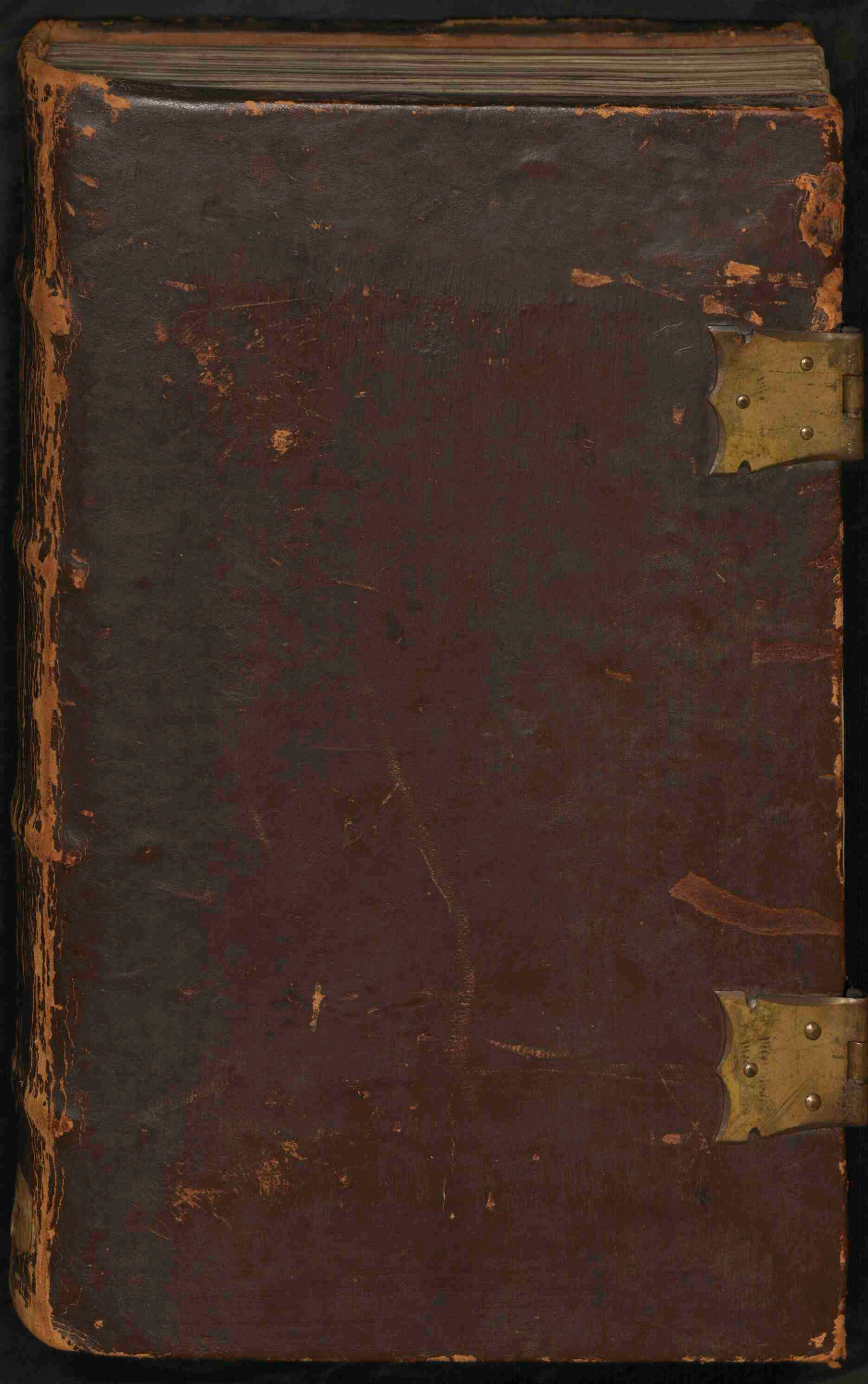

Vita sancti Martini

<https://hdl.handle.net/1874/330553>

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
N°. 26.

Hs.
2 A 7

122 (*Eccl. 26, antea 285x.*) *Membr. fol. 113 ff. Fol. 1—109 saec. XII, fol. 110—13 saec. XIII.*

Sulpicius Severus, Vita S. Martini, f. 1b—22a.

Fol. 1b: Incipit Prologus De vita sancti Martini episcopi et confessoris. Seuerus Desiderio Fratri karissimo, cet. Fol. 2a. Incipit breuiarium de miraculis sancti Martini. Fol. 5a. Incipiunt capitula libri primi de uita [XXVI, sed XXX adsunt]. Fol. 6a. Incipit prefatio. Plerique mortalium studio, cet. Fol. 7a. Incipit uita, cet. Fol. 22a. Explicit Liber primus.

S. Martinus, Liber de trinitate, f. 22a—23a.

Fol. 23a. Explicit professio Sancti Martini episcopi de trinitate.

Gregorius Turonensis, Sermones IV de transitu S. Martini, f. 23a—26b.

Fol. 23b. Explicit Sermo Quartus.

Sulpicius Severus, Epistolae III (de eodem argumento), f. 26b—31b.

Fol. 26b. Incipit epistola Seueri ad Eusebium presb. praeterea episc. Fol. 28b. Incipit alia eiusdem ad Aurelium diaconum. Fol. 30b. Incipit epistola Seueri Sulpicii ad Socrum suam Basulam.

De transitu S. Martini, f. 31b—33b.

(Incipit:) Martinus igitur obitum suum longe ante, cet.

Sulpicius Severus, Dialogi III sive vitae S. Martini liber II—IV, fol. 33b—68b.

Fol. 33b. Incipiunt capitula dialogi Seueri in libro II de uita sancti Martini. Fol. 34b. Incipit Liber Secundus. (Sequuntur liber III et IV praemissis capitulis).

Vita S. Briccii episcopi et confessoris, f. 68b—70a.

(Incipit:) Igitur post excessum beati Martini.

Sermo in festiuitate omnium sanctorum, f. 70b—75a.

(Incipit:) Legimus in ecclesiasticis historiis quod sanctus bonefacius (sic) cet. (Fol. 75b et 76a vacant).

Vita S. Willebrordi (auctore Alcuino), f. 76b—97b.

(Incipit:) Fuit in brittannia insula . . . quidam . . . nomine Willigis, cet. F. 89a. (Finis capit. XXXII). Sermo ejusdem de S. Will. F. 91a. Epylogus in vitam S. Willibr.

Beda Venerabilis, Homiliae II in vigilia S. Andreae apost. et in vigilia apostol. Petri et Pauli, f. 97b—104a.

De Sancta Trinitate, f. 104a—109b.

F. 104a. De sancta trinitate le(ctio) I. Omnis itaque scriptura ueteris ac noui testamenti diuini, cet. F. 109b (in fine) . . . dictis doctorum legebam.

Passio S. Barbarae virginis, f. 110a—113a.

Fol. 110a. (T)emporibus Maximianj imperatoris erat quidem satrapa, cet.

Passio S. Barbarae virginis, fol. 110a—113a.

Fol. 110a—112a: Passio S. Barbarae virginis (B.H.L. 917?). Sequitur fol. 112a—113a officium metricum S. Barbarae; incipit ut apud Chevalier, R.H. 2307.

Dum factis

n° 248. i.

n° 205. iii.*

INCIPIT SERMO DE VITA S^{ci}
MARTINI EPⁱ ET CONFESSORIS
CUEUVS OESIDARIO

S FRATRI KARISSIMO SALUTEM. Ego
quidem f^a unanimis libellū quem de vita
5 **sci MARTINI** sempserā secūa tua p̄mere & intra
domesticos parietes cohibere decertuerā. quia ut sum
natura infirmus iudicia humana vitabā. ne quod
forte arbitror sermo incultior legentib^{us} displiceret
10 omninūq; rēphensione dignissim^{us} iudicaret. q̄ martini
disertis merito scriptorib^{us} reseruandā impudens occu-
passem. sed petenti t̄ sepius negare n̄ potui. Qd̄ enim
erit qd̄ non amor tuo. v̄l cū detrimento mei pudorū
impenderem. Verūtamen ea t̄ fiducia libellū edidi.
15 qua nulli atq; p̄dendū reor. q̄a id sponondisti. Sed
verror ne tu ei ianua sis futurus & emissis semel
non queat reuocari. Qd̄ si acciderit & ab aliquibus
eum legi uideris. bona uenia id alectorib^{us} postula-
bis. ut res potius quā uerba p̄pendant. nequo animo
firant si aures eoz uirtuosus forsitan sermo p̄ulerit. q̄a
regnū dī non in eloquentia. sed in fide constat. Memi-
nerunt etiā salutē sc̄lo non ab oratorib^{us} sed. a piscatorū
bus p̄dicatā. cū utiq; si utile fuisset. id quoq; dñs p̄stare
potuisset. Ego u^o eū p̄mū. n̄nū ad scribendū appuli.
quia nefas erat. tanti uiri latere uirtutes. apud me
ipse didici ut solocisimū n̄ erubescere. q̄ nec magnam
20 itaz unquā rerū scientiā erigissem. Et si qd̄ ex his scri-
ptis olim fortasse libasse. totū id dissuetudine. tanti
uiri p̄dixisse. Sed iam ne nos maneat tā mores

defensio. subp̄isso si tibi uideatur nomine libellus edat.
Quod ut fieri ualeat. titulu frontis erade. ut muta sit
pagina. & quod sufficit loquatur. materia non lo
quatur auctoꝝta.

**Incipit breuiarium de
miraculis sei martini lironensis epi sc̄**

POSTQUAM Dñs nr ihc xpc triumphator
ad alta celoz ascendit & in maiestate pat̄na
ds̄ consedit multa seculis doctorum lumina concessit.
quatinus ignorantie tenebris effugatis ad uerũ lum̄
agnoscendũ gentes ubiq; conuerterent. & quasi stel
le diuersis in celi partib; clarescunt. ita & doctores
sei p̄ uarias mundi partes lucescerent ut omnibus
uia patefceret salutis & ueritatis lux claresceret.
Unde & beatissimũ martinũ gallicũ direxit in par
tes. ut populos terra caligine torpentes luce uerita
tis irradiaret. & plurimas de antiqui hostis fauibus
extraheret gentes. & sacramentis xpi insereret cor
pori. Igit̄ iste beatissimus uir paganis parentib;
in regione pannonie sabarie oppido genitus. &
sed intra t̄mũ italie nutritus militatq; iungulo
a pfido uiliano iuxta parentũ suoz nobilitatem
addictus. sed uir s̄s̄ magis elegit dō celesti serui
re quã sub imp̄re militare terreno. quia specia
liter edictus ē ut vexillũ sc̄ crucis occidui orbis
portaret in partes. & militie sacramenta euange
licis mutaret edictis. ñ p̄regno armis secularib;
certare romano. sed specialib; doctrinis xp̄ianũ
impium nec dure romanoz legi p̄plos subicere
feroces. sed leui xpi iugo plurimaz colla mittere.

gentium. Qui post sacri baptismatis mysteriū ma^r
gis in mundo claruit miraculis & doctrinis catholi^{magis}
cis longe lateq; resplenduit in orbe. Cuius hęc p̄m
legunt̄ in signa. Dum adhuc cateuminus. hiem̄
frigore media sue clamidis paup̄em parte uestiū.
qua etiā parte clamidis sue int̄ anglicos exeret̄
dn̄m ihm diuinitas illuminat̄ nocte sequenti uē
litum aspexit. ut uerū intelligeret qđ ipse dn̄s
euangelicis intonat paginis quādiu um fecistis mi
nimis michi fecistis. Hic uir florē adolescentiæ
sue mediolana transegit in urbe. quā tunc tēpri
arriano fauente auxentio multū maculauit p̄
fidia. Cui sēs Martinus ut fortis athleta xp̄i ui
rilit̄ restitit. intrepidusq; uerā scē trinitatis fi
dem docebat. Sed ex inde arrianoy scuttia p̄nei
pum depulsus. gallianas in partes. uenerabiliq;
pictauiensis urbis antistiti hilario iunctus. qui
tunc tēpris quasi firmissima fidei columna om̄ib;
laudabilis extitit. & quasi lucifer in celo cętis
clarior stellis clarescit. ita ille sēs uir in ecclesia
xp̄i omnib; fame magnitudine & uirg; sēitate.
& doct̄nay ueritate scēay excellentior effulsit.
Huius disciplinis se sēs martinus p̄ relictū mili
tie singulū sociauit. ut tanti uiri eruditus ex
emplis xp̄ianā fortit̄. p̄cessisset ad pugnam fidei
armatus galca & lorica iusticie accinctus. gla
dio uerbi di armatus intrepidus contra omnia
tela maligni bellator munit̄. Idem qđ sēs
uir diuino ammonit̄ oraculo. parentes suos ad

saere fidei conuerit pmissione. & matre que se
mundo genuit. ipse generauit xpo. Hocq; itane
re latronu p pessus insidias du uni traditur ad
custodiendu euangelica p dicatione latrone con
uertit ad xpm. & cui tradit fuit ad pena fact:
ei in salute. Inde regress' obuia habuit malig
num spiritū qui scō uiro quocūq; pgeret comitē
se ee spopondit. Cui intrepidus respondit. Dñs
michi adiutor ē. non timebo minas tuas. S mul
tas arrianoy tribulationes sustinens. itum galli
as repedaui. scōq; patri hilario pictauiensi iun
ctus. ppe ciuitatē sibi cellulā ēstruxit. in qua li
berius contēplatiuos carperet fructus. Cui quida
caticuminus adherens subitaq; scō absente uiro
morte p̄reptus. quē uir dī p̄cibus pfusus resusei
tauit. uite redditū baptizauit. qui multis postea
uixerat annis. Alium quoq; in cuiusdā lupicini
agro laqueo suspensū. sacris orationib; uite restitui
t. Tertius ab eodē scō uiro in carnoteno oppido
euidam mulieris filius alit̄ stentis sola oratione
in conspectu ppti resuscitat' ē. Quo miraculo uiso
plurimi ex pto crediderūt xpo. Succedente tēpre
in eodē oppido muta ab infantia puellā benedicti
olei unctione sanauit. Sed ne lucerna dñi modio
tecta lateret. dulcissimis abstract' ē sedib;. multo
rumq; p̄cibus alligat' ē in ep̄atum turonice ciui
tatis. ubi plurima sc̄az insignia gessit uirtutum
& multa celestis uite dogmata sparsit. tam p̄ua
te uite ēnentiā in turbis p̄ptoy non amisit.

Humilis in habitu. iocundus in sermone. deuotus
in p̄dicatione. uerax in iudicio. uenerabilis in mo-
ribus. puigil in orationib;. assiduus in lectione.
ēstans in uultu. pius in affectu. honorabilis in mi-
nisterio sacerdotali. in fatigabilis uerbi dī semina-
tor. impiger acceptā dñi sui pecuniā multiplicare.
cū gaudentib;. gaudens. cū lugentib;. lugens. om-
nibus om̄ia factus. ut om̄s lucrifaceret xp̄o. **Vir**
tutib;. insignis. bonitate laudabilis. pietate ama-
bilis. multis in ep̄atu fulgens uirtutib;. **Nā** tur-
bam paganorū. ritu tumultuantē in obsequio cui-
dam corporis uerbo orationis uno ligauit in loco.
tūmq;. resoluens suis p̄misit dominari uestigiis.
Ruentē pinū sup se signo crucis opposito auer-
tit. mirantēq;. turbā xp̄o credere fecit. Se ipsū
in tecto cuiusdā domus flammis opposuit. ne in-
nocua lederet ignis tecta. qui fanū incendit ido-
latris. Aliud quoq;. templū antiquo errore de-
monib;. dedicatū. dū manu n̄ potuit humana. an-
gelico fultus auxilio subuertit. Nec non alio lo-
co gentiliū sacra subuertens a quodā pagano gla-
dio appetit ille nudū ferientis ictui collū oppo-
suit. Sed impius retro cadens. suā intelligens im-
pietatē. ueniā postulauit a sc̄o. Attero quoq;. li-
brante ictū in sem̄ caput. ferrū fugit de manib;. **T**
rueris paralyticā puellā totisq;. resolutā m̄bris.
sacra benedicti olei infusione. assistente p̄pto p̄sti-
ng reddidit sanitati. **T**etradi p̄ consularis uiri
seruū manus inpositione ademonio liberauit.

unde & ille tetradus cū tota domu sua ad
xpianā conuersus ē religionē. Cuiusdā quoq;
patrisfamilias puero a demone arrepto digno
in os mittens. spiritū malignū ppudenda pati
entis exire compulit. Lepsum in porta parisiā
eē ciuitatis a deformitate sui corporis solo
saluauit osculo. Sed & fimbrias uestimenti eius
uel fila ciliei multos sanare morbos comptū
est. Filia arborū pfecta p impositionē eplē scī
martini agūissimis febrib; liberata ē. Paulina o
culum peniculo sup posito sanauit a dolore atq;
caligine. Idem quoq; scs martinus cadens p gra
dus grauit; pene totus attrit; ē. & nocte
ab anglo ad integrā recreat; ē sanitatē. Sepiq;
anglicis uisitacionib; & familiari locutione fru
ebatur. Quadā v̄ die gentilis dī & dñi nr̄i
ihū xpi & scōy ap̄toy Petri & Pauli. necn̄ scōy
uirginū Teclē & Agneis uisitacione uir dī ho
noratus & confortatus ē. Nam demonū fantas
mata & in diuersis figuris horribiles aspectus
nichil metuens. nec ullis eoy fallacis illudi po
tuit. Spū v̄ pp̄haz ita claruit. ut multis mul
ta pdicere futura. ueluti maximo italia uicto
riam. & aquileia int̄itum pdixerat. Eodem be
ato uiro sacrū celebrante mysteriū ad altare.
globus ignis subito de uertice fulsit illi. Euan
tius quidā egrotus pperante ad se beato uiro
p̄us sanitatē recepit. quā scs martinus domū
intraret. In eadē quoq; domo puerū a serpente

percussum scōꝝ tactu digitoꝝ apiculo mortis
eripuit. Nam tantę fuit uir dī patientię. ut con
uitia n̄ doluit. obp̄bria n̄ sensit. Immo & quoz
dam rusticoꝝ flagella placido sustinuit animo
& eoz fixa terris animalia solo soluebat sermo
ne. Nemini adolando blandiebat. p̄ncipi nulla
ueritatis uerba tacuit. ad nota semp orationū
subsidia recurrent. Unde siquid ei potestas reñu
it secularis. mox diuina p̄stitit pietas. Quęda
psona demoniaco arrepta spū. stramine ubi sēs
martinus sedebat a potestate eruta ē inimici.
Non solū homines s̄ etiā animalia a demonum
liberans potestate. & mansuetos in suū redire
gregem mandauit. Etiā tantę fuit mīę. ut ca
nibus sequentib; lepūsculū impartit stare. 7 mi
seram bestiolā a morte p̄sente eripuit. Villa quę
dam in senonico grandinea sepius uastata tem
pestate. ad p̄ces scī martini multis liberata est
annis. Mulier a sanguinis fluxu uestim̄toꝝ illi
tactu sanata ē. Talib; etiā electus dī sacerdos
mundo claruit miraculis. ut in omni uita & con
uersatione p̄fectus. in omī pietate & religione
p̄clarus. in omī bonitate & benignitate iocun
dus. anno etatis sue. lxx̄x̄ i. & ep̄atus sui. xx̄vi.
annis maturus & meritis int̄ celestia euocatus
regna quatinus eū multiplici laboris sui merce
de p̄petuā a dō xp̄o recipet coronā. Sed diem
obitus sui multo ante p̄noscent. & quibusdam
suis p̄dicent fr̄ibus. app̄p̄inquantq; hora febr̄i

um tactus dolore. letus in laude di. int̄ diuina
p̄dicationis uerba. int̄ angelicas celestiū ymnoꝝ
uoces. suis astantib; discipulis sc̄am dō xpo red
didit animā. Cuius sem̄ corpus a clericis ciuita
tum. & populoz turbis. cū laudib; & ymnis ad
turomicā portabat̄ ciuitatē. ibiq; in polian
dro publico sepultus ē. ubi postmodū beatus
antistes p̄petuus laudabili ope & uenerabili
cultu construxit eccl̄am tanta patris edig
nam meritis. In qua etiā usq; hodie multa mi
raculoz signa. plurime sanitatū uirtutes. con
solationes merentiū. pietates letantiū. p̄stante
dño n̄ro ihu xpo fieri solent. qui uiuit & regnat
cum dō patre & sp̄u sc̄o in unitate maiestatis
diuine. p̄ omnia secula seculorum Amen.

Incipiunt capitula libri primi de uita

De uirtutibus sc̄i martini ep̄i & confess̄.
·1· De sc̄a conuersatione adolescentie & caritate.
vel patientia. atq; humilitate. & qđ ante bap
tismum p̄fectionem tenuerit. ·ii·

De clamide diuisa. & paupere uestito. ·iii·

De baptismo grandi desiderio accepto. &
hostibus fidei uirtute superatis. ·iiii·

Ubi renuntiavit militie & sem̄ Hilariū expe
tuit & p̄modū ammonit̄ parentes uisitauit. &
qđ in itinere insidias adūsari p̄tenti fide
supauit. & mediolani monasteriū cōstituerit.
& insidiantib; hereticis gallinaria insulā expe
tuerit. & ibi uenena supauerit. & it̄um. s. hilariū
Expeterit.

- v. De monasterio in Pietauo estituto & ibide catecumino mortuo suscitato & p̄ea baptismo consecuto.
- vi De seruo lupicini suscitato. —————
- vii De ordine ep̄atus & p̄seuerantia humilitatis uel amore secreti monasterio estituto & qualiter exemplo & doctrina discipulos erudierit. —————
- viii Vbi locum nomine caltonnum fraude inimici destructa ab errore liberauit. —————
- ix Vbi gentilium turbas eum uoluit stare fecit. & eum libere abire p̄misit. —————
- x Vbi templū antiquissimū diruit. & arbore pinū sup se ruentē signo crucis opposito in aliā partem p̄strauit. & gentiliū multitudinē uniuersam hoc miraculo conuerti fecit. I pulit.
- xi Vbi fano incenso ignē domū imminentē fide rep̄xi
- xii Vbi ad diuidendū fanū angloꝝ p̄sidia meruit.
- xiii Vbi orationis uirtute p̄cussorem sup̄pauit. I ii.
- xiiii Vbi p̄cussori ferrum de manib; excussū n̄ copari
- xv Vbi paralyticum curauit. I festum purgauit.
- xvi Vbi tetradi seruū a demonio liberauit. & ipsum tetradiū a gentilitatis absolutit errore. —————
- xvii Vbi demoniaco furenti digitos in os intulit & con
- xviii Vbi ciuitatē de metu barbaroꝝ liberauit. —————
- xix Vbi leprosum o seculo purgauit. —————
- xx Vbi filia arboris eple sue tactu sanata est. —————
- xxi Vbi benedicti paulini oculos non solū exteriores. sed etiam interiores illuminauit. —————
- xxii Vbi ipse sc̄s p̄ angelum curatus est. —————
- xxiii Vbi in conuiuio impiis p̄br̄m p̄tulit impi. & ipsi

maximo p̄ dixit futura que sunt impleta

iiii. **xx.** Quod angeli cum eo sepe locuti sunt.

xx. Vbi diabolus cornu cruentū in manu tenens cellulam eius irrupit & clarū p̄b̄m tēptare conatus est & quod uisibilem se ei formis diuersis ingerbat. & iā regio habitu & quod eo tempore etiam in aliis regionib; figūta sit machinatus.

vi. **xx.** Vbi benedictus seuerus ad eū plena fide & caritate prexit & exponit p̄fectionē religionis illis uel quib; exemplis eos ad timorē dñi puocauerit & quod p̄ inuidis & obtrectatorib; suis sep̄ orauerit & aduersū om̄s insidias patientiam assumpserit & a caritate sua nullū reppulerit & animū celo semp̄ intentū ab oratione numquam laxauerit.

EXPLICIUNT CAPITULA DE VITA S̄C̄I MARTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

INCIPIT PREFATIO.

SPERIQU; MORTALIYM STUDIO ET GLORIA seculari inanit̄ dedit. exinde p̄ hennē ut putabant memoriā nominis sui quesuer̄. si uitas claroz uiroz stilo illustrassent. Que res utiq; non pennē quidem. sed aliquñ tulum tamen concept̄ spei fructū afferebat. quia & sui memoriā licet in cassum ppagabant. & p̄positis magnoz uiroz exemplis. non parua gmulatio legentib; excitabatur. sed tamen nichil ad beatā illam sternamq; uitam hęc eoz cura p̄tinuit. Quid u aut

ipsis occasura cum seculo scriptorum suorum gloria profuerit.
aut quid posteritas emolumenta tulit. legendo hec-
tem pugnantem. aut socratem philosophantem. cum eos
non solum imitari stulticia sit. sed non acerrime
etiam impugnare demerita. quippe qui humanam
vitam presentibus tantum actibus estimantes. spes suas fa-
bulis. animas sepulchris dederunt. Siquidem ad
solam hominum memoriam se perpetuandos crediderunt.
cum hominis officium sit potius vitam quam per-
ennem memoriam querere. non scribendo. aut pugnan-
do uel philosophando. sed pietate. sancte. religioseque uiuen-
do. Qui quidem error humanis litteris traditus.
in tantum ualuit. ut multos plane emulos uel inanis
philosophie. uel stultie illius uirtutis inuenerit.
Unde facturus in opere precium uideor. si vitam sanctis-
simi uiri exemplo alius mox profutura per scriptura
eo quod utique ad ueram sapientiam & celestem mili-
tiam diuinamque legentes meritabuntur. In quo ita nunc
quoque rationem commodi ducimus. ut non inanem
ab hominibus memoriam sed eternam a deo premium ex-
pectemus. quia & si ipsi non ita uiximus. ut ex-
emplum alius esse possimus. dedimus tamen opera-
ne is lateret qui esse imitandus. Igitur sancti martini
vitam scribere exordiar. ut que uel ante episcopatum
uel in episcopatu gesserit. a deo ea in quibus ipse tan-
tum conscius fuit nesciuntur. quia laudem ab
hominibus non requirens quantum in ipso fuit om-
nes uirtutes suas latere uoluisset. Quamquam
etiam ex his que compta nobis erant. plura omni

7
simus. quia sufficere credidimus. si tantum excel-
lentiora notarentur. simul & legentibus consulen-
dum fuit. ne quod his pareret copia congesta
fastidium. Obsecro autem eos qui lecturi sunt. ut
fidem dictis adhibeant. neque me quicquam nisi
comptum & probatum scripsisse arbitrentur.
Alioquin tacere. quam falsa dicere maluissem.
EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIT VITA SANCTI MARTINI EPISCOPI. EDITA
A SEVERO SULPICIO PRESBYTERO.

GITUR MARTINVS

SABARIE PANNONIARVM OPPIDO
oriundus fuit. sed intra italiam ticini alTE

est. parentibus secundum seculi dignitatem
non infimis. gentilibus tamen. Pater eius

miles pRIMI. post tribunus militum fuit.

IpsE armata militaTIA in adolefcentia secutus.
inter secolares alas sub rege constantio. dein

sub iuliano cesare militauit. non tam spon-
te. quia a pRIMI fere annis. diuina potius serui-
tutem sacra illustris pueri spirauit infantia.

Nam cum eSSET annorum decem. inuitis parentibus.
ad ecclESIAM confugit. seqUENTER ecclESIAE cum inuENTIUM fieri pos-
tulauit. Mox mirum in modum totus in di opere

conuersus. cum eSSET annorum duodecim heremum
concupiuit. fecissetqUE uotis satis. si statis in-
firmitas non obstatisset. Animus tamen aut

circa monasteria aut circa ecclESIAM sempER inten-
tus. meditabatur adhuc in etate puerili. qUOD

postea deuotus impleuit. Sed cū edictū eēt a
regibus ut ueteranorū filii ad militiā scriberent.
p̄dente patre qui felicib; eius actib; inuidebat
cum eēt annoꝝ quindeci raptus & catenatus.
sacramentis militarib; implicatus ē. uno tantū
seruo comite contentus. Cui tamen uersa uice
dominus seruebat. adeo ut plerūq; ei & calcia
menta ipse detraheret. & ipse detergeret. cibum
unā caperent. hic sepius ministraret. Trienni
um fere ante baptismā in armis fuit. integer
tamen ab his uitiis quib; illud hominū genꝝ
implicari solet. Multa illi circa cōmilitones
benignitas. mira caritas. patientia v̄. atq; hu
militas. ultra humanū modū. Nam frugali
tatem in eo laudari non ē necesse. qua ita
usus est. ut iam illo tēpre non miles. sed mo
nachus putaret. Quibus rebus ita sibi omnes
cōmilitones suos deuinxerat. ut eū miro affec
tu uenerarent. Necdum tamen regeneratus
in xp̄o. agebat quendā bonis opibus bap
tismus candidatū. assistere. scilicet laborantib;
opem ferre miseris. alere. regentes. uestire. nu
dos. Nihil sibi ex militie stipendiis p̄ter cotidi
anum uictū reseruabat. iam tum euangelii non
surdus auditor. de crastino non cogitabat. 11

11. **Q**uodam itaq; tēpre. cum iam nihil p̄ arma.
& simplicē militie uestem haberet. media hie
me que solito aspior inborruerat. adeo ut ple
rosq; vis algoris extingueret. obuiū habuit

in porta ambianensium ciuitatis paupem nudum.
Qui cum preterentes ut sui misererentur oraret.
omnesque miserum preterirent. intellexit uir deo
plenus sibi illum alius misericordiam non prestan-
tibus reseruari. Quid tamen ageret. nichil
preter clamidem qua indutus erat. habebat.
iam enim reliqua in opus simile consump-
serat. Arrepto itaque ferro quo accinctus erat
mediam diuidit. partemque eius pauperi tribuit.
reliqua rursus induitur. Interea de circum-
stantibus ridere nonnulli. quia deformis
et truncatus habitu uideretur. Quis qui-
dem quibus erat mens sanior. altius gemere.
quod nichil simile fecissent. cum utique plus ha-
bentes. uestire paupem sine sua nuditate po-
tuisset. Nocte igitur insecuta cum se sopori
dedisset. uidit christum clamidis sue qua pauperem
texerat parte uestitum. Intueri diligentissime
dominum. uestemque quam dederat iubetur agnoscere.
Prox ad anglorum circumstantium multitudinem
audit uerbum clara uoce dicentem. Martinus
ad huc caticuminus. hac me ueste crearet.
Vere memor dominus dictorum suorum quia ante pre-
dixerat. quam diu fecistis hec uni ex mi-
nisistis mihi fecistis. se in paupere professus est
fuisse uestitum. et ad confirmandum tam boni
opis testimonium. in eodem se habitu quem
pauper accepit est dignatus ostendere. Quo
uisu uir beatissimus non in gloriam est elatus

humanam. sed bonitate di in suo ope cognos-
cens. cum eet annoz. duo de uiginti. ad bap-
tisma conuolauit. Nec statim militie renunti-
auit. tribuni sui p̄cibus. euictus. cui contu-
berniū familiare p̄stabat. Et enim transacto
tribunatus sui tempore. renuntiatuū se seculo
pollicebat̄. Qua martinus expectatione sus-
pensus. p̄ bienniuū fere postea quam ē bap-
tisma consecutus. solo scilicet noīe militauit.
Interea irruentib; intra gallias barbaris. **III.**
Iulianus cesar coacto in unū exercitu. apud
uangionū fūit̄. donatiuū cepit erogare
militibus. & ut ē consuetudinis singuli cita-
bantur. donec ad martinū uentū ē. Tum uero
oportunū tempus existimans quo peteret mi-
sionem. neq; enim integrū sibi fore arbitra-
tur. si donatiuū non militaturus acciperet.
hactenus inquit ad cesarē militaui tibi. p̄a-
tere ut nunc militē do. Donatiuum tuum
pugnaturus accipiat. **X** p̄i ego miles sum. —
pugnare mihi non licet. Tum ū aduersum
hanc uocē tyrannūs infremuit. dicens cum
metu pugne que postera die erat futura. n̄
religionis gratia detrectare militiā. At mar-
tinus intrepidus. immo illato sibi terrore
constantior. si hoc inquit ignauie asseribi-
tur non fidei. crastina die ante aciem iner-
mis astabo. & in nomine dñi ihu signo cru-
cis non clipeo. p̄tectus aut galtea. hostium

cuneos penetrabo securus. R. etrudi g̃ in cus-
todiam iubetur. factururus fidem dictis. ut
inermis barbaris obiceretur. Postero die hos-
tes legatos de pace miserunt. sua omnia seseq;
dedentes. Unde quis dubitet hanc uere
beati uiri fuisse uictoriã. cui p̃stitum sit.
ne inermis ad plium mitteretur. Et quam-
uis pius dñs seruare militē suū int̃ hostium
gladios & tela potuisset. tamen ne uel alioꝝ
morte. sẽi uiolarent̃ obtutus. exemit pug-
ne necessitatē. Neq; enim aliam p̃ milite
suo x̃p̃e debuit p̃stare uictoriam. quã ut
sub actis sine sanguine hostib; nemo inoreret̃.

Exinde relicta militia sem̃ Hilarium. 1111.
pictaui ep̃m ciuitatis. cuius tunc in di re-
bus spectata & cognita fides habebat̃ expe-
ruit. & aliquandiu apud eum commorat̃
est. Temptauit aut̃ idem Hilarius inposito di-
aconi officio sibi eum artius implicare. &
ministerio uinciri diuino. Sed cū sepius
restitisset indignū se eē uociferans. intellex̃
uir di altioris ingenii. hoc eum modo posse
construngi. si id ei officii inponeret. in quo
quidam locus iniurie uideret̃. Itaq; exor-
cistam eum eē p̃cepit. Quã ille ordinationē
ne dispexisse tamquã humiliore uideret̃.
no i repudiavit. Nec multo post ammonit̃
p̃ soporē. ut patriã. parentesq; quos ad-
huc genalitas detinebat. religiosa sollicitu

dine uisitare. ex uoluntate sc̄i Hilari p̄fect^{us}
est. multisq; ab eo obstrictus p̄cibus & lacrimis
ut rediret. mestus ut ferunt p̄grinationē illā
aggressus ē. contestatus fr̄ibus multa se ad
uersa passurū. quod postea p̄bavit euentus.
Ac p̄imum int̄ alpes deuia consecutus incidit
in latrones. Cumq; unus securi eleuata. in ca
put eius librasset ictum. ferientis dextam
sustinuit alter. Vincens tamen postergū ma
nibus. uni seruandus & custodiendus tradit.
Qui cum cum ad remotiora loca duxisset.
p̄cunctari ab eo cepit quis nā c̄t. Respondit
xp̄ianum se ēē. Quererebat etiā ab eo. an time
ret. Tunc v̄ c̄stantissime p̄fiteri nunquā. se
tam fuisse securū. quia sciret miām dñi.
maxime in tēptationib; affuturā. se magis
illi dolere. qui xp̄i miā ut p̄p̄te latrocinia
exercens ēēt indignus. Ingressusq; euangeli
cam disputationē. uerbū dī latroni p̄dica
bat. Quid longius moror. Latro credidit. p̄
secutusq; martinū. uic reddidit. orans. ut p̄
se dñm p̄caretur. Idemq; postea religiosam
agens uitā uisus ē. ut hec que supra retulim^{us}
ab ipso audita dicant. Igit̄ martinus inde
p̄gressus. cū Mediolanū p̄trisset. diabolus
in tanere humana specie assumpta. se ei ob
uium tulit. quo tenderet querens. Cumq;
id a martino responsi accepisset. se quo dñs
uocaret intendere. ait ad eū. Quo cūq; ieris.

uel que cumq; temptaueris. diabolus tibi ad
uersabit. Tunc ei pphetica uoce respondit. Dñs
mibi adiutor ē. non timebo quid faciat mihi
homo. Statimq; e conspectu eius inimicus eua
nuit. Itaq; ut animo ac mente ēcepit. matrē
gentilitatis absoluit errore. patre in malis p
seuerante. plures tamen suo saluauit exemplo.
Deinde cū heresis arriana p totū orbē & max
ime intra illiricū pullulasset. cum aduersus
p fidiam sacerdotū solus pene acerrime pug
naret. multisq; supplicis eēt affectus. nam &
publice uirgis cesus ē. & ad extremū de ciuita
te exire compulsus. italiā repetens. cum intra
gallias quoq; discessu scī Hilariū quē ad exiliū
hereticorū uis coegerat turbatā eccliam cōpisset.
mediolani sibi monasteriū statuit. Ibi quoq; cū
auxentius auctor & pnceps arrianorū grauissime
insectatus ē. multisq; affectū iniuriis de ciuita
te exturbauit. Cedendū itaq; tēpri arbitratus.
ad insulā cui gallinaria nomen ē secessit. comi
te quodā pbro magnarū uirtutū uiro. Hic ali
quandiu radicib; uixit herbarū. Quo tēpore
elleborū uenenatū ut ferunt gramen. in cibū
sumpsit. Sed cū uim ueneni in se grassantis ui
cina iam morte sensisset. imminens piculum
oratione reppulit. Statimq; omnis dolor fuga
tus ē. Nec multo post cū scō Hilario cōperisset regis
penitentia potestate indultā fuisse redeundi.
romę ei tēptauit occurrere. pfectq; ē ad urbem.

Cum iam Hilarius p̄terisset. ita eū ē .V.
uestigis p̄secutus. Cūq; ab eo ḡtissime fu-
isset susceptus. haut longe sibi ab oppido
monastium collocavit. Quo tēpre se ei quidā
caticuminus iunxit. cupiens sc̄ssimi viri in-
stitui disciplinis. Paucis quippe int̄positis
dieb; languore correptus. ut febriū laborabat.
ac tum martinus forte discesserat. Et cum p̄
triduiū defuisset. regressus exanime corpus
inuenit; ita subita mors fuerat. ut absq;
baptismate humanis rebus excederet. Corp̄
in medio positū. tristi merentiū fr̄m frequen-
tabatur officio. Cū martinus flens. & heu ilan̄
accurrit. Tum v̄ tota sem̄ sp̄m mente ec̄cipien̄.
egredi cellulā in qua corpus iacebat. ceteros
iubet. ac forib; obseratis. sup̄ exanimata defunc-
ti fr̄s. membra p̄sternit̄. Et eū aliquandiu ora-
tioni incubuisset. sensissetq; p̄ sp̄m dñi ad esse
uirtutē. erectus paululū & in defuncti ora defix-
us. orationis sue ac miē dñi intrepidus expec-
tabat euentū. Vixq; duarū horarū spatiū inter-
cesserat. ^{cum} uidit defunctū paulatim membris om-
nibus cōmoueri. & laxatis in usum uidentū pal-
pitare luminib;. Tum v̄ magna ad dñm uoce
conuersus. gr̄as agens. cellulā clamore c̄pleue-
rat. Quo audito. qui p̄ forib; assiderant. statim
irruunt. Mirū spectaculū qđ uidebant uiuere.
quē mortuū reliquissent. ita redditus uite. sta-
tim baptisma ē. ceptus. plures postea iuxta anno.

primusq; apud nos martini uirtutū uel mate-
ria. uel testimoniū fuit. Idem tamē referre erat
solutus. se corpore exutu ad tribunal iudicis
ductū. deputatūq; obscuris locis. & uulgarib;
turbis tristem excepisse sententiā. Tum p̄ duos
anglos iudici fuisse suggestū. hunc eē. p̄ quo
martinus oraret. Ita p̄ eosdem anglos se iussū
reduci. & martino redditū. utiq; p̄stine resti-
tutū. Ab hoc p̄mo tēpre beati uiri nomen em-
ittit. ut qui sēs iam ab hominib; habebatur.
potens etiā & uere ap̄licus haberetur. VI.

Nec multo post dū agrū lupicini cuiusdam
honorati secundū seculū uiri p̄teriret. clamo-
re & luctu turbe plangentis excipit. Ad quā
eū sollicitus astitisset. & quis eēt hic fletus in-
quiret. indicat unū cfamilia seruulū la-
quico sibi uitā extorsisse. Quo cognito cellu-
lam in qua corpus iacebat. ingredit. exclusiq;
omnib; turbis. sup̄ stratum s̄ corpori. aliquantisp̄
orauit. Mox uiuiscēte uultu. marefcentib;
oculis. in ora illius defunctus erigit. lentoq; co-
namine enisus assurgere. app̄hensa beati uiri
dextra in pedes constitit. atq; ita cum eo usq;
ad uestibulū domus turba om̄i inspectante p̄cessit.

Sub eodem fert tēpre martinus ad ep̄atum. VII.
Turronice ecclē perebat. Sed eū erui a monaste-
rio suo n̄ facile posset. ruriens quidā. unus eciui-
bus uxoris languore simulato. ad genua illius
puoluit. ut egredere obtinuit. Ita dispositis

VI.

iam in itinere eiuuū turbis. sub quadā custodia
ad ciuitatē usq; deducit. Virū in modū. incre-
dibilis multitudo. non solū ex illo oppido. sed
etiā ex uicinis urbib; ad suffragia ferenda conue-
nerant. Vna omniū uoluntas. eadem uota. eadēq;
sententia. martinū ep̄atu eē dignissimū. felicem
fore sub tali eccl̄am sacerdote. Pauci tamen &
nonnulli ex ep̄is qui ad constituendū antistitem
fuerant euocati impie repugnabant. dicentes.
scilicet contēptibilem eē p̄sonā. indignū eē ep̄atu
hominē uultu despicabilē. ueste sordidū. crine de-
formē. Ita ap̄pto sententię sanioris hęc illoꝝ inuisa
dementia. ē. qui illustre uirū dū uitupare cupi-
unt p̄dicabant. Nec v̄ aliud his facere licuit. qm̄
qd̄ p̄pls dño uolentē cogebat. Int̄ ep̄os tamen
qui assuerant. p̄cipue defensor quidā nomine dr̄
restitisse. Vnde animaduersū est grauit̄ illū lecti-
onis p̄phetica tunc notatū. Nam cum fortuitu
lector cui legendi eo die officiū erat int̄clusus
a p̄pto defuisset. turbatis ministris dū expectat̄
qui non aderat. unus circumstantib; sūpto psal-
terio. quē p̄mum uersū inuenit. arripuit. Psalmus
autē hīc erat. Ex ore infantū & lactentiū p̄fecit
laudē p̄p̄t inimicos tuos. et destruas inimicū
& defensorē. Quo lecto. clamor p̄pli extollitur.
pars diuersa cōfunditur. atq; ita habitū ē diu-
no nutu psalmū hunc lectū fuisse. ut testimo-
nium opis sui defensor audiret. quia ex ore in-
fantū atq; lactentiū in martino dñi laudē p̄

12
fecta & ostensus pariter: & destructus ē. inimi-
cus. lam v̄ sumpto ep̄atu. qualem se quantūq;
p̄stiterit. non ē n̄r̄ facultatis euoluere. Idem
enī constantissime p̄seuerabat. qui p̄us fuerat.
eadem in corde eius humilitas. eade in uestitu
eius uulnitas erat. atq; ita plenus auctoritatis &
gr̄e implebat ep̄i dignitatē. ut non tamen p̄-
positum monachi uirtutēq; deserere. Aliquan-
diu ḡ adherenti ad cœtam cellula usus ē. Dein
cum inquietudinē frequentantiū ferre non
posset. duob; fere extra ciuitatē miliaris mo-
nasteriū sibi statuit. Qui locus tam secretus &
remotus erat. ut herem solitudinē non deside-
raret. Ex uno enī latere p̄eisa montis excelsi
rube ambiebat. reliquā plantiē liger. fluuus
reducto paululū sinu clauserat. Vna tantum
eademq; arca admodū uia adiri pot̄at. Ipse
ex lignis contextā cellulā habebat. Subi qui-
dem c̄ribus in eundē modū. pleriq; saxo sup-
iectu montis cauato. receptacula sibi fecerant.
Discipuli v̄ octoginta erant. qui ad exem. plū.
beati magistri instituebant. Nemo ibi quicquā
pp̄um habebat. omnia in medio conferebant.
Non emere aut uendere ut plerisq; monachis
moris. quicquā licebat. Ars ibi exceptis serip-
toribus nulla habebat. cui tamen opi minor-
etas deputabat. maiores orationi iacabant.
Rarus cuiquā extra cellulā suā egressus. nisi
cum ad locū orationis eueniebant. Cibū unū

omnes post horam ieiunii accipiebant. Vinū
nemo nouerat. nisi quē infirmitas coegisset.
Pleriq; cameloz setis uestiebant. mollior ibi
habitus p crimine erat. Quod eo magis sit mi-
rum necesse ē. quod multi int̄ eos nobiles ha-
bebantur. qui longe alt̄r educati. ad hanc
se humilitatē ⁊ patientiā coegerant. pluresq;
ex his postea ep̄os uidimus. Que enī ēēt ciui-
tas aut eccl̄a. que non se de martini habere

S monasterio cuperet sacerdotes. . VIII .
Sed ut reliquas uirtutes eius quas in ep̄atu
egit adgrediar. erat haut longe ab oppido
proximus monasterio locus. que falsa hominū
opinio uelut c̄sepultis ibi martyrib; sacraue-
rat. nā & altare ibi a superiorib; ep̄is c̄struitū
habebat. Sed martinus non temere adhibens
incertis fidem. ab his qui maiores natu erant
p̄bis uel clericis. flagitabat nomen sibi mar-
tiris. ⁊ temp̄ra passionis ostendi. grandi se ser-
pulo pmoueri. quod nihil certū c̄stans s̄ maior
memoria t̄didisset. Cū aliquandiu ḡ a loco illo
se abstinuisset. nec derogans religioni quia in-
certus erat. nec auctoritatē suā uulgo accommo-
dans ne supersticio eualesceret. quodā die paucis
secū adhibitis fratrib; ad locū p̄git. Dein sup se-
pulebrū ipsū astans. orauit ad dñm. ut q̄s erit.
uel cuius meriti sepultus ostenderet. Tū euersus
ad leuā uidet p̄pe assistere umbrā. sordidam
truce. Impat nom̄ meritūq; ut loqueret. Nom̄

edict. de crimine confitetur. latrone se fuisse ob-
 scelera percussum. vulgi errore celebratum. s̄ nichil
 cum martyrib; eē commune. cū illos glā. se pena
 retineret. Mirū inmodū. uocē loquentis qui ade-
 rant audiebant. p̄sonam tamen non uidebant.
 Tum martinus qđ uidisset exposuit. iussitq; ex eo
 loco altare qđ ibi fuerat submoueri. atq; ita p̄lm

Asupsticionis illius absoluit errore. **VIII.**
 Accidit autē in sequenti tēpre dū iter ageret. ut
 gentilis cuiusdā corpus qđ ad sepulchrū cum sup-
 sticioso funere deferēbat̄ obuiū haberet. cōspica-
 tusq; eminus ueniētiū turbā. qđ nam id esset
 ignarus paululū stetit. Nam cum fere quingentoz
 passuū intūallū erat. ut difficile fuerit dinos-
 cere qđ uideret. tamen quia rusticā manū cerne-
 ret. & agente uento linteamina corpori supiecta
 uolitant. p̄fanos sacrificioz ritus agi credidit.
 quia eēt hęc galloz rusticis cōsuetudo simulacra
 demonū. candido tecta uelamine. misera pagro
 suos circūferre dementia. Et lato ḡ in adūso sig-
 no crucis. impat̄ turbe non moueri loco. onusq;
 deponere. Hic v̄ mirū inmodū. uideret̄ miserof
 p̄mum uelut saxa riguisse. deinde cum primo
 mouere se summo conamine niterent̄. ultra
 accedere non ualentes. ridiculā in uertiginem
 rotabant̄. donec uicti corporis onus deponunt̄
 attoniti. & semet inuicē aspectantes. qđ nam
 sibi accidisset taciti cogitabant. S; cū beatus
 uir compisset. exequiaz eē illam frequentiam

non sacrorum / eleuata rursu manu dat eis abeundi
& tollendi corporis potestate. Ita eos & eu uolu-
Ite stare compulit. & eu libere abire permisit. **X.**
ITEM dum in uico quoda templu antiqssimu
diruisset. & arbore pinu que fano erat pxima
eet adgressus excidere. tum v antistes loci illi.
etiaq gentiliu turba cepit obsistere. Et cum
idem illi du templu euerit impante dno qui
euisent. succidi arbore non patiebant. Ille eos
sedulo comonere. nihil ee religionis instipite.
dm potius cui seruiret ipse sequerent. arborem
illam excidi oportere. quia eet demoni eserata.
Tum unus ex his qui erat audacior. etis. si habes
inquit aliqua de do tuo que dieis te colere
fiducia. nosmet ipsi succidimus. hanc arborem.
tu ruente excipe. Et si te eu e tuus ut dieis dnt
euades. Tum ille intrepide confisus in dno. fac-
turu se pollicet. Hic v ad istiusmodi conditio-
nem. omnis illa gentiliu turba consentit. faci-
lemq arboris sue habuere iactura. si inimicu
sacrorum suorum casu illius obruissent. Itaq cum
una in parte pinus illa eet a. elinis. ut non eet
dubium qua in parte succisa corrueret. eo loco
vinculus statuitur p arbitrio rusticorum. q arborem
eet casura nemo dubitabat. Succidere g ipsi
sua pinu eu ingenti gaudio leticiaq cepunt.
Aderat eminus turba mirantiu. iamq paula-
tim nutare pinus & ruina casura minitari. Pal-
lebant eminus monachi. p piculo ia ppiore eet.

riti. spem omnē fidemq; pdiderant. solam mar-
 timi mortē expectantes. At ille cōfusus in dño. in-
 trepidus oppiens. cū iam fragorē sui pinus cōnei-
 dens edidisset. iam cadentia. iam sup se ruentia. ele-
 uata obuiā manu. signū salutis opponit. Tum
 v̄ ut turbis modo retro actā putares diuersā
 in partē ruit. adeo ut rusticos qui tuto in loco
 steterant. pene pstrauerit. Tum ū in celū clamore
 sublato. gentiles stupere miraculo. monachi flere
 p̄ gaudio. x̄i nomen in cōmune ab omnib; p̄ di-
 cari. satisq; cōstat. eo die salutē illi uenisse regi-
 oni. nam nemo fere ex inmani illa multitudine
 gentiliū fuit. qui n̄ impositione manus desiderata.
 dñm iūm relicto impietatis errore crediderit.
 Et uere ante martinū pauci admodū immo pe-
 ne nulli in illis regionib; x̄i nomen receperant.
 Qd̄ adeo uirtutib; illius ex emploq; eualuit. ut iā
 ibi nullus sit locus. qui non aut eccl̄is frequenti-
 simis. aut monasteriis sit repletus. Nam ubi fana
 destruxerat. statū ibi aut eccl̄as. aut monaste-

Nria construebat. . XI .
 Nec minore sub idem fere tempus eodē in opere
 uirtutē edidit. Nam cū in uico quodā fano anti-
 quissimo & celeberrimo ignē inmisisset. in p̄xi-
 mam immo adherentē domū agente uento flā-
 maz globi ferebant. Qd̄ ubi martinus aditit.
 rapido cursu. tectū domus scandit. obuiū se
 aduentib; flammis inferens. Iū v̄ mirum in
 modū cernens contra uim uenti ignē retor-

queri ut conpugnantium inter se elementorum quidam
conflictus uideretur. Ita uirtute martini ibi tan-
tum ignis est operatus ubi iussus est. **XII.**

In uico autem cui lepsum nomen est cum idem templum
opulentissimum superstitiose religionis uoluisset e-
uertere. restitit ei multitudo gentiliu adeo ut non
absque iniuria sit repulsus. Itaque secessit ad proxima
loca ibique per triduum cilicio tectus & cinere ieu-
nans semper atque orans precabatur dominum ut quia tem-
plum illud euertere humana manu non potuisset
uirtus illud diuina dirueret. Tu subito ei duo an-
geli hastati atque scutati instar militie celestis
se obtulerunt dicentes missos se a domino ut rusti-
cam multitudinem fugarent. presidiumque martino
ferrent. nequis dum templum dirueret obsisteret
rediret quod & opus ceptum deuotus impleret. Ita re-
gressus ad uicium inspectantibus gentiliu turbis &
quiescentibus dum profana eadem usque ad fundamenta
dirueret aras omnes atque simulacra redigite in pul-
uerem. Quo uiso rustici cum se intelligerent diui-
no nutu obstupefactos atque perterritos ne episcopo re-
pugnarent. omnes fere in unum dominum crediderunt
clamantes palam testantes dominum martini colendum.

Idola negligenda que se posse non possent.
Quid etiam in pago eduoꝝ gestum sit referat **XIII.**
iam. Ubi dum templum eadem euerteret. furens
gentiliu rusticorum in eum irruere multitudo. Cumque
unus audacior ceteris stricto cum gladio petere. re-
iecto pallio nudam ceruicem percussuro peruenit. Nec

16
cunctatus ferire gentilis. sed cū dextram altius
extulisset. resupinus ruit. c̄sternatusq; diuino

N metu. ueniam ꝑcabatur. . **XIIII.**

Nec dissimile huic fuit illud. cū cum idola
destruentē. eultro quidā ferire uoluisset. in ip
so ictu ferrū ei de manib; excussū non cōparuit.
Plerūq; autē contra dicentib; sibi rusticis. ne eoz
fana destrueret. ita ꝑdicacione scā gentiliū ani
mos mirigabat. ut luce eis uernitatis ostensa. ipsi
sua templa subuerterent. Curationū v̄ tam
potens in eo grā erat. ut nullus fere ad eū egro
tus accesserit. qui n̄ continuo recepit sanitatē.

T quod uel ex c̄sequenti liquebit exemplo.
reueris puella quedā dira paralytis egri. **XV.**
tudine tenebat̄. ita ut iam ꝑ multū tempus.
nullo ad humanos usus corporis officio funge
retur. Omni ex parte ꝑ mortua. uix tenui spū
palpitabat. Tristes ad solā funeris expectatio
nem. assisteabant. ꝑꝑinqui. cū subito nuntiat̄
ad ciuitatē illā uenisse martinū. Qd̄ ubi pat̄
puelle cōꝑit. cucurrit ex animis ꝑ filia roga
turus. & forte martinus iam eccliam fuerat in
gressus. Ibi inspectante poplo multisq; aliis
ep̄is ꝑsentib; heuulans senex. genua eius am
plectit̄ dicens. Filia mea mortē misero genere
languoris. & qd̄ ipsa ē morte crudelius. solo
spū uiuit. iam carne ꝑ mortua. Rogo ut eā
adeas. atq; benedicas. Confido enī. qd̄ ꝑ te
reddenda sit sanitati. Qua ille uoce confusus

obstupuit & refugit. dicens. hoc suę non ęe uirtutis.
senę errare iudicio. non ęe se dignū. p̄ quem dñs
signum uirtutis ostenderet. **E**stare uehementius
flens pat̄ & orare. ut exanimę uisitarret. Postre-
mo a circūstantib; ep̄is ire cōpulsus. descendit
ad domū puellę. Ingens turba p̄ foribus. expec-
tans. qđ nā dī seruus ęet facturus. Ac p̄mū que-
erant illi familiaria in istiusmodi reb; arma. solo
p̄stratus orauit. deinde ggrā intuens. dari sibi
oleū postulat. Qđ cū benedixisset. in os puellę
uim sc̄i liquoris infudit. statimq; uox reddita.
Tum paulatī singula ętacta ei cepunt membra
uiuiscere. donec firmatis gressib; p̄lo teste sur-

Eodemq; tēpre tetradii cuiusdā **XVI.** rexerit.
p̄ ęsularis uiri seruus demonio correptus. do-
lendo exitu erueiabat. Rogatus ḡ martinus ut
ei manū imponeret. deduci eū ad se iubet. Sed
nequā spiritū nullo p̄ferri in excella in qua erat
potuit. ita in aduenientes rapidis dentib; sc̄ue-
bat. Tum tetradius ad genua beati uiri aduolui-
tur. orans ut ad domū in qua demoniacus ha-
bebatur. ipse descenderet. Tū v̄ martinus nega-
re se p̄fani & gentilis domū adire posse. nam
tetradius eodem tēpre adhuc gentilitatis erro-
re implicēt tenebat. Sponondit ḡ se si de pu-
ero demon fuisset exactus. xp̄ianū fore. Ita
martinus imposita manu puero. immundū
ab eo spiritū eiecit. Quo uiso. tetradius dñm
nr̄m iūm credidit. statimq; catecumin' factus

16
nec multum post baptizatus ē. sempq; mar-
tinum salutis sue auctorē miro coluit affe-

Per idem tempus in eodem .xvii. Ictu.
oppido ingressus patris familias cuiusdā
domū in lumine ipso restitit. dicens horribi-
le in atrio domus demoniū se uidere. Cui cū
ut discederet imparet. quendā cfamilia qui
in intiore parte sedium morabat̄ arripuit.
Seuire dentib; miser cepit. & obuios quoscūq;
laniare. Cōmota domus. familia turbata. po-
pulus infugā uersus. martinus se furenti ob-
iecit. ac p̄mum ei stare impat. Sed cū denti-
bus frēmeret. hiantiq; ore morsū minaretur.
digitos ei martinus in os intulit. si habes inqt
aliquid potestatis. hos deuora. Tum v̄ ac si can-
dens ferrū faucib; accepisset. longe reductis
dentib; digitos beati uiri uitabat attingere.
Et cū fugere de obsesso corpore penis & cruci-
atibus cogert̄. nec tamen exire ei p̄ os liceret.

Istada relinquens uestigia. fluxu uentris egss̄ ē.
Interea cū de metu atq; impetu barbaroy.
subita ciuitatē fama turbasset. demoniacum
ad se exhiberi iubet. impatq; ut an uerus eēt
hic nuntius fateret̄. Tunc cōfessus ē sedecim de-
mones fuisse. qui rumorē hunc p̄ pplm disse-
minassent. ut hoc saltē metu ex illo martinus
oppido fugaret̄. barbaros nihil minus quam
inruptionē cogitare. Ita cū hec immundus spi-
ritus media in ecclā fateret̄. metu turbatione

A presenti ciuitas liberata est. **XVIII.**

Apud parisijs v̄ dum portā ciuitatis illis magnis secum turbis euntibus introiret. lepsum miserabili facie. horrentib; cunctis osculatus ē. atq; benedixit. Statimq; omī malo mundatus ē. Postero die ad eccliam ueniens nitenti cute. grās p̄ sanitate quā receperat agebat. Sed ne hoc p̄terundū ē. qđ fimbrię uestimenti eius. cilicioq; detractę. crebras sup infirmantib; egere uirtutes. Nam cum aut digitis inligate aut collo indite sunt. p̄ sepe

Ab egrotantib; morbos effugauerunt. **XX.**
Arboreus autē uir p̄fectorius sc̄i admodū & fidelis ingenu cū filia sua ḡuissimis q̄r tanę febrib; ureret. eplām martini que casu ad eum delata fuerat pectori puellę in ipso accensu ardoris inseruit. statimq; febr̄ fugata est. Que res apud arboreū intantū ualuit. ut statim puellam dō uouerit. & p̄petue uirginitati dicaret. p̄fectusq; ad martinū puellam ei p̄sens ob uirtutū eius testimoniū que p̄ absentem licet curata eēt obtulit. neq; ab alio eā quā a martino habitu uirginitatis inposito

Passus est consecrari. **XXI.**

Paulinus v̄ uir magni p̄ modū futurus exempli. cū oculū grauit̄ dolere cepisset. & iam pupillam eius crassior nubes sup ducta texisset. oculū ei martinus peniculo tetigit. p̄stinamq; ei sanitatē sublato omni dolore restituit.

17
Ipsē autē cum casu quodam eēt de cenaculo
deuolutus. & p̄ confragosos scale gradus decideret
multis uulnerib; eēt affectus. cū exanimis iam
iaceret in cellula. & in modicis dolorib; erucia-
retur. nocte ei angl̄s uisus ē elūere uulnera.
& salubri unguine contusi corporis membra
contingere. Atq; ita postero die restitutus ē
sanitati. ut nihil umquā ptulisse incoṃmo-
di putaret̄. Sed quia longū ē ire p̄ singula.
sufficiant hec uel pauca de plurimis. satisq;
sit nos & in excellentib; non subtrahere ueri-

Atatem. & in multis uitare fastidiū. **x. xiii.**
atq; ut maiora tantis inserā. quāuis ut est
nr̄oy stas tempoy. quib; iam deprauata
omnia atq; corrupta sunt. ut pene p̄cipuum
sit adulationi regie sacerdotalē non cessisse
constantia. cū ad impatorē maximū ferocis
ingenii uirū. & belloꝝ ciuiliū uictoria elatū.
plures ex diuersis partib; epi euenissent. Iſeda
circa p̄ncipem omniū adulatio notaret̄. seq;
degeneri in constantia regie clientele. sacerdo-
talis dignitas subdidisset. in solo martino ap̄li-
ca auctoritas p̄manebat. Nam & si paliquib;
supplicandū regi fuit. impauit potius quam
rogauit. Et a conuiuio eius frequent̄ rogatus
abstinuit. dicens se mensē eius participem eē
non posse. q̄ impatores. unū regno. altū ui-
ta expulisset. Postremo cū maximū se n̄ sponte
sumpsisse impium affirmaret. sed impositā s̄

a militibus diuino nutu regni necessitate armis
defendisse. & non alienam ab eo dei uoluntatem
uideri. penes quem iam incredibili euentu uic-
toria fuisset. nullumque ex aduersariis nisi in acie
occubuisse. tandem uictus. uel ratione. uel pre-
bus ad conuiuium uenit. mirum in modum gauden-
te rege quod id impetrasset. Conuiuie autem ad-
erant ueluti ad diem festum euocati. summi atque
illustres uiri. prefectus idemque consul euodius.
uir quo nihil unquam iustius fuit. comites duo
summa potestate predicti. fratres regis & patruus.
Medius inter hos martini presbiter accubuerat. ip-
se autem sellula iuxta regem posita confederat.
Ad medium fere conuiuium ut moris est pateram
regi minister optulit. Ille sancto admodum episcopo poti-
us dari iubet. expectans atque ambiens ut ab
illius dextera poculum sumeret. Sed martinus
ubi ebibit. pateram presbitero suo tradidit. nullum
scilicet existimans digniorem qui possit pro-
bibe-
re. nec integrum sibi fore. si autem regem ipsum. aut
eos qui a rege erant. proximi presbitero protulisset. Quod
factum. imperator omnesque qui tunc aderant ita ammi-
rati sunt. ut hoc ipsum eis in quo contempti fue-
rant placere. celeberrimumque per omne palatium
fuit. fecisse martinum in regis prandio. quod in
infimorum iudicium conuiuium episcoporum nemo fecisset.
Eidemque maximo longe ante predictum futurum.
ut si ad italia periret quo ire cupiebat. bellum
ualentiano imperii inferens sciret se primo quod

78
impetu futurū ēē uictorē. sed paruopost tem-
pore ēē p̄tūrum. Quod quidem ita uidimus.
nam primo aduentu eius ualentianus in fugā
uersus ē. Dein post annū fere resumptis uiribꝫ.
captū intra aquileiꝫ muros maximū int̄fecit.

Constat autē & iam angelos ab eo **xxiiii.**
plerūq; uisos. ita ut conserto inuicē apud
eum sermone loquerentur. **xxv.**

Diabolū & tam conspicabile & subiectum
oculis habebat. ut siue se in p̄p̄a substantia
contineret. siue in diuersas figuras spirituales q;
nequitas instulisset. qualibet ab eo sub imagi-
ne uideret. Quod cū diabolus sciret. se effugere
non posse. conutus cū frequentē ur̄gebat. q̄
fallere n̄ posset insidiis. Quodā autē tēpore
cornu bouis eruentū in manu tenens. cum in-
genti fremitu cellulā eius irrupit. eruentamq;
ostentans dexterā. & admissio recens scelere con-
gaudens. ubi ē inquit martine uirtus tua. unū
de tuis m̄ int̄fecit. Tunc ille ēuocatis fr̄ibus refert
q̄ diabolus indicasset. Sollicitos ēē p̄cepit p̄
cellulas singulorū. quis nā hōc casu fuisset affe-
ctus. Neminē quidē de ēē de monachis. sed unū
rusticū mercede ēductum. ut uehiculo ligna
deferret isse ad siluā nuntiant. Iubet aliquos
ire ei obuiā. ita haut longe a monasterio iam
pene exanimis inuenit. Extremū tamen sp̄m
habens. indicat fr̄ibus casū mortis & uulneris.
unctis scilicet & bubus dū dissoluta artius

lora constringit. bouem s̄ ex cusso capite int̄
inguina cornu iniecit. Nec multum post uitam
reddidit. Videris quo iudicio dñi diabolo data
fuerit hęc potestas. In martino illud mirabile
erat. quod ñ solum hoc qđ sup̄ retulimus. sed
multa istiusmodi si quoties accidissent. longe
ante p̄uidebat. & sibi nuntiata fr̄ib; indicabat.
Frequent̄ autē diabolus dū mille nocendi artib;
sem̄ uirū conabat̄ illudere. uisibilem se ei for
mis diuersissimis ingerbat. Nam int̄dum in
iouis p̄sona. plerūq; mercurii. p̄ sepe enī se uene
ris ac minerue transfiguratu uultib; offerebat.
Aduersus quē semp̄ in̄ritus. signo se crucis &
orationis auxilio p̄tegebat. Audiebant̄ plerūq;
conuicta quib; illū turba demonū p̄teruisuo
cibus increpabat. sed oīa uana & falsa cognos
cent. non mouebat̄ obiectus. Testabant̄ etiā aliqui
ex fr̄ibus audisse demonē p̄teruis martinū uocib;
increpantē. cur intra monasteriū aliquos ex fr̄ib;
qui olim baptismū diuersis errorib; p̄didissent.
conuersos postea recepisset. exponentē crimina
singulorū. martinū diabolo repugnantē respondis
se constant̄. antiqua delicta melioris uite c̄uersio
ne purgari. & p̄ m̄iam dñi absolucndos eē pec
catis qui peccare desinerent. contra dicente di
abolo. non p̄tinere ad ueniā criminosos. & semel
lapsis nullā a dño p̄stari elementā. Tunc in
hanc uocē fertur exclamasse martinus. Si tu
ipse o miserabilis ab hominū ins̄etatione desis

pisse fertur. Ecce hac nocte uestem mihi can-
didam dñs de celo dabit. Qua indutus in me-
dio ur̄m diuersabor. idq; signū uobis erit me
in dī ēē uirtute. qui dī ueste donatus sim. Tum
v̄ grandis omniū ad hanc p̄fessionē expectatio.
Itaq; ad mediā fere noctē. fremitu insultantiū
commoueri omne monastium loco uisum est.
Cellulā autē qua idem adolescens continebat̄
erubris cerneres micare luminib; . fremitusq;
in ea discurrentiū. & murm̄ quoddā multarū
uocū audiebāt. Dein facto silentio. egress̄ unū
de confr̄ibus sabaciū nomine ad se uocat. tunc
eamq; ei qua erat indutus ostendit. Obstupefac-
tus ille. conuocat cōtos. Ipse etiā clarus accur-
rit. adhibitoq; lumine uestem om̄s diligenter in-
spiciunt. Erat autē summa molitie. candore eximio
micanti purpura. nec tamen cuius ēēt generis. aut
uelleris potat agnosci. Curiosius tamen oculis.
aut digitis attractata. non aliud quā uestis uide-
batur. Int̄ta clarus fr̄s ammonet orationi instare.
ut manifestius eis dñs quid nam ēē ostenderet.
Itaq; reliquū noctis ymnis psalmisq; consumit̄.
At ubi illux̄ dies. app̄ensum dext̄a trahere ad-
martinū uolebat. bene conscius illūdi illum dia-
boli arte n̄ posse. Tunc v̄ reuerti ac reclamare mi-
ser cepit. int̄dictūq; s̄ ēē dicebat. ne se martino
ostenderet. Cumq; inuitū ire cōpellerent. inter-
trahentiū manus uestis euanuit. Unde quis du-
bitat. hanc etiā martini fuisse uirtutē. ut fantasiā

20
suam diabolus cum eēt martini oculis ingerenda
dissimulare diutius aut tēgere non posset. **XXVII.**

Animaduersū ē tamen eodē fere tēpre fuisse
in hispanis iuuenē. qui cū s̄ multis signis aue-
toritatē credendi parauisset. eousq; elatus ē. ut se
beliam p̄fiteret̄. Qd̄ cū pleriq; tēmere credidissent.
addidit ut se xp̄m eē diceret. In quo etiā a deo
illusit. ut cū quidā ep̄e rufus nomine ut dñm ad-
oraret. p̄p̄t̄ qd̄ eum p̄ca ab ep̄atu detectū uidim̄.

Pleriq; etiā nobis es̄ribus retulerunt. **XXVIII.**
eodem tēpre in oriente quendā exstitisse. q̄
se iohannē eē iacitaret. Ex quo conicere possu-
mus. istiusmodi p̄scudo p̄phetis existentib; anti-
christi aduentū imminere. qui iam in istis mys-

Nterium iniquitatis operatur. **XXVIII.**
Nec enī p̄tereūdum uidet̄. quanta martinū sub
eisdem dieb; diabolus arte tēptauerit. Quodam
enim die p̄missa p̄se potestate. & circūiectū ip-
sa luce purpura. quo facilius claritate assūpti
fulgōris illuderet. ueste etiā regia indutus. dia-
demate ex gemmis. auroq; redimitus. calcis au-
ro illtus. sereno ore. leta facie. ut nihil minus
quā diabolus putaret̄. oranti in cellula astitit.
Cumq; martinus p̄mo aspectu eius fuisset hebe-
tatus. diu mutūq; ambo silentiū tenuerunt.
Tunc p̄or diabolus. Agnosce inquit martine.
quē cernis. xp̄e ego sum. descensurus ad trā
prius me manifestare t̄ uolui. Ad hec cum
martinus taceret. nec q̄eqm̄ responsi seferret.

iterare ausus ē diabolus p̄fessionis audaciam.
Martine: quid dubitas credere cū uideas. X̄pc
ego sum. Tum ille reuelante sibi sp̄u ut intel
ligeret diabolū eē non d̄m. non se inquit īne
d̄ns purpuratū & diademate renitentē. uentu
rum eē p̄dixit. Ego x̄pm nisi in eo habitu for
maq; qua passus ē. nisi crucis stigmata p̄feren
tem. uenisse non credā. Ad hanc ille uocē. statū
ut fumus euanuit. & cellulā tanto f̄tore com
pleuit. ut indubia indicia relinqueret. diabo
lum se fuisse. Hoc ita gestū ut sup̄ retulimus.
ex ipsius martini ore cognoui. nequis forte ex

Nistimet fabulosum. *lib. xxx.*
Nam cū olim audita fide eius. uitę atq; uir
tutibus. desiderio illius estuaremus. gratā
nobis ad eū uidendū p̄grinationē suscepimū.
simul quia iam ardebat animus. uitam illius
scribere. Partē ab ipso in quantū ille int̄roga
ri potuit. sciscitati sumus. partē ab his qui int̄
fuerant uel sciebant cognouimus. Quo quidē
tēpre credi n̄ potē. qua me humilitate. qua be
nignitate suscepit. congratulatus plurimū &
gausis in d̄no. qđ tanti eēt habitus a nobis. quē
p̄grinatione suscepta expetissemus. Misericordiam
me p̄ne n̄ audeo confiteri. Cum me scō cūi uio
suo dignat̄ ē adhiberi. aquā manib; n̄ris ipse
optulit. Ad uesp̄ā autē ipse nobis pedes ablu
it. Nec reniti aut contra ire cōstantia fuit.
Ita auctoritate illius opp̄ssus sū. ut nefas

21
putarem. si non adquireuissem. Sermo autem
illius non alius apud nos fuit. quã mundi ille.
cebras. & seculi ónera relinquenda. ut ad dñm
h̄m liberi expeditiq; sequerem̄. Prestantissimūq;
nobis p̄sentium tēprum illustris uiri paulini. cu-
ius supra mentionē fecimus exemplū ingerebat.
qui summis opibus abiectis. xp̄m secutus. solus
pene his tēprib; euangelica p̄cepta complexus.
illum nobis sequendū. illū clamāt imitandū.
beatūq; tē p̄sens seculū tantę fidei uirtutisq;
documento. eū secundū sententiã dñi. diues &
possidens multa. uendendo om̄a & dando pau-
pibus. quod erat factu impossibile. possibile
fecisset exemplo. lam v̄ in uerbis & confabula-
tione eius quanta ḡuitas. quanta dignitas erat.
quã alacer. quã efficax. quã in exsoluendis scri-
pturę questionib; p̄mptus & facilis. Et quia
multos ad hanc partē incredulos scio. quippe
quos uiderim. me ipso etiã referente n̄ credere.
h̄m testor spemq; comunē. me ex nullius um-
quã ore tantū scientię. tantū ingeni. tā boni.
& tam puri sermonis audisse. quã in martini
uirtutib;. Quantula ē ista laudatio. nisi quod
mirū ē homini illiterato. ne hanc quidē gr̄am
defuisse. Sed iam finē liber postulat. sermo clay-
dendus ē. Non quod om̄a que de martino fue-
rant dicenda defecerint. sed quia nos ut in er-
tas potę extremo in opere negligentis. uicti
materię mole. succūbimus. Nam & si facta illi

explicari uerbis ut eumque potuerunt. interi-
orem uitam illius & cotidianam conuersatio-
nem. & animū celo semp intentū. nulla um-
quā uere p̄fiteor. nulla explicat oratio. Illā
scilicet p̄seuerantiā. & temperamentū in absti-
nentiā. & ieiuniis. potentiā in uigiis & ora-
tionib; noctesq; ab eo p̄inde ac dies actas.
nullūq; uacū ab ope dī tempus. quo uel
otio indulserit. uel negotio. sed nec cibo aut
somno quidem. nisi inquantū nature neces-
sitas cogebat. uere fatebor. non si ipse ut a-
iunt ab inferis omerus emergeret posset ex-
ponere. adeo omnia maiora in martino sunt
quā ut uerbis concipi queant. Numquam
hora ulla momentūq; p̄terit. quo n̄ aut
orationi incumberet. aut insisteret lectioni.
Quāquā etiā int̄ legendū aut siquid aliud
forte agebat. numquā animū ab oratione
laxabat. Nimirū ut fabri ferrarius moris est.
qui int̄ opandum p̄ quodā laboris leuamine.
in eūdem suā ferunt. ita martinus etiā dum
aliud agere uideret. semp orabat. O uere be-
atus. in quo dolus non fuit. Neminē iudicans.
neminē dampnans. nulli malū p̄ malo reddens.
Tantā quippe aduersū om̄s iniurias patientiā
assumpserat. ut cū eēt summus sacerdos. impu-
ne etiā ab infimis clericis lederet. nec p̄pter id
eos aut loco umquā amoueret. aut a sua quan-
tū in ipso fuit caritate reppulerit. Nemo um-

quam illum uidit iratum. nemo merentē. nemo
 ridentē. Unus idemq; semp̄ celestem quodāmin
 leticiā uultu p̄ferens. extra naturā hominis ui
 debat. Numquā in illius ore n̄ x̄c̄e. numquā in
 illius corde nisi pietas. nisi pax. n̄ m̄ia in erat.
 Plerūq; etiā p̄ eorū qui obtrectatores illius ui
 debantur. solebat flere peccatis. qui remotū &
 quietū uenenatis linguis & uipero ore carpe
 bant. Et uere non nullos expti sumus inuidos
 uirtutib; utiq; eius qui in illo oderant qđ in se
 non uidebant. & qđ imitari non ualebant. Atq;
 o nefas dolendū & ingemiscendū. non alii fuere
 insectatores eius. licet pauci admodū. non alii
 tamen quā ep̄i ferebant. Nec v̄ quēquā nomi
 nari necesse ē. licet nosmet ipsos pleriq; circū
 latrent. sufficit ut siquis ex his hec legerit & ag
 nouerit erubescat. Nam si irascit. de se dicunt
 ipse fatebit. eū fortasse nos de aliis senserimus.
 Non refugimus autē ut siqui eiusmodi sunt.
 nos quoq; eū tali uiro oderint. Illud facile
 confido. omnib; sc̄is opusculū istud gratū fore.
 De cetero siquis hec infidelit̄ legerit. ipse pec
 cabit. Ego m̄ conscius sum me rerū fide. & amo
 re x̄pi impulsū ut scriberē. manifesta exposu
 isse. uera dixisse. Paratūq; ut spero habebit a
 dō p̄m̄ium. non qui eūq; legerit. sed quicumq;

crediderit. **EXPLICIT LIBER PRIMVS.**
CLEMENS INCIPI LIB. S. MARTINI. DE TRINITATE.
 TRINITAS. est una diuinitas. Ut autē p̄ sacra

mentum cognoscatur: unitas ē ab eo qui ē &
sp̄e sēs a quo qui ē & unigenitus. sic existens
diuine nature lucis sp̄e. ac sese p naturam.
p substantiā maiestatis. potestatis. uirtutis.
diuine lucis sp̄e. unus in duob; & uterq; in id
ipsum. pater in filio. filius in patre. in scō spū.
sic tribus psonis confitemur corpus p̄scientie.
qd sup om̄a cūcta concludit. In hoc ḡ mys
terio credimus ēē ex nullis extantib; cūcta
orta. qd mysteriū mens humana concipere non
potest. nec oratoria lingua enarrare. neq; dif
fusi sermonis bibliothecarū uolumina. si totū
mundū libri replerent. diuina scientia non
possit in enarrabilis enarrari. Qui ē indieibilis
nullo m̄ possit de seribi. neq; concludi. aut
uerbum. aut substantia p̄p̄a diuinitatis sue.
qui ē fons diuine lucis luminis sue substan
tie natura. Silcat lingua oratoria. quia defi
cit sermo de indieibilia. Cum consummauerit
mens humana de diuina maiestate dicere.
tunc incipit. quanta sit aut diuina elem̄tia.
Nemo scit nisi qui genuit. & nemo compertit
secreta patris. nisi is qui p naturā nascendi in
itum amiserit. Omnis ḡ mansuetudo & modestia
p̄torum conuertat̄ ad p̄pham. dñica auctori
tate p̄sumat dicendo. Credidi p̄p̄tē qd locutus
sum. Quod aut p̄ mysteriū simplex sit p̄fessio
ut fundamentum ecclē solidat̄ aptica auctori
tate p̄destinatio. sequens p̄sumat dicendo. De

19.

sicut turonici conuenerunt. Quo migrante.
grandis alacritas in utroque surrexit populo.
Dicebant enim pietau. Noster est monachus.
nobis abba extitit. nos requirimus commen-
datum; sufficiat uobis qui dum erit. in mundo.
usi fuistis eius colloquio. Participastis conuiu-
um. firmati fuistis benedictionibus; insuper uir-
tutibus iocundati. Sufficiant uobis ista omnia.
nobis liceat auferre uel cadauer exanime.

111.

Ad hec turonici respondebant. Si uirtutibus
nobis facta sufficere dicentis. scitote quia uo-
biscum positus amplius est quam hic operatus. Nam
ut permittamus plurima uobis suscitauit
duos mortuos. nobis unum; & ut ipse sepe dice-
bat. maior ei uirtus ante episcopatum fuit. quam
post episcopatum. Ergo necesse est ut quod nobiscum
non impleuit uiuus. expleat uel defunctus.
Vobis est enim ablati. nobis a deo donatus. Verum
si mos antiquitus institutus seruetur. in urbe que
ordinatus est habebit deo iubente sepulchrum.
Certe si pro monasterii privilegio cupitis uindicare.
scitote quia primo ei monasterium cum mediolanen-
sibus fuit. His ergo litigantibus sole ruente claudi-
tur. corpusque in medio positum ab utroque populo
custoditur. futurum ut mane facto a pietauis pri-
uolentiam auferret. Denique media nocte. omnes pie-
tau a somno fallacie communiunt. nec ullus
super fuit. qui ex hac multitudine uigilaret. Igitur
ubi turonici eos conspiciunt obdormisse. appropinqu-

bensam seissimi glebam. alii p fenestram eiciunt.
 alii a foris suscipiunt. postquam in nauim cum omni
 populo p uingennam fluum descendunt. ingres
 siq ligeris aluam ad urbem turonicam cum magnis
 laudibus psallentium thesaurum dirigunt copiosum.
 De quorum uocibus pietati expugnati. nihil de
 thesauro quem custodiebant habentes cum mag
 na confusione ad propria sunt reuersi. Quod si quis
 requirit cur p transitum Gatiani epi. unius tan
 tum id est lidorius usq ad sem martinum fuisse
 nouerit qd obsistentibus paganis diu ciuitas
 turonica sine benedictione sacerdotali fuit.
 Nam xpiani qui eo preuidebant occulte
 p latebras diuinum officium celebrabant. Nam
 siqui a paganis reperi fuissent xpiani. aut affi
 ciebant uerbis. aut gladio truncabantur.
 A passione g dni usq ad transitum sei martini
 anni quadringenti duodecim computantur.
 EXPLICIT SERMO PRIMVS DE TRANSITU SEI
 MARTINI EPI ET CONFESSORIS.

Item sermo eiusdem de eo qd auditur
 Severinus epi in transitu s. Martini.
EAT US ANTE SEVERI
NVS COLONIENSIS CIVILATIS EPI. VIR
 honeste uite. & p cuncta laudabilis. du
 die dnico loca sua ex consuetudine post ma
 tutinos cum suis clericis circuiret. illa hora q
 uir beatus obiit. audiuit eorum canentium
 in sublimi. uocatoq archidiacono interrogat

si aures eius penetrarent uoces quas ille atten-
tius audiret. Respondit. Nequaquam. Tunc
ille. Diligent inquit ausculta. Archidiacono
nus autē cepit sursum collū extendere. au-
res erigere. & sup summos articulos baculo
sustentante stare. Sed credo eum non fuisse
equalis meriti. a quo hec non merebantur au-
diri. Tunc prostrati terrę. ipse pariter & beat^{us}
ep̄s dñm deprecantur. ut hoc ei diuina pie-
tas audire pmitteret. Erectus autē rursū in-
rogat senes. Quid audis. Qui ait. Voces psal-
lentium tamquā in celo audio. sed quid sit
presus ignoro. Cui ille. Ego tibi quid sit nar-
rabo. Dominus meus martinus ep̄s migravit
ex hoc mundo. & nunc angeli canendo eū
deferunt in excelsū. Et ut parump mora-
ret ut hec audirent. diabolus cum eū iniquis
angelis retinere temptauit. nichilq; suum
in eodem repperiens. confusus abcessit. Quid
ḡ de nobis peccatorib; erit. si tantū sacerdotē
uoluit pars iniqua nocere. Hec sacerdote lo-
quente. notatū tempus. archidiaconus tu-
ronis misit uelocitē qui hec diligent inqui-
rere. Qui ueniens. ea die horaq; manifestissi-
me cognouit transisse beatū uirū. qua s̄s
Seuerinus audiuit psallentiū eorum. Sed &
si ad Seueri recurramus hystoriā. ipsa hora
cum sibi scripsit. cum libro uite sue fuisse
reuelatum. **EXPLICIT SERMO SECUNDVS.**

SERMO EIUSDĒ DE EO QD̄ ADVINI SCS
Ambrosius in transitu beati martini cpi

I. vi.

O NAMQ; TERRE BEATVS

ambrosius cuius hodie flores elo-
qui p totam ecclām redolent. mediola-
nensi ciuitati p̄erat ep̄e. Cui celebranti
festa dn̄ice dici. ista erat consuetudo. ut
ueniens lector cum libro non antea legere
p̄sumeret. quā s̄cs nutu iussisset. Factum ē
aut̄ ut illa die dominica p̄phetica lectio-
ne iam lecta. ante altare stante qui lee-
tionem beati Pauli p̄ferret. beatissimus an-
tistes Ambrosius. sup̄ seim altare obdormiret.
Quod uidentes multi eū nullus eū penitus
excitant. p̄sumeret. transactis fere duarū
aut̄ triū horarū spatū. excitauerunt dicen-
tes. iam hora p̄terit. iubeat dominus lecto-
rem lectionē legere. expectat enim popl̄s
ualde iam lassus. Respondens aut̄ beatus
Ambrosius. nolite inquit turbari. Sultū
enim michi ualet sic obdormisse. cui tale
miraculū dn̄s ostendisse. dignatus sit. Nam
noueritis fr̄em meū martinū sacerdotē egressū
de corpore fuisse. me aut̄ eius funeri obsequū
p̄buisse. pactoq; ex more seruitio. capitellum
tantū uobis excitantib; non expleui. Tunc illi
stupefacti parit̄ & ammirantes. diem & tem-
pus notant sollicite requirentes. qui ipsā die
tempusq; repperiunt. quo beat̄ confessor.

dixerat se eius ex equis destruisse. O be-
atum virum in cuius transitu sanctorum canit
numerus. angelorum exultat chorus. omniumque
celestium uirtutum occurrit exercitus. dia-
bolus presumptione confunditur. ecclesia uirtu-
te roboratur. sacerdotes reuelatione glorifi-
cantur. quem michael assumpsit cum angelis.
maria suscepit cum uirginum chorus. paradysus
retinet letum cum sanctis. Sed quid nos in lau-
dem eius temptamus quod non sufficimus
adimplere. Ipse enim laus illius. cuius laus
ab eius ore numquam recessit. nam nos utinam
uel simplicem possimus hystoriam explicare.

EXPLICIT SERMO TERTIUS. SERMO GREGORII

GORII EPISCOPI DE TRANSLATIONE SANCTI
PEREGRICI. EST ENIM MARTINI.

etiam illud inserere lectioni. qualiter
sancti eius corpusculum in locum ubi nunc

adoratur fuerit angelo annuente translatum.
Anno sexagesimo quarto post transitum glo-
riosi domini Martini beatus Petrus turomen-
ce sedis cathedra foratus est dignitatis adeptusque
hunc apicem cum magno uotoꝝ consensu fun-
damenta templi ampliora quam fuerant super
beata membra locare disposuit. Quod sagaci in-
sistens studio. mirifice mancipauit effectu.
De qua fabrica multum quod loqueremur erat
sed quia presens est conticere. tandem melius
putauimus. Adueniente ergo optato tempore

In nomine g.
E

sacerdoti ut templū dicaret. & sem corpus-
 culum a loco ubi sepultū fuerat transferret.
 conuocauit beatus Petrus ad diem festum
 iuuenos pontifices. sed & abbatū ac diuersorū
 clericorū non minimā multitudinē. Et quia
 hoc in kalendis iulii agere uolebat. uigilata
 una nocte facto mane accepto sarculo tram-
 que sup sem tumulū erat expunt effodere.
 Quo de tecto. manus ut eū cōmouerent inmi-
 unt. Ibiq; multitudo tota laborans. nihil pra-
 sus p totā diem pfectit. Vigilata deniq; alia
 nocte mane tēptantes. iterū nihil omnino
 agere potuerunt. Tunc conturbati atq; ext-
 rra. quid facerent nesciebant. Dicit eis unus
 ex clericis. Scitis quia post hoc tridū nata-
 lis ep̄atus eius eē consueuerat. & forsitan in
 hac die se transferri nos ammonet. Tunc ie-
 iunius & orationib; ac iug; piallentio die no-
 ctuq; insistentes. tridū illud continuatione
 duxerunt. Quarta autē die accedentes ponen-
 tesq; manus. non ualebant penitus mouere
 sepulchrū. Pauore autē om̄s ext̄ra. iā in hoc
 stantes. ut t̄ra uaseulū qd dettaxerant operi-
 rent. apparuit eis ueneranda canitie senex.
 instar niuis. candorē effertis. dicens se esse
 abbatē. Et ait eis. Usquequo c̄turbamini &
 tardatis. Non uidetis domnū martinū stantē.
 uos uiuare paratū si manus apponitis.
 Tunc iactans palliū quo utebat̄ posuit ma-

a
nu

4

VI.
num ad sarcophagum cū reliquis sacerdotibus
crucibus paratis & certis. impositaq; antipho-
na. dederunt cuncti uoces psallentiū in ex-
celso. Tamen ad senis conatū p̄tinus sarcofa-
gum in summa leuitate commotū. in loco
ubi nunc adorāt dño annuente p̄ductū.
Quod ad uoluntatē sacerdotis compositum.
dictis etiā missis. ut uentū ē ad conuiuium
quirentes. sollicitē senē. nequaquā repper-
erunt. Sed nec homo quidē extitit. qui eū
de basilica exire uidisset. Credo aliqua fuisse
uirtus angelica. qui & beatū uirū se uidisse p̄-
nuntiauit. & deinceps nulli cōpar utt. In q̄
loco ex illa die multe uirtutes factę sunt.
que p̄ negligentia non sunt scriptę. Nos uero
de quanto nr̄o tēpore aut fieri uidimus. aut
factū certe cognouimus. silere nequiuimus.
adiuuante dño nr̄o ih̄u xp̄o qui cum patre

& sp̄u sc̄o uiuit & regnat. *Omnia sc̄la sc̄lorum
ASCEN. EXPLICIT SERMO QUARTVS. cpm.
INCIP̄ EPLA SEVERI AD EUSEBIUM PR̄B̄M. p̄ca
ESTERNA DIE CVM AD ME PLERIQ;
monachi uenissent. int̄ fabulas iuges
longumq; sermonē. mentio incidit li-
belli mei. quē de uita beati uiri martini edi-
di. studiosęq; eum a multis legi libentissime
audiebam. Int̄ta indicat̄ m̄ dixisse quendā
malo spiritu suscitātū. cur martinus q̄ mor-
tuos suscitasset. flammās domib; depulisset.*

27
ipse nuper adustus incendio. periculose fuisset
obnixus passioni. O istum quisquis est miserum;
iudeorum in uerbis eius perfidiam & dicta cognos-
cimus. qui in cruce positum dominum. his uerbis in-
crepabant. Alios saluos fecit. se ipsum saluum
facere non potest. Vere plane iste quicumque est.
si illis temporibus natus esset. & in dominum hac uoce
dicere potuisset. qui simili secundum dominum blasphem-
at exemplo. Quid ergo quisquis es. Martinus
ideo non potens. ideo non sanctus. quia est periclitatus
in incendio. O beatum & per omnia similem apostolis. etiam
in his conuulsis uirum. Nempe hoc & de Paulo
gentiles cum uipa momordisset. sensisse referu-
ntur. Hic homo debet homicida esse. quem saluum
factum de mari. fata uiuere non sinerent. At il-
le excussa uipa in ignem. nihil mali patieba-
tur. Illi autem subito casurum & repente cum mori-
turum putabant. Sed cum uiderent nihil ma-
li contingere ei. conuertentes se. dicebant eum
dominum esse. Alioquin uel horum exemplo. omnium
mortalium infelicissime perfidiam tuam coargu-
ere ipse debueras. ut si tibi scandalum mouerat.
quod martinus flamma ignis uidebatur attactus.
hunc rursus ad tactum. ad merita illius & uirtu-
tem referres. quod circum septus ignibus non pisset.
Agnosce enim miser. agnosce quod nescis. omnes
fere sanctos. magis insignes periculorum suorum fuisse
uirtutibus. Video quidem petrum fide potentem.
petrum obstante natura mare pedibus super gressum.

& stabiles aquas corporeo. p̄ssisse uestigio. Sed
non ideo minor in uideat̄ gentium p̄dicator. quē
fluctus obsorbuit. & p̄ triduum totideq; nocte
emergente ex profundo unda restituit. Atq; ha
ut seio an pene plus fuerit uixisse in profundo.
an sup̄ maris profunda transsisse. Sed hec tu ut
arbitror stulte n̄ legeras. aut lecta n̄ audieras.
Neq; enī absq; diuino consilio istiusmodi exemplū
beatus euangelista sacris litteris p̄tulisset. nisi ut
ex his humana mens erudiret̄. naufragioꝝ atq;
serpentium casus. Et sicut ap̄ls refert. qui nudita
te. fame. latronūq; piculis glatur. om̄a hec sc̄is
hominib; atq; omnib; ad p̄petiendū quidem eē
communia. sed his tolerandis atq; uincendis p̄ci
puā semp̄ iustoz̄ fuisse uirtutē. dū p̄ om̄a tēpta
menta patient̄ semp̄ inuicti. tanto fortius uin
cerent. quanto grauius p̄tulissent. Unde hoc qd̄
ad martini infirmitatē uocat̄. plenū ē dignitatē
& gl̄e. siquidē piculosissimo casu tēptat̄ euicerit.
Ceterum omissū ante in libello illo quē de uita illi
seripsimus nemo mirat̄ cū ibidem sim p̄fessus.
me non om̄a illius facta complexū. quia si p̄seq;
uniuersa uoluissē. inmensū uolum̄ legentibus
edidissē. Neq; sunt tam parua que gessit. ut
om̄a potuerint com̄phendi. Sed tamen hoc de
quo questio incidit latere n̄ patiar. & rem om
nem ut gesta ē refra. ne forte in consultū hoc
qd̄ ad uitupationē beati uiri poterat opponi
p̄ter misisse uideamur. Cū ad diocesim qn

dam p̄sollempni consuetudine. sicut ep̄is
 uisitare eccl̄as suas moris ē media fere mar
 tinus hieme uenisset. mansionē ei in secreta
 rio eccl̄e clerici parauerunt. multūq; ignem
 scabro iam p̄tenui pauim̄to subdiderunt. & lec
 tum ei plurimo stramine exstruxerunt. Dein
 cum se martinus cubitū collocasset. insuetā mol
 licem strati male blandientis horrescet. quippe
 qui nuda humo uno tantū cilicio sup̄ iceto oc
 cupare consueuerat. Itaq; quasi accepta p̄mot
 in iuria. stramentū omne p̄iecit. Casu sup̄ for
 naculā partē palee illius quā remouerat agges
 sit. ipse ut erat moris nuda humo lassitudine
 tinerisurgente requieuit. Ad mediā fere noc
 tem p̄ interruptū ut sup̄ diximus pauimentum
 ignis estuans. ardescites paleas apprehendit.
 Martinus somno excitatus. re inopinata anei
 p̄ti p̄iculo ⁊ maxime ut referebat diabolo in
 sidiantē atq; urgente p̄uentus. tardius qm̄
 debuit ad orationis confūgit auxiliū. Nam
 erumpē foras cupiens. cū pessulo quē ostio ob
 diderat. diu multūq; luctatus. grauissimum
 circa se sensit incendiū. adeo ut uestē qua in
 dutus erat ignis assumpsit. Tandē in se reuer
 sus. non infuga sed in dño ēē p̄sidiū. scutum
 fidei ⁊ orationis arripiens. in medius flāmis totus
 ad dñm conūsus incubuit. Tū v̄ diuinit̄ igne
 submoto. in noxio s̄ orbe flāmarū orabat. Mo
 nachī autē qui p̄forib; erant crepitante & con

luctante incendio sono. obsecratas effringunt fo-
res. demotoq; igne. mediis flāmis martinū aūse-
runt. cū iā penitus eē consūptus tā diuturno
incendio putaret. Cūm ut uerbis meis dñs
est testis. mihi ipse referebat. & n̄ sine gemitu
fatebat. in hoc se diaboli arte deceptū. ut ex-
cussus esomno consiliū n̄ haberet. quo p̄ fidem &
orationē piculo repugnaret. Deniq; tam diu cir-
ca se seuisse ignē. quādiu erūpe ostiū turbat
mentē tēptauerit. Vbi v̄ auxiliū crucis & ora-
tionis arma reperisset. medias cessisse flammās.
seq; tū sensisse rorantes. quas male eēt exptus
urentes. Vnde intelligat quisquis hec legerit.
non tēptatū quidem illo martinū piculo. sed p̄
batum. **EXPLICIT EP̄LA SEVERI. A CONEM.**

INCIP̄ AT̄ EIVSDĒ AD AVRELIUM DI-
OSTEA QUAM AME MANE DIGRESSUS ES.
eram residens solus in cellula. subieratq;
me illa que sepius occupat cogitatio.
spes futuroꝝ p̄sentūq; fastidiū. iudicii
metus. formido penarū. Et qđ consequens e-
rat atq; unde cogitatio tota descenderat. pec-
catoꝝ meoꝝ recordatio tristē me confectūq;
reddiderat. Deinde cū fatigata angore animi.
in lectulo membra posuissem. ut plerūq; ex mesti-
tudine solet. somnus obrep̄sit. qui ut semp̄ matu-
tinis horis leuior incertq; ita suspensus ac dubiꝝ
p̄ membra diffundit. ut qđ in alio sopore non
euent. pene uigilans dormire te sentias. Cū

209
repente sē̄m martinū ep̄m uidere mihi uideoꝝ
p̄ textū toga candida. uultu igneo. stillantibꝫ
oculis. crine purpureo. atqꝫ mihi ita in ea ha-
bitudine corporis formaqꝫ qua nouerā uide-
batur. ut qđ eloqui nobis pene difficile est. n̄
possit aspici. eū possit agnosci. arridensqꝫ in
paululū. libellū quē de uita illius scripseram.
dextra p̄ferebat. Ego scā genua ei complexus.
benedictionē p̄suetudine flagitabā. super
positāqꝫ capiti meo manū. tactu blandissimo
sentiebā. Cū int̄ benedictionis uerba sollemnia
familiarē illud ori suo crucis nomen itaret.
mox in eū luminibꝫ intentis. eū exsatiari uul-
tu illius cōspectuqꝫ non. uui possem. subito mihi
in sublime sublatus eripitur. donec in mensa
aeris istius uastitate. eū tam̄ rapida nube sub
uectū acie sequerem̄ oculoꝝ. patenti celo recep-
tus uideri ultra n̄ potuit. Nec multū post sē̄m
pr̄brm clarū discipulū illius qui nup̄ excessse-
rat. uideo eandem quā magistrū uia scandere.
Ego impudens sequi cupiens. dū altos gressus
moliō & conitor. euigilo. somnoqꝫ exortus
congratulari cepam uisioni. Cū ad me puer
familiaris ingredit̄ solito tristior. uultu lo-
quentis parit̄ & dolentis. Quid tu tā tristis
loqui gestis. duo inquit monachi a tūromis
affuerunt. domnū martinū obisse nuntiaſ.
Concidi fateor. ob ortisqꝫ lacrimis fleui uber-
rime. Quinetiā dū hec ad te fr̄ scribim̄ fluuiſ

lacrimę. nec ullum impatientissimi doloris. admit
to solatiū. Itē v̄ ubi hoc nuntiātū ē participē eē
uolui luctus mei. qui eras socius amoris. Veni ḡ
ad me statim ut pariter lugeamus. quē pariter
amamus. quāquā scia uirū illū non eē lugendū.
cui p̄ euietū triumphatūq; sc̄m. nunc demum
reddita ē corona iusticię. Sed tamē ego n̄ possum
mibi impare. quin doleā. Premisi quidē patro
num. sed solatiū uitę p̄sentis amisi. Et si rati
one ulla dolor admitteret. gaudere deberē.
Est enim illi. ut ē confertus aptis ac p̄phis. qđ
pace sc̄oz omniū dixerit. in illo iustoz grege.
nulli secundus ut spero. credo. confido illis po
tissimū. qui stolas n̄ in suas in sanguine laue
runt aggregatus. agnūm ducē ab om̄i integer
labe comitat. Nam licet ei ratio tēpris n̄ potu
erit p̄stare martyriū. gl̄a tamē martyris n̄ care
bit. quia uoto atq; uirtute & potuit eē mar
tyr & uoluit. Qđ si ei neronianis decianisq; tē
porib; in illa quę tunc exiit dimicare ēgres
sione leuisset. testor d̄m celi atq; tr̄s. sponte a
culeū ascendisset. ultro se ignib; intulisset. he
brisq; pueris equandus. int̄ flammaz globos
media licet ymnū d̄ni fornace cantasset. Qđ si
esaiānū illud supplicii p̄secutori forte placuis
set. numquā p̄fecto impar p̄phę ferris & lami
nis desecari mēbra timuisset. Ac si p̄eisis rupib;
abruptisq; montib; agere felicē furor impius
maluisset. p̄hibeo c̄fusus testimoniū ueritatis.

sponte cecidisset. Si uero gentium doctoris exem-
 plo gladio deputatus. inter alias ut sepe prouent
 uictimas duceret. primus omnium carnifice com-
 pulso palmam sanguinis occupasset. Iam uero aduer-
 sus omnes penas atque supplicia. quibus plerumque
 humana cessit infirmitas. ita a confessione domini non
 recedens immobilis obstiteret. ut letus ulceribus
 congaudensque cruciatibus quelibet inter tormenta
 risisset. Sed quamquam ista non tulerit. impleum tamen
 etiam sine cruore martyrium. Nam quas ille pro spe-
 ritutatis humanorum dolorum non protulit passionibus. fa-
 me. uigiliis. nuditate. ieiuniis. obprobriis inuidorum.
 insectationibus improborum. cura pro infirmantibus. sol-
 licitudine pro peccitantibus. Quo enim ille dolente
 non doluit. Quo scandalizante non ustus est. Quo
 peunte non gemuit. Propter illa cotidiana illi aduer-
 sum humane spiritualisque nequitię diuersa certa-
 mina. dum in eo uariis temptationibus appetito semper
 occupat fortitudo uincendi. patientia expectan-
 di. equanimitas sustinendi. O uere ineffabilem
 uirum pietate. misericordia. caritate. que cotidie etiam
 in sanctis uiris seculo frigente frigerent. in illo ta-
 men usque ad finem aucta indies perseverauit. Quo
 ego illius bono uel specialiter frui sum. cum me in-
 dignum et non merentem unice diligebat. En rursus
 lacrimę fluunt. imoque de pectore gemitus erum-
 pit. In quo in pro hec homine similis requies. In
 cuius erit caritate solatiū. Me miserum. me infelice.
 potione unquam si dixit. uixisse non dolere.

quod martino sup stes sum. Erat post hec uita iocunda. erit dies aut hora sine lacrimis. aut tecum fr̄ dilecti potō illi mentionē habere sine fletu. aut umquā loquens apud te aliud quā de illo loqui poterō. Sed quid te in lacrimas fletusq; commoueo. Ecce n̄ consolatū eē te cupio. qui me solari ipse n̄ possū. Non de erit nobis ille. michi crede n̄ deērit. Intērit de se sermocinantib; assuabit orantib; quodq; iā hodie p̄stare dignat̄ est. uidendū se in gl̄a sua sepe p̄bebit. & assidua fiet ante paululū fecit benedictione nos p̄teget. Inde scdm ordinē uisionis. qua celū sequentib; se patere monstrauit. quo sequendus eēt edocuit. quo spes n̄ra tendenda. quo animū dirigendū instruxit. Quid tam fiet fr̄. qd̄ m̄ ipse sū conscius. - Conscendere arduū illū ac penetrare n̄ poterō. ita sarcina molesta me p̄grauat. & peccati mole dep̄ssum. negato in astra c̄scensu. sc̄ua miserabilem ducit in tartara. Spes tam̄ sup̄ ē illa sola. illa postrema. ut qd̄ p̄ nos optinere n̄ possumus. saltē p̄ nobis orante martino meream̄. Sed qd̄ te fr̄ diutū occupo. epl̄a tā loquaci. demororq; uenturū. Simul iā pagina impleta n̄ recipit. Michi tam̄ hec fuit ratio. sermonē istū longi p̄stendi. ut quia doloris nuntū epl̄a deferbat. eadē tibi ex quadā n̄ri c̄fabulatione p̄staret carta solatium.

EXPLICIT EPL̄A SEVERI AD AURELIŪ DIACONĒ.
INCIPIT EPL̄A SEVERI SULPICII AD SOCRŪ SUŪ BASULĀ QUALIT̄ S. MARTINŪ DE HOC MUNDO RECESSERIT.

SULPICIVS SEVERVS BASVLE PARENTI
 uenerabili salutē. Si parentes uocari in ius
 liceret. te plane rapilationis. furtiq; ream
 ad p̄toris tribunal iusto lore traheremus. Quid
 enim. Non conquerar. quā a te patior iniuriam.
 Nullā m̄ domi cartulā. nullū libellū. nullā eptam
 reliquisti. ita furaris om̄a. ita uniuersa diuulgas.
 Siquid ad amicū familiarit̄ scripsi. si qd forte
 dū ludimus qd uelim tam occultū eē dictaui. oīa
 ad te p̄us pene quā fuerint scripta. aut dictata
 pueniunt. Nimirū ob erratos habes notarios me
 os. p̄ quos t̄ n̄r̄ in eptis publicant̄. Nee tam ad
 uersū eos possū moueri. si t̄ parent. q̄ in ius n̄r̄m
 ex tua potissimū liberalitate uener̄. seq; ad huc
 tuos quā meos eē meminert̄. Tu sola es rea. tu sola
 culpabilis. que; m̄ insidiaris. & illos fraude circū
 uenis. ut si dilecto ullo familiarit̄ scripta. aut
 negligent̄ emissa in lucubrata t̄ penitus. atq; in
 polita tradant̄. Nam ut dereliquis taceā. rogo
 quē admodū tā cito ad te eptā illa potuit pue
 nire. quā nup̄ ad aureliū diaconū scripseramus.
 Ego enī tolōse positus. tu treueris cōstituta. & tam
 longe a patria filio inquietante diuulsa. q̄ tandē
 familiarē illā eptam occasione furata es. Namq;
 accepi litteras tuas. quib; scribis in eadē eptā. quā
 de obitu domini martini fecer̄ mentionē. ipsum
 beati uiri transitū exponere debuissē. quasi v̄
 ego illā eptam aut legendā alii p̄ter quā ipsi ad
 quē missa uidet̄ ediderim. aut ego tanto sim ope

desiderat. ut omnia que de martino cognosci
oportet. me potissimum scribente nottseant. Itaque
si qua de obitu sei epi audire desideras. ab illis
potius qui int̄ fuerit cognosce. Ego t̄ statim nihil
scribere. ne ubiq; me publices. Tam si das fidem
nulli te te lecturā. paucis tue satisfactiā uolunta
ti. itaq; p̄stabo his que m̄ s̄ compta. participem.

EXPLICIT EPISTOLA SEVERI TIMI.

INCIPIT DE TRANSITU BEATI MAR

ARTINVS Igitur obitu suo longe

ante p̄seuit. dixitq; fr̄ibus. dissoluti

onem sui corporis imminere. Interea

causa extitit. qua condatense diocesisin uisitā
ret. Nam clericis int̄ se ecclē illius discordantibz.
pacē cupiens reformare. licet finē dierū suoz
n̄ ignoraret. p̄ficisci tam. ob istiusmodi causam. n̄
recusauit. bonā hanc uirtutū suarū cōsummacio
nem existimans. si pacē ecclē reddiditā reliquisset.

Ita p̄fectus. eū suo illo. ut semp̄ frequentissimo
discipuloz. sc̄issimoq; comitatu. mergos in flumine
conspicat̄ pisciū p̄dam sequi. q; rapacē in gluuie
assiduis urḡ ere capturis forma inqt̄ hec
demonū ē. Insidiant̄ incautis. captant uescien
tes. captos deuorant. ex saturatiq; nequeunt de
uoratis. Impat̄ demde potenti uirtute uerboz.
ut eū cui uinatabant gurgite linquentes. Ari
das peterent. desertasq; regiones. eo nimirum
circa aues illas usus impio. quo demones fugare
cōsueuerat. Ita grege factis om̄s in unū ille uolu

In octo part.

I. t.

II.

III.

eres congregare. relicto flumine montes silvasq; per-
erunt. non sine admiratione multorum. qui tantam in
martino uirtutē uiderent. ut etiā auid; imperarent.

III

Aliquandiu q̄ in exico illo uel in ecclesia ad quā uerat
comoratus. pace int̄ clericos restituta. cū iā rēgredi
ad monasteriū cogitaret. uirib; corporis cepit re-
pente destitui. conuocatisq; discipulis indicat se sē
resolui. Tū ū meror & luctus omnium. uox una plan-
gentiū. Cur nos pat̄ deseris. aut cui nos desolatos
relinquis. Inuadent gregē tuū lupi rapaces. Et q̄s
eos amotib; nr̄is percusso pastore prohibebit. Scimus
quidē desiderare te xp̄m. sed salua t̄ sunt tua p̄mia
nec dilata minuent̄. nr̄i pot̄ miserere q̄s deseris.
Tunc ille motus his fletib; ut totus semp in dño int̄
uiserib; affluerebat. lacrimasse prohibetur. cū uersq;
ad dñm. haec tantū fletib; uoce respondit. Dñe.
si adhuc p̄plo tuo sū necessari n̄ recuso laborē. si
at uoluntas tua. Nimirū int̄ spem amorēq; posi-
tus dubitauit pene quid mallet. q̄ nec hos dese-
rere. nec a xp̄o uolebat diutiū separari. Nihil ta-
men in uoto suo ponens aut uoluntati relinquens.
totū se dñi arbitrio potestatiq; cōmittens. nonne
t̄ his paucissimis uerbis dicere uidetur. Grauis q̄dē
ē dñe corpore pugna militis. & iā satis ē quod
huc usq; certauit. sed si adhuc in eodē labore pro
castris tuoz stare me p̄cipis n̄ recuso. nec fatiscen-
tem causabor. gratē. Munia tua deuot̄ implebo.
sub signis tuis quo ad ipse tu iusseris militabo.
Et quāuis optata sit sem messio p̄ laborē. ē tam.

V.
animus uictor annorum. & cedere nescius senectuti.
Ac si iam pareisset. bona mihi est domini uoluntas
tua. hos uero quibus timeo. ipse custodiet. Quirum
in effabilem nec labore uictum. nec morte uincendum
qui in nullam se partem. prius inclinauerat. nec mori
timuit. nec uiuere recusauit. Itaque cum iam per aliquot
dies uel febris teneretur. non tamen a dei opere cessabat.
pernox in orationibus. & uigiliis fatiscentes artus
spiritui seruire cogebat. nobili illo stratum suo in ci-
neri & cilicio recubans. Et cum a discipulis rogaretur
ut saltem uilia se fineret stramina supponi. non
deceet inquit filii. christianum nisi in cinere mori.
Ego si aliud uobis ex exemplum relinquo. ipse pe-
caui. Oculis ac manibus in celum semper intentus.
in uictum ab oratione spiritum non relaxabat. Et cum
a presbiteris qui tunc ad eum confluerant rogaretur. ut cor-
pus eulium lateris mutatione reuertat. sinite in-
quit sinite me fratres. celum potius respicere quam
terram. & suo iam itinere iturus ad dominum spiritu diri-
gatur. Hec locutus. diabolum uidet prope assistere.
Quid hic inquit assistas eruenta bestia. Nihil in
me funeste reppies. abrahæ me sinus recipiet.
Cum hac ergo uoce. flagitatum diuinis opibus. spiritum celo
reddidit. Testaturque nobis sunt qui assuerant. iam
ex animi corpore glorificati hominis se uidisse
gloriam. Vultus luce clarior reuertebat. cum membra
cetera ne tenuis quidem macula fuscaret. In aliis
etiam & in illo tantum artibus. non pudendis. septem uis
quodammodo pueri gratia uidebat. Quis istum umquam ei

licio tectum. quiscinerib; erderit inuolutum.
 Ita utro purior. lacte candidior. iam in quadā
 futurę resurrectionis glā. & natura demutata
 carnis ostensus ē. lam v̄ in obsequiū funeris eredi
 non potest. quanta hominū multitudo ēuenerit.
 Tota obuiā corpori ciuitas ruit. cuncti ex agris
 atq; uicis. multiq; ex uicinis etiā ~~urbib;~~ affuerunt.
 O quantus luctus omnium. quanta p̄cipue meren
 tum lamenta monachoz. qui eo die fere ad duo
 milia conuenisse dicunt. Specialis martini glā.
 eius exemplo in dñi seruitutē stirps tanta fruc
 tificauerat. Agebat nimirū ante se pastor extine
 tus greges suos scē illius multitudinis. pallidas tur
 bas. agmina palliata. & aut emeritoz laboz senes.
 aut iuratos xpi in sacramta tyrones. Tā uirginū
 chorus fletu abstinenti p̄ pudore. cū letandum
 potius illi ēē sentiret. quē iam suo dñs gremio
 confoueret. quā seō dissimulabat gaudio quod
 dolebat. Siquide fides flere p̄hibere. gemitū
 extorqueret affectus. Et enī tā erat scā de illi
 glā exultatio. quā pia de morte confusio. Ignos
 cere s̄ flentib; gratulareris gaudentib;. quia &
 piū ē gaudere martino. & piū ē flere marti
 num. dū unusquisq; & sibi p̄stat ut doleat. &
 illi debet ut gaudeat. Hoc ḡ beati uiri corpus
 usq; ad locū sepulchri ymnis canora celestib;
 turba p̄sequit. Comparēt si placet secularis
 illa pompa. non dicā funeris sed triumphi.
 Qd simile martini exequis confertur. *Ducay*

VI.

illi p̄ curribus suis uinctos post terga captiuos. martinus corpus hi qui mundū ductu illius uicerant. p̄
 secuntur. illos confusis plausibus p̄ptoy honoret
 in sania. martino diuinis plaudit psalmis. martinus
 ymnis celestib; honorat. lūi p̄ triumphos suos
 in tartara seua trudent. martinus abrahe sinu
 lectus excipitur. Martinus hic paup & modicus.
 celum diues ingreditur. Ex pt̄ obit̄. **B. MARTINI.**
Incipiunt capitula dialogi Seueri in libro. ii.
de uita sc̄i Martini epi & confessoris xpi.

- .i. **V**bi postumianus edisserit p̄spertatē nauigationis ⁊
 omnē suę p̄grinationis historiā. qualit̄ in oriente
 fides xpi floreat. que sit sc̄oy quies. que instituta
 monachoy quantisq; signis ac uirtutibus in seruis
 suis x̄c̄e operetur. **V** b̄ros legerit.
- .ii. **U**bi explorandoy locoy gr̄a alitore longi p̄cessit.
 & inuenit senē p̄br̄m in ueste pellicia. molā ma
 nu uertentē. & conuiuū illi exponit. ⁊ hominum
 mores regionis illi p̄claros. quib; alimonis uiuas
 & quā celerit̄ in locis illis sata p̄ueniant.
- .iii. **U**bi dicit qđ tunc alexandria int̄ ep̄os ⁊ monachos
 in utilia certamina gerebant. ne quis origenis li^a
- .iiii. **U**bi bethlehem oppidū petit cui loci eccl̄am sc̄s le
 ronimus regebat. & ubi monachoy uel clericoy ani
 mos. ut c̄uersationes exponit. & qđ die noctuq; aut
 legebat aliquid semp. aut scribebat.
- .v. **U**bi dicit in egypto multa c̄e monasteria. ubi p̄ma
 uirtus obediencia ē. & ubi infantulus aspidē mire
 magnitudinis in monasteriū detulit. & alia multa

que p seruos suos di uirtus operatur. *Vigne feruere.*

vi. *U*bi uidit duos senes quoy unū sol numquā uidisset e
pulantē. & alterum numquam uidisset iratū. **vii.**

De heremita q̄ habebat hortū ubrimū. & bouē qui
aquā de puteo p̄stribat. ibi uidit ollā cū holerib' sine

De heremita cui lupa astabat cenanti. **viii.**

De anachorita qui leonē catulos inluminauit. & ab
ipsa fera munus accipe non contempfit. **ix.**

De anachorita q̄ a fera ibice edoctus ē. quas radices su
merē. quas respuere debere. **x.**

De anachorita qui setis corporis sui tectus. nuditatē
suam diuino munere uestiebat. **xi.**

De p̄batione monachi incipientis quē ignis n̄ contigit.

De p̄batione aduenē q̄ aridā uirgā potentia fide. **xii.**
& assidua irrigatione aque florere fecit. **xiii.**

De quodā scō uiro cui ex uirtutib; honor. & ex honore
uanitas cepit obrepere. & qualit̄ ab hoc uitio libat̄
sit. & qd̄ si in hac regione ordinatus fuerit clericus
continuo quom̄ elatus sit supbia. aut uanitate. &
qd̄ ornām̄ta n̄ mox sed uestium requirat. **xiiii.**

De heremita q̄ cellulā suā p̄ quadrienniū deserere uo
luit. q̄lit̄ correct̄ ē. & ad p̄positū p̄stanū reuocatus.

Ubi dicit qd̄ nullus fere in orbe t̄raz locus sit. ubi n̄ **xv.**
uita domni martini scripta teneatur. **xvi.**

Ubi Seuerus ait qd̄ domn̄ martin̄ in media turba &
conuersatione pp̄loꝝ tanta opat̄ ē. quanta nec he
remite vt anachorete q̄ ab om̄i impedim̄to liberi
sunt. & qd̄ in expugnabili uirtute aduersum om
nia fundatus steterit. **xvii.**

Ubi postumianus ait. ego quo adiuuā semp & sapiam
egypti monachos p̄dicabo laudabo anachoretas.
mirabor heremitas. martinū semp expectā. non illi
ego audeo monachoz certe n̄ ep̄oz quēpiā cōparare.

Postumianus seuerus ait. tu potius ut desidero re. **xviii.**
fidua martini opa contexe. que te p̄terisse p̄fessus
es. at ille respondit. arbitror rectius istud a gallo esse
poscendū. & cetera que secuntur. **xviii.**

Gallus respondit. licet impar sim tanto oneri. tamen
p̄latis a postumiano obedientie cogor exemplis.
ut munus istud quod inponitis non recusem.

EXPLICIUNT CAPITULA DE LIBRO SECUNDO.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

UM IN VNIM LOLV EGO

& Gallus n̄r conuenissemus. uir mihi &
p̄p̄t martini memoriā. ex illius enī dis-
cipulis erat. & p̄p̄t sua merita. carissimū
int̄ uenit nobis postumianus meus. nostri

causa ab oriente quo se ante triennium patriā relin-
quens contulerat regressus. Complexi hominem a-
mantissimū. ex osculatiq; genua & pedes eius. Cū
uno atq; altero spacio obstupefacti. inuicē flentes
gaudio de ambulassemus. iactis in t̄ram eiliensē sedi-
mus. Tum p̄or postumianus me intuens. cū eē in-
quit in remotis egypti partib; libuit ut ad mare
usq; p̄cederē. Nauim illic onerariā offendi. que cū
mercib; narbonā petens soluere parabat. Eadem
nocte in somnis aflare uisus es. & iniecta in me
manu trahere ut nauim illā c̄scenderē. Mox tene

bras rumpente diluculo. cū eo loco in quo quie-
 ueram surrexissem. somniū meū ipse meū repu-
 tans tanto tui desiderio subito correptus sum.
 ut nihil cunctatus nauim ēscenderē. Tricesima
 die massilia ad pulsus. inde huc decimo puene-
 rim. adeo pspera nauigatio pie affuit uolunta-
 ti. Tu in pprē quē tota maria transnauigauim.
 tantū terre transcucurrim. cōplectendū pfru-
 endūq; te remotis omnib; trade. Ego v̄ inquam.
 Etia cū tu in egipto morareris. totus tecū semp
 animo & cogitatione uersabar. meq; de te dies
 ac noctes cogitantē totū tua caritas possidebat.
 ne dū in me tibi estimes puncto tēpris defiturū
 quo minus amore tuo pendens. te intuear. te
 audiā. tecū loquar. nullo pntus in secretum
 nr̄m qđ nobis hęc remotior cellula pstat admis-
 so. Nam huius nr̄i ut arbitror galli p̄sentiam.
 non moleste feras. quia hic aduentui tuo ut ui-
 des. p̄inde atq; ego triumphat gaudio. Recte
 plane inquit postumianus in societate nr̄a gal-
 lus iste retinebit. quia & si in parū cognitus ē.
 p̄ eo tam qđ tibi ē carissimū. non potē mihi non
 ēē carus. maxime cū ex martini sit disciplina.
 neq; grauabor quālibet conserte uobiscū ut pos-
 sitis fabulari. quippe cū pprē hoc ueneri. ut me
 huius sulpti mei. me autē utraq; manu cōplec-
 tebatur. desiderio etiā uerbosus impēderem.
 Enim v̄ inquā satis pbasti. quantū pius amor pos-
 sit. qđ nr̄i causa tot maria tantūq; trarū emensus.

á summo ut ita dicã solis egressu. usq; in eius occidua
uenisti. Age g̃ quia & secreti int̃ nos. nec occupati
sumus. & sermoni tuo uacare debemus. edisseras
nobis uelim omnẽ tuę pegrinationis hystoriã. qualitr̃
in oriente fides xp̃i floreat. que sit scõy quies. que
instituta monachoy. quantisq; signis ac uirtutibus
in seruis suis xp̃e opetur. Nam certe quia in his re
gionibus int̃ ista que uiuimus ipsa nobis uitã fasti
dio ẽ. libent̃ ex te audiemus. si uel in heremo uiue
re xp̃ianis licet. Ad hęc postumianus. faciã inq̃r
ut desiderare te uideo. sed queso p̃us ex te. audiã.
an isti om̃s quos hic reliquerã sacerdotes tales sis.
quales eos ante quã pficiscerer noueram. Tũ ego.
Absit. te in quã ista querere. que aut unã mecum
ut puto nosti. aut si ignoras ñ audire sit melius.
Illud g̃ reticere ñ possum. ñ solũ illos de quib; int̃
rogas. nihil meliores quã noueras factos. sed unum
illum nr̃i quondã amantẽ. in quo respirare ab is
toy insectationib; solebam. aspiorẽ nobis fuisse.
quã debuit. Nec ṽ quiequã in illũ inclementius
dicã. quia & amicu colui. & tunc etiã amauit. cũ
putabat̃ inimicus. Me aut̃ hęc tãctis cogitationi
bus reuoluentẽ. admodũ dolor iste cõpungit. pene
nos sapientis & religiosi uiri amictus destitutos. illũ
quondã tã amicu nobis. tã amarũ in nos ẽẽ potuisse.
Verũ hęc que meroris plena sunt. relinquam. te po
tius ut dudũ sponderas audiam. Ita inq̃r fiat po
tumanus. Q̃d cũ dixisset. paululũ om̃s conticuit.
Dein ciliẽ cui insederat. ad me p̃p̃ius admouit.

96
atq; ita exorsus ē. Ante hoc trienniū quo tēpore
tibi sulphici hinc abiens uale dixi. ubi narbone na-
uum soluumus quinto die portū africe intrauimus.
adeo pspera dī nutu nauigatio fuit. Libuit animo
adire kartaginē. loca uisitare scōy. & p̄cipue ad
sepulchrū Cypriani martyris adorare. Quinto de-
cimo die ad portū regressi. p̄uertiq; in altum. a-
lexandriā petentes. reluctante austro. pene in syr-
tes illati sumus. Qd̄ p̄uidi nauē cauentes nauim
anehoris sistunt. Sub oculis autē t̄ra continens
erat. inquā scaphis egressi. cū uacua ab huma-
no cultu om̄a cernerem. ego studiosus exploran-
doz locoz gr̄a longius p̄cessi. trib; fere alitore
miliaris. paruū tuguriū int̄ arenas conspicio.
cuius tectū sicut salustius ait. quasi carina na-
uis erat. contiguū terre. satis firmis tabulatis con-
stratum. non quod ibi uis imbriū ulla timeat. fuis-
se autē illic pluuiā ne quandoquidē auditū ē. sed
qd̄ uentoz ea uis ē. ut si quando uel elem̄tore
celo aliquantulus spirare flatus cepit. maius in
illis terris. quā in ullo mari naufragiū sit. Nulla
ibi germina. & sata nulla p̄ueniunt. quippe in
stabili loco arenib; arenis. ad omnē motū uen-
toz cedentib;. Verū ubi aduersa quedā amari-
p̄muntoria uentis resistunt. t̄ra aliquantulū
solidior. herbā rarā atq; hispida gignit. ea oui-
bus ē pabulū satis utile. Incole lacte uiuunt.
Qui sollertiores sunt. uelut itā dixerū ditiores
hordeatio pane utunt. Ea ibi sola mensis ē que

celeritate p uentus. p naturā solis siue aeris uentoy
casus euadere solet. Quippe fertur adie iactu seminis
tricesimo die maturiscere. Consistere autē ibi ho-
mines n̄ alia ratio facit. quā qđ om̄s tributo liberi
sunt. Extrema siquidē cyrinoy hora ē. deserto illi ē
tigua. qđ int̄ egyptū & africa int̄ iacet. p qđ olim ca-
to cesarē fugiens. duxit exercitū. Ergo ad tuguriū
illud qđ ē minus conspexerā p̄tendi. inuenio senē
in ueste pellicia. molā manu uertentē. Consaluta-
tus. accepit nos benigne. Eiectos nos in illud litus
exponimus. & ne statim rep̄tere cursū possimur.
maris mollitia adtineri. Egressus int̄ram ut ē mos
humani ingenii naturā locoy. cultūq; habitanti-
um uoluisse cognoscere. xp̄ianos nos ēē. id p̄cipue
querere an ēēt aliqui int̄ illas solitudines xp̄iani.
Tū v̄ ille flens gaudio. ad genua n̄ra puoluit. itum
nos ac sepius exosculatos inuitat ad orationē. De-
inde postis int̄ram herbicū pellib; facit nos dis-
cumbere. apponit p̄ndium sane locupletissimū.
dimidiū panē hordeaciū. Gram̄ autē nos q̄tuor.
ipse erat quintus. Fasciculū etiā herbe intulit.
cuius nomen excidit. que mente similis. exube-
rans foliis. sapore mellis p̄stabat. Huius p̄duli
admodū suauitate delectati. atq; exsatiati sum̄.
Ad hec subridens ego ad Gallū meū. qđ inquam
galle. placetne tibi p̄ndium. fasciculus herbarū
& panis dimidius uiris quinque. Tū ille sicut ē
uerecundissim̄. aliquñtulū erubescens. dū fatiga-
tionē meā accepit. facis inq̄t sulphici tuo more.

37
qui nullā occasione si qua tibi porrecta fuerit o-
mittis. quin nos gdaetatus fatiges. Sed facis in hu-
mane. qui nos gallos homines cogis ex emplo an-
gloꝝ uiuere. quāquā ego studio manducandi
etiā anglos manducare credā. Nam istū dimidi-
um ordeaciū. timeo uel solus attingere. Sed con-
tentus sit hoc cyrenensis ille. cui uel necessitas.
uel natura ē esurire. uel postremo isti quibus
credo marina iactatio in etiā cibi fecerat. Nos
peul amari absumus. & qđ tibi sepe testat sum.
galli sumus. Sed p̄gat hic pot̄ explicare sui cy-
renensis hystoriā. Enimū postumianus. Cauebo
p̄ hęc cuiusquā abstinentiā p̄dicare. ne gallos
nr̄os arduū penit̄ offendat exemplū. Statuerā
autē etiā cenā cyrenensis illi vel ēsequentia sep-
tem enī dieb; apud ipsū fuimus referre euiuia.
sed sup sedendū ē. ne gallus se estimet fatigari.
Cetūm postero die cū aliqui ex incolis ad nos
uisendos estuere cepissent. cognoscimus illum
hospitē nr̄m ēē pr̄bim. qđ summa nos dissimu-
latione eclauerat. Deinde cū ipso ad ecclā p̄-
cessimus. que fert duob; miliaris aberat a con-
spectu nr̄o. in iectu montis exclusa. Erat autē
uilib; texta uirgulis. n̄ multo ambitiosior quā
nr̄i hospitis tabernaculū. in quo nisi incuruus
quis n̄ potat consistere. Cū hominū mores quere-
remus. illud p̄clarū animaduertim. nihil eos
timere. neq; uendere. Quid sit fraus aut furtum
nesciunt. Aurū atq; argentū que p̄ma mortales

putant. neq; habent. neq; habere cupiunt. Nam eū
ego p̄bo illi decē nummos aureos obtulisse. refugit.
altiore consilio p̄testatus. eccliam auro non strui.
sed potius destrui. Aliquantulū ei uestim̄toꝝ. in-
dulsimus. Quod eū ille benigne accepisset. reuocan-
tibus nos ad mare nauis discessim̄. p̄sp̄eroq; cursu
septimo die alexandriā p̄uenimus. ubi syda int̄
ep̄os atq; monachos certamina gerebant̄. ex ea
occasione uel causa. quia ēgregati in unū sepius
sacerdotes frequentib; decessisse synodis uidebas.
nequis origenis libro legeret aut haberet. q̄ trae-
tator scripturaz sacraz p̄tissim̄ habebat̄. Sed
ep̄i quedā in libris ipsius in sanis scripta memo-
rabant. que assertores eius defendere non ausi.
ab hereticis potius fraudulent̄ inserta dicebant.
& ideo n̄ p̄pt̄ illa que in rephensione merito uo-
carentur. etiā reliqua c̄ dampnanda. cū legen-
tium fides facile possit habere discrim̄ ne falsa
ta sequerent̄. & tam̄ catholice disputata retine-
ret. non c̄t aut̄ mirū si in libris neutericis & re-
cens scriptis fraus heretica fuisset opata. que inq̄
busdam locis n̄ timuisset incidere euangelicā ue-
ritatē. Aduersū hęc ep̄i obstinatius renuentes. p̄
potestate cogebant. recte etiā uniuersa cū p̄uis.
& eū ipso auctore dāpnare. quia satis supq; suffi-
cerent libri quos ecclia recepisset. respuenda esse
penit̄ lectionē que plus c̄t noctura insipientib;.
quā p̄ futura sapientib;. Mibi aut̄ ex illis libris
quedā curiosius indaganti admodū multa pla-

cuerunt. sed non nulla reprehendi in quibus illū p̄ua
 sensisse. non dubiū ē. que defensores eius falsata
 contendunt. Ego miror unū eundēq; hominem
 tam diuersū a se ēē potuisse. ut in ea parte qua
 p̄batur. neminē p̄ aptos habeat equalem. in ea uero
 qua iure reprehendit̄. nemo deformius doceat̄ errasse.
 Nam cū ab ep̄is excerpta in libris illius multa lege
 rentur. que contra catholicā fidem scripta con
 starent. locus ille uel maximā parabat inuidiam.
 in quo editū legebat̄. quia dñs ih̄c sicut p̄ redemp
 tione hominis in carne uenisset. crucē p̄ hominis
 salute p̄ passus. mortē p̄ hominis c̄nitate gustas
 set. ita ēē eodem ordine passionis etiā diabolū
 redempturus. quia hoc bonitati illius pietatiq;
 congrueret. ut qui p̄ditū hominē reformasset.
 p̄ lapsū quoq; angelū liberaret. Cū hec atq;
 alia istiusmodi ab ep̄is p̄derent̄. ex studis par
 tium orta seditio ē. Que cū rep̄mi sacerdotum
 auctoritate non posset. se c̄uo exemplo ad regen
 da ecclē disciplinā p̄fectus assumit̄. Cui t̄rore
 dispersi fr̄s. ac p̄ diuersas horas monachi sunt fu
 gati. ita ut p̄positis edictis in nulla consistere se
 de sinerent̄. Illud me admodū p̄mouebat. quod
 Ieronimus uir maxime catholicus & sacre legis
 p̄tissimus origenē secutus. p̄mo tēpre putabat̄.
 quē nunc idem p̄cipue uel om̄a illius scripta
 dampnaret. nec v̄ ausus de quoquā tēmere iu
 dicar̄. P̄stantissimi tam̄ uiri & doctissimi fere
 bantur in hoc certamine dissidēre. Si tamen

siue illud error ē ut ego sentio. siue heresis ut pu-
tatur. n̄ solū rēp̄mi n̄ potuit multis animaduer-
sionib; sacerdotū. & nequaquā late se potuisset.
effundere. nisi contentione creuisset. Istiusmodi
ḡ turbatione cū ueni alexandria. fluctuabat;
me quidē ep̄e illi ciuitatis benigne admodum
& melius quā opinabar excepit. & secū tenere
temptabat. Sed non fuit animus ibi consistere.
ubi recens fr̄ne cladis feruebat inuidia. Nam &
si fortasse uideam parere ep̄is debuisse. non ob
hanc tam causā multitudinē tantā sub xp̄i con-
fessione uiuentē. p̄sertī ab ep̄is oportuisset affigi.
IGITUR inde digressus bethlehem oppidum. v.
peti. qđ ab ierosolymis sex miliaris disparatur.
ab alexandria autē sedeci mansionibus ab est.
Ecliam loci illi ieronimus p̄br̄ regit. nā parro-
chia ē ep̄i. qui ierosolymā tenet. Sibi iā p̄dem
ieronimus superiore illa mea p̄grinatione conptus.
facile optinuerat ut nullū m̄ expetendū rectius
arbitrarer. Vir enī p̄ter fidei meritū dotēq; uir-
tutū n̄ solū latinis atq; grecis. sed & hebreis etiam
ita litteris institutus ē. ut se illi in om̄i scientia ne-
mo audeat cōparare. Miror autē siñ & uobis per
multa que scripsit opa. conptus est. cū p̄ totū orbē
legat. Nobis v̄ gallus inquit. n̄miū n̄miūq; con-
ptus ē. Nā ante hoc q̄nquenniū quendā illius li-
bellum legi. in quo tota nr̄oz natio monachoz
ab eo uehementissime uexat̄ & carpit̄. Unde inter-
dum belgicus nr̄ ualde irasci solet. qđ dixerit

39

nos usq; ad uomitū satiari. Ego autē in quā gallis
illi v̄ ignosco. atq; ita sentio de orientalib; illū
potius monachis. quā de occidentalib; disputas-
se. Nam gdaetas in grecis gula ē. in gallis natura.
Tum ego. scolastice in quā galle. defendis gentē
tuā. sed queso te. liber iste. nunquid hoc vitium
dampnat in monachis. Immo v̄ inquit. nihil penit̄
omisit. qđ non carper. laceraret. exponeret. P̄cipue
auaritiā. nec minus uanitatē. insectatus ē. Multa
de supbia. non pauca. de supstitione disseruit. Vere
fatebor. pinxisse uidet̄ vitia multoz. Ceterum de fa-
miliaritatib; uirginū & monachoz atq; etiā cleri-
coz. quā uera. quā fortia disputauit. Vnde a qui-
busdā quos nominare nolo. dā non amari. Nam
sicut belgieus n̄r irasēt̄ gdaetatis nimie nos notā-
tos. ita illi fremere dicunt̄. cū in illo opusculo scrip-
tum legunt. Celibem sp̄nit uirgo germanū. fr̄em que-
rit extraneū. Ad hęc ego. nimū in quā galle p̄gre-
deris. Caue ne te aliquis qui hęc fortassis agnoscat
exaudiat. itq; una eū ieronimo incipiat non a-
mar. Nam quia scolasticus es. non in merito te uer-
su comici illius admonebo. obsequiū amicos. ueri-
tas odiū parit. Tua nobis potius ut cepas postumi-
ane. repetat̄ orientalis oratio. Ego inquit ut dice-
re instituerā apud ieronimū sex mensib; fui. cui
iugis aduersus malos pugna. p̄petuūq; certam
construit odia p̄ditoz. Oderunt eū heretici. q̄a
eos impugnare n̄ desinit. Oderunt clerici. quia
uitā eoz insectat̄ & crimina. Sed plane eum

39

boni omnes admirantur & diligunt. nam qui cum heretico esse arbitrantur. insanunt. Vere dixeri catholica hominis scientia. sana doctrina est. Totus semper in lectione. totus in libris est. non die. non nocte. requiescit. aut legit aliquid semper aut scribit. Quod nisi mihi fuisset fixum animo. & promissum deo teste propositum. heremum adire. uel exigui temporis punctum a tanto uiro discedere noluissem. Huic ergo traditis atque commissis omnibus meis omnique familia que me contra uoluntatem animi mei secuta tenebat implicitum. exoneratus quodammodo graui fasce penitus ac liber regressus alexandriam. uisitatis ibi fratribus ad superiorem inde thebaidam. id est ad egypti extrema contendit. ibi enim uastis patentibus heremi solitudines plurimum ferebantur habere monachorum. **VI.**

Longum est si omnia cupiam referre que uidi. tam pauca prostringam pluribus. Haut longe ab heremo contigua nilo. multa sunt monasteria. Habitant uno in loco plerique centeni. quibus summum ius est sub abbatis imperio uiuere. nihil arbitrio suo agere. omnia ad nutum illius potestatemque pendere. Ex his si qui maiorem uirtutem mente concupuerint. ut acturi solitariam uitam se ad heremum conferant. non nisi permittente abbate discedunt. Hec illorum prima uirtus est. parere alieno imperio. Ingressis ad heremum. abbatis illius ordinatione panis uel quilibet cibus alius ministratur. Casu pro illos dies quibus illo ad ueneram. cuidam qui nuper ad heremum secesserat. neque amplius ab hoc monasterio quam. **VI.** miliaris tab

40
naiculū sibi constituerat. panē abbas p̄ duos pueros mi-
serat. quoz maior habebat statis annos quindecim.
minor. duodecimis erat. His ḡ inde redeuntibus.
aspis mire magnitudinis fit obuiā. Cuius occurstu
nihil p̄territi. ubi ante pedes eoz uenit. quasi in-
cantata carminib; cerula colla deposuit. minoris
pueri manu app̄hensa. ac pallio inuoluta ferri
cepit. Dein monastium quasi uictor ingressus. in
occursum fr̄um expectantib; eunctis captiuā besti-
am resoluta pallio non sine iactantię tumore de-
posuit. Sed cū infantium fidem atq; uirtutē ceteri
p̄dicarent. abbas ille altiore consilio ne infirma-
etas insolēsceret. uirgis utrūq; compescuit. mul-
tū obiurgatos. cur ipsi qđ p̄ eos dñs opatus fuerat
p̄didissent. opus illud non sup̄ fidei sed diuine fu-
isset uirtutis. discerent potius dō in humilitate
seruire. & non insignis & uirtutib; gloriari. quia
melior ēēt infirmitatis cōscientia uirtutum uanita-
te. Hoc ubi ille monachus audiuit. & picitatos
infantulos serpentis occurstu. & ipsos insup̄ mul-
ta uerbera uicto serpente meruisse. abbatē ob-
secrat. ne sibi p̄ hęc panis ullus. aut cibus aliq̄s
mitteret. lamq; octauus dies fuerat emensus. quo
se homo x̄pi intra piculū famis ipse concluserat.
Arebant membra ieiunio. sed deficere mens celo
intenta. n̄ potat. Corpus inedia fatiscibat. fides
firma durabat. Cū interim admonitus abbas
ille p̄ sp̄m ut discipulū uisitaret. pia sollicitu-
dine cognoscere cupiens. qua uite substantia

uir fidei alitur: qui ministrari sibi panē ab ho-
mine noluisse. ad requirendū eū ipse p̄ficeretur.
Ille ubi eminus senē uenire conspexit. occurrit.
agit grās. ducit ad cellulā. Cū ingressi parit̄ am-
bo conspiciunt palmitiā sportā forib; adfixam.
de poste pendere. ac p̄mum calidi panis odor sen-
titur. tactu v̄ ac si ante paululū focus eēt creptus
ostenditur. egypti tamen panis forma n̄ cernitur.
Obstupefacti ambo. munus celeste cognoscunt.
Cū ille hoc abbatis aduentui p̄stitum fateretur.
abbas v̄ illius fidei ac uirtuti id potius ascriberet.
ita ambo celestem panē eū multa exultatione
fregerunt. Quod eū senex ad monasteriū p̄ regres-
sus fr̄ibus retulisset. tantus omnium incenderat ar-
dor animos. ut certatim ad heremū & sacras soli-
tudines ire p̄parent. miseros se fatentes. q̄ diutius
in congregatione multoz. ubi humana eēt pati-
enda conuersatio residissent.

· VII ·

In hoc monasterio duos ego senes uidi qui iam p̄
alta annos ibi degere. ita ut nūquā inde discesse-
runt ferebant. Quoz p̄tertunda mihi cōmemora-
tio non uidet; siquidē id de eoz uirtutib; & ab-
batis ipsius testimonio. & omnium fr̄um audierim.
sermone celebrari. quod unū eoz sol nunquam
uidisset epulante. altūm numquā uidisset ira-
tum. Ad hec gallus me intuens. o si uir ille no-
lo nomen edicere nunc ad eēt. uelim admodū
istud audiret exemplū. qd̄ in multoz sepe p̄-
sonis nūmū cepta sumus uehement̄ irasci. Sed

tamen quia inimicis suis quantum audio nup
ignouit. si istud audiret magis magisque pposi
to confirmaret exemplo. p̄claram eē uirtutem
iracundia n̄ moueri. Nec v̄ infitabor iustas illi
causas irarū fuisse. Sed ubi durior pugna. ibi glo
riosior corona. Unde quendā si agnoscis. censeo
iure laudandū. Qd̄ cū cū libertus deseruere in
gratus. miseratus ē potius quā insectatus ab eun
tem. Sed neq; illi irascit̄. a quo uidet̄ ab ductus.
Ego autē nisi istud uincende iracundie postu
mianus p̄didisset exemplū. grauit̄ irascerer dis
cessione fugitiui. Sed quia irasci non licet. tota
istoz cōmemoratio que nos compungit abolen
da ē. Te inquā postumiane. te potius audiamus.
faciā inquit galle qd̄ p̄cipis. quatinus tā studi
osus eē audiendi uos uideo. Sed mem̄tote quia
non sine fenore istū apud uos depono sermonē.
Libens p̄sto qd̄ poscitis. dū m̄ paulo post qd̄ popo
cero non negētis. Nos v̄ inquā nihil habemus.
inquo tibi mutuū uel sine fenore restituere pō
simus. Sed tam̄ quicquid putaueris impato. dū
m̄ ut cepas desideris nr̄is satisfacias. ualde em̄
nos delectat tua oratio. Nihil inquit postumanus
uīra studia fraudabo. Et quia heremite unius inci
pientis agnouistis uirtutē. referā ad huc uobis pau
ca de plurimis. **VIII.** ERGO ubi p̄ma heremi
ingressus sum. duodecī ferē a nilo miliaris. habebā
autē unū ex fr̄ibus ducē. iocoz pitum. puenimus
ad quendā senem monachū. sub radice montis ha

bitantem. Ibi quod in illis locis rarissimū ē. puteus
erat. bouē unū habebat. Cuius hic erat totus labor.
impulsa notali machina. aquā pducere. Nam fere
mille aut amplius pedū pfundū putei ferebatur.
Hortus illic erat. multis holerib; copiosus. Id quidē
contra naturā heremi. ubi omā arenia. exusta ardo-
ribus solis. nullius umquā seminis. uel exiguā radicem
ferunt depisse. Verū hoc scō illi labor cum pecore
cōmunis & ppa p̄stabat industria. Frequens enī irri-
gatio aquaz. tantā pinguedinē harenis dabat. ut
mirū in modū uirere atq; fructificare horti illius
holera uiderem. Ex his ḡ unā cū domino bos ille ui-
uebat. Nobis quoq; ex ea copia cenā sēs dedit. Ibi ui-
di qđ uos galli forte n̄ creditis. ollā cū holerib; que
nobis in cenā p̄parabat sine igne feruere. Tanta uis
solis ē. ut quibuslibet cocis etiā ad galloz pulm̄ta
sufficiat. Post cenā autē. iā inclinante uespa inui-
tat nos ad arbore palmā. cuius int̄ dum pomis uti
solebat. que fere duob; miliaris aberat. Nam he-
tantū in heremo arbores. licet raro habentur.
tamen qđ utrū sollers antiquitas p̄curauerat. an
solis natura gignat ignoro. nisi si d̄s p̄sciis ha-
bitandā quandoq; a seīs heremū hec seruis suis
parauerit. Ex maiore enī parte qui intra illa se-
creta consistunt. cū alia ibi germina nulla
succeedunt. istaz arboz pomis alunt. Ergo ubi
ad illā ad quā nos humanitas n̄ri hospitis du-
cebat arbore puenimus. leonē ibi offendimus.
Quo uiso. ego & ille dux m̄s. intremum. Sēs v̄

42
ille incunctanter accessit. Nos licet trepidi. secuti
sumus. Fera paululū cerneret impatam adō modesta
discessit. & constitit dū ille attingua ramis humilio
ribus poma decerperet. Cumq; plenā palmulis manū
obtulisset. occurrit bestia. accepitq; tam libere.
quā nullū animal domesticū. Et cū comedisset.
abcessit. Nos hęc intuentes & adhuc timentes.
facile potuimus expendere. quanta in illo fidei
uirtus. & quanta in nobis esset infirmitas. **VIII.**

Alium eque singularē uirū uidimus paruo tu
gurio. quod nisi unū recipe posset habitantē.
De hoc illud ferebat qđ ei lupa solita erat astare
cognata. nec facile umquā bestia falleret. quin illi
ad legitimā horā refectionis occurreret. & tam
diu pforib; expectaret. donec ille panē q̄ cenule
sup fuisset offerret. illā manū eius lambere solitā.
atq; ita quasi impleto officio. & p̄stita consolati
one discedere. Sed forte accidit ut scs ille dum
frēm. qui ad eū uenerat deducit ab euntē diutū
ab ēt. & non nisi sub nocte remearet. Interim
bestia ad ēsuetudinariū illud cenę tempus oc
currit. Vacua cellula cū familiarē patronū ab
ēt sentiret. ingressa curiosius exploratis ubinam
ēt habitator. casu ētingua cū panib; quinq; pal
mitia sportella pendeat. Ex his unū p̄sumit. &
deuorauit. Dein p̄penato scelere discessit. Regres
sus heremita uidet sportulā dissolutā. n̄ estante
panū numero. Damnū rei familiaris intelligit.
ac p̄pe limen panis assumpti fragmēta cognoscit.

Sed non erat incerta suspitio. que furtū psona fecisset.
Ergo eū sequentib; dieb; sedm̄ c̄suetudinē bestia non
uenisset. nimirū audacis facti c̄scia. ad eum uenire
dissimulans cui fecisset iniuriā. egre patiebatur herē
mita se alūne solatio destitutū. Postremo illius ora
tione reuocata. septimū p̄ diem affuit. ut solebat
ante c̄gnanti. Sed ut facile cerneret uerecundiam
penitentis. non ausa p̄pius accedere de iectis in ter
ram p̄fundo pudore luminib; qđ palā licebat in
telligi. quandā ueniā p̄cabatur. Quā illi confusionē
heremita miseratus. iubet eā p̄pius accedere. ac
manu blanda caput triste pmulcit. Dein pane
duplicato. ream suā refecit. Ita indulgentiā con
secuta. officii c̄suetudinē deposito m̄gore repa
rauit. Intuemini queso xp̄i etiā in hac parte uir
tutē. cui sapit omne qđ brutū ē. cui mita ē om̄e
qđ scuit. Lupa p̄stat officiū. lupa furti crimen ag
noscit. lupa c̄scio pudore c̄funditur. uocata ad est.
caput p̄bet. & habet sensū indultę s̄ uenitę. sicut
pudorē gessit errati. *Tua hec uirtus xp̄e. tua
hec sunt xp̄e miracula. & enī que in tuo nomi
ne opantur serui tui. tua sunt. Et in hoc ingem̄
cimus qđ maiestātē tuā ferę sentiunt. homines non*
Ne cui autē hoc incredibile forte ui. *x.* uerent̄.
deatur. maiora memorabo. Fides xp̄i ad ē me ni
hil fingere. neq; incertis auctorib; uulgata narra
re. sed que m̄ p̄ fideles uiros compta sunt explicabo.
Habitant pleriq; in heremo sine ullis tabnaculis. q̄s
anachorras uocant. Iuunt herbarū radicib; nullo

umquã certo loco consistunt. ne ab hominib; frequen-
 tentur. quas nox coegerit sedes habent. Ad quenda
 g hoc ritu atq; hac lege uiuente. duo ex nitria mo-
 nachii licet longa & diuersa regione. tamen quia
 olim ipsis in monasterii conuisione carus & fami-
 liaris fuisset. auditis ei uirtutib; tetenderunt. Quem
 diu multuq; questu. tandem mense septimo repper-
 runt. in extremo illo deserto qd e memphis conti-
 guu demorante. quas ille solitudines iam p annos
 duodeci diebat habitare. Qui licet omniu hominu
 uitaret occursum. tamen agnos n refugit. seq; cari-
 simis p triduu n negauit. Quarto die aliquantulum
 pgressus. cu psequeret ab euntis. leena miry mag-
 nitudinis ad se uenire espiciunt. Bestia licet trib;
 reptis n incerta que pteret. anachorety pedib;
 aduoluit. Et cu fletu quoda ac lamentatione p-
 cumbens. indicabat gementis parit & rogantis af-
 fecti. Mouit oms. & pcpue illu qui se intellexerat
 ex pettu. Pcedente secuntur. na p iens. & sub inde
 restans. subinde respectans. facile potat intelli-
 gid eam uelle. ut quo illa ducebat. anachoreta se-
 queret. Qd multis. Ad speluncã bestie puenitur.
 ubi illa adulos ia quinq; catulos male feta nutri-
 ebat. Qui ut clausis luminib; ex aluo matris exie-
 rant. cecitate ppetua tenebant. Quos singulos
 de rupe platos. ante anachorety pedes mat
 exposuit. Tum demu scs animaduertit quid bes-
 tia postularer. inuocatoq; di nomine ctrectauit
 manu lumina clausa catuloy. ac statim cecitate

depulsa. aptis oculis bestiarum. diu negata lux pa-
tuit. Ita fr̄s illi anachoreta quē desiderabant uisita-
to cū admodū fructuosa laboris sui mercede redier̄t.
qui in testimoniū tantę uirtutis admissi. fidem sc̄i.
glam xp̄i. que p̄ ipsos cēt testificanda uidissent. Mira
dicturus sum. Icenā p̄ dies quinq; ad auctorē tanti
beneficii reuerisse. eademq; inusitate fere pellem p̄
munere detulisse. Qua plerūq; sc̄s ille quasi amicu-
lo circūtect̄. non dedignat̄ ē munus p̄ bestia sumere.

Ecū aliū potius int̄pretabat̄ auctorem. **XI.**
Frat etiā altius anachorete in illis regionib; nom̄
Lulustre. qui in ea parte deserti que syenis iungit̄
habitabat. Hic cū p̄mum se ad heremū contulisset.
& herbis herbarūq; radicib; quas p̄ dulces interdum
& saporis eximii fere harena uicturus. ignarus
germinis eligendi. noxia plerūq; carpebat. Nec
erat facile uim radicū sapore discernere. quia oīa
cque dulcia. sed pleraq; occultiore natura. uirus
letale cohibebat. Cū ḡ edentē uis int̄na torqueret.
& in mensis dolorib; uitalia uniuersa quaterent̄.
ac frequens uomitibus eruciatib; n̄ ferendis. ipsam
anime sedem stomacho iā fatiscente dissolueret.
om̄a penitus que cēt edenda formidans. septi-
mū in ieiunio diem sp̄u deficiente ducebat. Cū
ad eū fera cui ibicis ē nom̄ accessit. huic p̄p̄is
astanti. fasciculū herbarū que collectū p̄ die
attingere n̄ audebat obiecit. Sed fera que uiru-
lenta erant ore discutens. que in noxia nouerat
eligebat. Ita uir sc̄s eius exemplo qd̄ edere. qd̄ re-

spuere deberet edoctus. & piculum famis euasit.
 & herbarū uenena uitauit. Sed longū ē de omnib;
 qui heremū incolunt. cōpta nobis uel audita me-
 morari. Annū integrū & .vii. fere menses intra soli-
 tudines cōstitutus exegi. magis uirtutis admirator
 aliene. quā qđ ipse tā arduū atq; difficile potue-
 rim tēptare ppositū. Sepius tamen cū sene illo q̄
 putū & bouem habebat. habitauī. **XII.**

Quo beati antoni monasteria adu. que hodieq;
 ab eius discipulis incolunt. Ad eū etiā locum
 in quo beatissimus paulus p̄mus heremita ē diuer-
 satus accessi. Rubrū mare uidi. iugū syna montis
 cui summū cacum̄ celo pene cōiguū. nequaquā
 adiri potē. Int̄ hui' recessus. anachorta ēē aliq̄s
 ferebat. Quē diu multūq; quēsitū. uidere n̄ potui.
 Qui fere iā ante q̄nquaginta annos a cōūsatione
 humana remotus. nullo uestis usu. scis corporis
 sui tectus. nuditatē suā diuino munere uestiebat.
 Hic quotiens cū religiosi uiri ad ire uoluerunt.
 cursu auiā petens. ēgressus uitabat humanos.
 Uni tantum̄ ferebat se ante quinquenniū p̄buisse.
 qui credo potenti fide id obtinere p̄meruit. Cui int̄
 multa colloquia p̄cunctanti. cur homines tanto pe-
 uitaret. respondisse phibetur. eū qui ab hominibus
 frequentaret. n̄ posse ab angelis frequentari. Unde
 n̄ inmerito recepta opinione multoz fama uulga-
 uerat. sēm illū ab anglis uisitari. Ego autē a syna
 monte digressus. ad nilū flum̄ regressus. cui ripas
 frequentib; monasteriis cōsertas utraq; ex parte iustū.

Plerumq; uidi ut dudū dixerā uno in loco habita-
re centenos. sed & bina & t̄na milia in hisdē uiculis
agere c̄stabat. Nec sane ibi minore putatis diuer-
santiū in multitudine monachoz eē uirtutē. quā
coz eē cognosctis qui se ab humanis c̄tib; remoue-
runt. P̄cipua ut iā dixerā ibi uirtus. & p̄ma ē obe-
dientia. Neq; alit̄ adueniens ad monastium abbas.
suscipit̄. quā qui t̄ptatus p̄us fuerit & p̄batus. nul-
lum umquā recusaturus. quālibet arduū ac diffici-
le. indignūq; tolerandū abbas impium. .XIII.

Duo uobis r̄ferā incredibilis obedientie admodū
magna miracula. licet sup̄petant plura recolenti.
Sed ad excitandā uirtutū emulationē. cui pauca
n̄ sufficiunt. multa p̄derunt. Ergo cū q̄dam seculi
actib; abdicatis. monasteriū magne dispositionis in-
gressus. cepisset rogare. abbas ei cepit multa p̄pone-
re. quos eē istius disciplinē laboris. sua uero dura im-
peria. quos nulli facile ualere implere patientia. ali-
ud potius monastium. ubi faciliorib; legib; uiueretur
expetere. n̄ t̄ptare adgredi. qd̄ implere non posset.
Ille v̄ nihil his terrorib; p̄moueri. sed magis ita omnē
obedientiā polliceri. ut si eū abbas in ignē ire p̄cipet.
n̄ recusaret intrare. Quā illi p̄fessionē ubi magister
acceptit. n̄ cunctat̄ p̄bare. p̄fitentē. Casu elibanus p̄p̄t̄
ardebat. q̄ multo igne succensus. coquendis panibus
parabat̄. Exundabat abruptis flāma fornacib;. 7 int̄
camini illi c̄caua. totis habenis regnabat incendiū.
Hoc q̄ aduenā illū. iubet magist̄ int̄re. Nec distulit
parere p̄cepto. medias flāmas nihil cunctat̄ ingredit̄.

Quæ mox tam audaci fide uicte. uelut illis quondam
 hebreis pueris cessere uenienti. Supata natura est. fugit
 incendiū. Et qui putabat arsurus. uelut frigidus rore
 profusus. se ipse miratur est. Sed quod mirum. si tuum christe tyro-
 nem ignis ille non attigit. ut nec abbatem pigeret dura
 mandasse. nec disciplinam penitenter impio paruisset. quod
 eo quo aduenerat die. dum temptaretur infirmus. profectus
 inuentus. Merito felix. merito gloriosus. probatus obe-

Identia. glorificatus est passione. . **XIIII** .

In eodem autem monasterio. factum id quod dicturus sum. recen-
 ti memoria scribat. Quidam itaque ad eundem abbatem.
 recipiendus aduenerat. Cum prima ei lex obedientie po-
 neretur. ac perpetuam polliceretur ad omnia uel extremam patien-
 tiam. casu abbas floracinam uirgam iam perdem aridam manu gere-
 bat. Hanc solo fixit. atque illi adueniens id operis inponit. ut
 tam diu uirgule aquam irriguam ministraret. donec quod
 contra omnem naturam erat. lignum aridum in solo arente uiuis-
 ceret. Subiectus aduena dure legis impio aquam propriis hu-
 meris cotidie euehebat. que a nilo flumine per duo ferme
 miliaria petebatur. Lamque emenso anni spatio. labor non ces-
 sabat operantis. & de fructu operis spes esse non poterat. tam
 obedientie uirtus in labore durabat. Sequens quoque
 annus. uanum laborum iam affectu frigus eludit. Tertio demum
 succedentium temporum labente curriculo. cum neque nocte.
 neque interdiu aquarum ille cessaret operator. uirga floruit.
 Ego ipsam ex illa uirgula arbusculam que hodieque intra
 atrium monasterii est. ramis uirentibus uidi. quasi in testimo-
 nium manens. quantum obedientia meruit. & quantum
 fides possit. ostendit. Sed me dies ante deficiet. quam

diuersa miracula que mihi de uirtutib; scōrum
sunt comperta consumem. XV.

Quo uobis p̄clara adhuc memorabo. quoz unū
egregiū erit aduersus inflationē misere uanita-
tis exemplū. alterū aduersus falsā iusticiā. n̄ medi-
ocerr documentū. Quidā ḡ sc̄s fugandoz de corpo-
ribus obsessis demonū. incredibili p̄ditus potestate.
inaudita p̄ singulos dies signa faciebat. n̄ solū p̄sens.
neq; uerbo tantū. sed absens quoq; int̄dum cilicii
sui fimbriis. aut epl̄is suis missis. corpora obsessa cura-
bat. Hic ḡ mirū in modū frequentabat̄ a ppl̄is. ex to-
to ad eum orbe uenientib;. Iacō de minorib;. p̄fecti
comitesq; ac diuersaz iudices potestatū. p̄forib; illi
sepe iacuerunt. Ep̄i q̄q; sc̄ssimi sacerdotali aucto-
ritate deposita. contingi se ab eo atq; benedici. hu-
milit̄ postulantes. sc̄ificatos se ac diuino munere illus-
tratos. quotiens manū illi uestimq; c̄tigerant. non
in merito credider̄t. Hic ferebat̄ omni potu in p̄petu-
um penit̄ abstinere. ac p̄ cibo t̄ suspici in aurem lo-
quar. ne gallus hoc audiat. septē tantū carnis sus-
tentari. Int̄ta sc̄o uiro ut ex uirtute honor. ita ex
honore uanitas cepit obripe. Qd̄ malū ille ubi pri-
mum potuit in se sentire grassari. diu multūq; dis-
cutere conatus ē. sed repelli penit̄. uel tacita c̄scien-
tia uanitas p̄seuerante uirtute n̄ potuit. Vbiq; nom̄
eius demones fatebant̄. Excludere ase c̄fluentium
p̄ptōs n̄ ualebat. Virus interī latens serpebat in pec-
tore. & cuius nutu ex alioz corporib; demones fu-
gabant̄. se ipsū occultis cogitationib; uanitatis pur-

gare non poterat. Totus g̃ p̃cibus conuersus ad deū.
 fertur orasse. ut p̃missa in se mensib; quinq; diaboli
 potestate. similis his fieret quos ipse curauerat. Qd̃
 multas morer̃ ipse p̃potens. ille qui signis atq; uirtuti
 bus toto oriente uulgatus. ille ad cuius limina ppli
 ante c̃fluxerant. ad cuius fores summe istius seculi se
 p̃strauerant potestates. corrept̃ demone ē. tentus in
 uinculis. om̃a illa que in ergumini solent ferre p̃pes
 sus. Quinto demū mense purgatus ē. non tantū demo
 ne. sed qd̃ illi erat utilius atq; optatū uanitate. Sed
 in ista replicanti. ñra infelicitas. ñra occurrit infirmi
 tas. Quis em̃ ñr̃m ē. quē si unus homūculus humilis
 salutauerit. aut fatuus atq; adulantib; uerbis femina
 uana laudauerit. non c̃tinuo elatus sit supbia. non
 statim inflatus sit uanitate. ut etiā si ñ habeat c̃scien
 tiam sc̃tatis. tam̃ quia uel stultoz adulatione. aut
 fortassis s̃cs c̃ dicat̃. sc̃issimū se putabit. Iā ṽ si ei
 munera crebra mittant̃. d̃i se magnificentia asserit
 honorari. cui dormienti atq; resolutō necessaria ē ferat̃.
 Qd̃ si uel de modico ei aliqua uirtutis signa succeder̃.
 ang̃lm se putaret. c̃ctum cū neq; ope. neq; uirtute c̃
 spiciuus sit. Siquis clericus fuerit effectus. dilatat con
 tinuo fimbrias suas. gaudet salutationib;. inflatur
 occursionib;. ipse etiam ubiq; discurret. & q̃ ante
 pedib; aut a sello ire c̃suetat. spumeo equo supbus
 inuehit̃. Parua p̃us ac uili cellula c̃tent̃ habitare. eri
 git celsa laquearia. c̃struit multa c̃clauia. sculpt
 ostia. pingit armaria. uestē respuit grossiorē. indu
 mentū molle desidat. atq; h̃ec caris uiduis ac famili

aribus mandat tributa uirginibus; illa ut birrū rigen-
tem. hęc ut fluentē texat lacernā. Verū hęc descri-
benda mordati beato uiro ieronimo relinquam.
ad ppositū reuertam. Tum ū inqt gal-
lus m̄s. Nescio
qd ieronimo reliqueris disputandū. ita breuit̄ uni-
uersa nr̄oy instituta. cōplexus es. ut pauca hęc tua
uerba si equanimit̄ accepit. & pacient̄ expēderit̄.
multū eis arbitrer p̄ futura. ut n̄ indigeant libris.
p̄ hęc ieronimi coherceri. Sed tu illa potius euolue-
que expas. & illud qđ aduers̄ falsā iusticiā dicturū
te cē pmiseras. p̄de docum̄tum. Nā ut uere t̄ fatear.
nullo p̄ntiosius malo intra gallias laboram̄. Ita fa-
ciam postumian̄ inqt. nec te diut̄ tenebo suspensū.

Adullescens quidā ex asia p̄ diues opib; genere **XVI.**
clarus. habens uxore & filiū paruulū. cū in egyp-
to tribunus eēt. & frequentib; aduersū blembos ex-
peditionib; quedā heremi c̄tigisset. sc̄oy etiā tabna-
cula complura uidisset. a beato uiro iohanne uerbū
salutis accepit. Nec morat̄ in utilē militiā cū uano
illo honore contēpneret. heremū c̄stantē ingress̄. breui-
tēpre in om̄i genere uirtutū p̄fectus emicuit. potens
ieiunius. humilitate c̄spiciuus. fide firmus. facile se
antiquis monachis studio uirtutis equauerat. Cum
interim subit̄ eū cogitatio iniecta p̄ diabolū. quod
rectius eēt ut rediret ad patriam. filiūq; unicū ac domū
totā cū uxore saluaret. qđ utiq; eēt acceptū dō. quā si
solū se sc̄to eripe c̄tentus. salutē suoy n̄ sine impia-
te negligeret. Isti modi ḡ false iusticie colore supatus.
p̄ qđriennū fert cellulā suā atq; ppositū heremita de

47

seruit. Sed ubi ad proximum monasterium quod a multis fratribus habitabatur accessit. causam discessionis atque consilium querentibus confititur. Remittentibus cunctis & precipue loci illius abbate. male animo fixa sententia non potuit auelli. Igitur infelici se obstinatione precipiens. cum dolore omnium digressus a fratribus. uix e conspectu abscesserat. impletus a demone cruentasque spumas ore proluens. suis dentibus se ipse lacerabat. Deinde ad idem monasterium fratri humeris reportatur. cum coerceri in eo immundus spiritus non ualere. necessitate cogente. ferreis nexibus alligatur. pedes cum manibus uinciuntur. Non inmerita pena fugitiuus. ut quem non cohibuerat fides. catene cohiberent. Post biennium demum oratione sanctorum ab immundo spiritu liberatus. ad heremum unde discesserat mox regressus. & ipse correctus. & alius pro futuro exemplo. neque aut false itaie umbra decipiat. aut incerta mobilitas inutili leuitate compellat. semel cepta deserere. Hec uos de uirtutibus domini. quas in seruis suis uel imitando operatus est. uel timenda scire sufficiant. Sed quia satis feci uiris auribus. immo etiam uerbosior fui fortasse quam debui. tu mihi ad me autem loquebatur debitum seruis exsolue. ut te de martino tuo. ut esset plura referentem. iam pro dem in hoc desiderio meis estuantibus audiam. Quod inquam de martino meo liber ille non sufficit. quem ipse tu nosti me de illius uita atque uirtutibus edidisse. **XVII.** Agnosco id quidem postumianus inquit. neque umquam ab dextera mea liber ille discedit. Nam si agnoscis. aperit librum qui sub ueste latebat. en ipsum. Hic mihi inquit. terre ac mari comes. hic in peregrinatione tota solus & esolator fuit. Si referat tibi plane quod liber iste penetra-

uerat. & quod nullus fert in orbe terrarum locus sit. ubi
non materia tam felicitatis historie per uulgata teneatur. Primum
cum romane urbi uir studiosissimus tui paulinus inuexit.
Deinde cum tota certatim urbe repararet. exultantes libra-
rios uidi. quod nihil ab his questuosius haberent. siquidem
nihil illo promptius. nihil carius uiderent. Hic nauigatio-
nis meae cursus longe ante pergressus. cum ad africam uenis-
sem. iam per totam kartaginensem legabat. Solus cum cyrinensis
ille presbyter non habebat. sed me largiente descripsit. Nam quod
ego de alexandria loquar. ubi pene omnibus magis quam
tibi notus est. Hic egyptum. nitriam. thebaidam. ac tota mem-
phiticam regna transiit. Hunc ego in heremo a quodam
senes legi uidi. Cui cum me familiare tuum esse dixissem. ab
illo & a multis fratribus haec mihi iniuncta legatio est. ut si um-
quam tras istas te incolomi contigissem. ea te supplere con-
pellerent. quae in illo tuo libro de uirtutibus beati uiri per-
fessus es praeterisse. Age ergo. quia non illa a te audire desidero.
quae scripta sufficiunt. illa quae tu uel propter legentium ut
credo fastidium praeteristi. multis id una mecum a te poscentibus
explicent. Equidem postumiane inquam cum te iam dudum de
sanctorum uirtutibus intentus audire. tactis ad martinum
meum cogitationibus. recurrerebam. merito prospiciens omnia illa
quae singuli diuersa fecissent. per unum istum facile completa.
Nam cum excelsa retuleris. quod mihi dixisse liceat pace sanctorum.
nihil a te penitus audiui. in quo martinus esset inferior.

Sed sicut nulli unquam cum illi uiri meritis. **XVIII.**
profitetur conferenda esse uirtute. ita & illud animaduer-
tendum. in qua illi cum heremitis. uel etiam anachoretis con-
ditione conferri. Illi enim ab omni impedimento liberi. celo

48

tantū atq; anglis testib; plane mirabilia docentur
opari. Iste in medio cœtu & cōuersatione p̄ptoy; int̄
clericos dissidentes. int̄ ep̄os seuientes. cū fere cotidi
anis scandalis. hinc atq; inde p̄meret̄. in expugnabili
tam aduersus om̄a uirtute fundat̄ stetit. & tanta opat̄
est quanta ne illi quidē q̄s ante audiuiū ēē in heremo.
uel fuisse fecer̄. Ac si illi paria fecissent. quis iudex tā
cōt̄ iniustus. ut n̄ istū ēē potiorē merito iudicaret. Puta
enī istū fuisse militē. q̄ pugnauerit in iniquo loco. Ita
men uictor euaserit. illos autē eque cōpone militib;. sed
qui ex quo loco aut etiā de superiore certauerint. Qd̄ ḡ.
Et si omniū uana uictoria ē. non potē ēē par gloria.
Tam cū p̄clara retuleris. a nemine retulisti mortuū sus
citatu. Quo uno utiq; te necesse ē cōfiteri. martino ne
minē conferendū. Nā si admirandū ē qd̄ illū egyptiū
flamma n̄ attigit. hic quoq; sepius impauit incendis.
Si reuoluas qd̄ anachoretis fēritas bestiaz uicta suc
cubuit. hic familiarit̄ & rabie bestiaz. & serpentū
uenena cōpescuit. Qd̄ si illū cōferas q̄ inmundis spiri
tibus obsessos uerbi impio. aut etiā fimbriaz uir
tute curabat. ne in hac q̄dem parte inferiorē fuisse
martinū multa documta s̄t. Si etiā ad illū recurras
q̄ sc̄tis suis p̄ ueste c̄tect̄. putat̄ ab anglis uisitari. cū
isto angli cotidie loquebant̄. Iā ū aduers̄ uanitate
atq; iactantiā. ita in uictū sp̄m gessit. ut illa uirtus
forti nemo contēpserit. Cū quidē inmundis spiri
tib; afflatos absens plerūq; curauerit. nec solum
comitib; aut p̄fectis. sed ipsis etiā regib; imparet.
Minimū id quidē in illis uirtutib;. sed credas uelle

non solū uanitati. sed causis etiā atq; occasionib; uan-
tatis. neminē fortius repugnasse. Parua quidē. sed
non p̄teritunda dicturus sum. Quia & ille laudandus
ē. qui summa p̄ditus potestate. tā religiosā ad reue-
rentiā beati uiri ostenderit uoluntatē. Memini uin-
centiū p̄fectū uirū egregiū. & quo nullus sit intra
gallias omni uirtutū genere p̄stantior. dū tūronos
p̄tulerit. a martino sepius poposcisse. ut ei conuiuū
in suo monastio daret. In quo quidē exemplū beati
ambrosii ep̄i p̄ferbat. qui eo tēpre c̄sules & p̄fectos
subinde pascere ferebat. sed uirū altioris ingenu-
nequa ex hoc uanitas atq; inflatio obriperet noluisse.
Ergo fatтары necesse ē in martino omniū illoꝝ quos
enumerasti fuisse uirtutes. martini autē in illis om̄ib;
n̄ fuisse. Quid tu inq̄t postumianus ita mecū quasi
non eadem tecum sentiam. sempq; senserim. .x. ix.

Ego v̄ quo ad uiuā semp & sapiam egypti monachos.
p̄dicabo. laudabo anachoritas. mirabor heremitas.
martinū semp excipia. Non illi ego quēquā audebo
monachos. certe n̄ ep̄os quēpiā cōparare. Hoc egyptus
fateat. hoc syria. hoc ethiops cōp̄tit. hoc indus au-
diuit. hoc parthus. & p̄sa nouerunt. Nec ignorat ar-
menia. bōssorus exclusa cognouit. & postremo. siqs
aut fortunatas insulas. aut glacialē frequentat oce-
anum. q̄ miserior ē regio ista n̄raz que tantū cū in-
pximo habuerit nosse n̄ meruit. nec tamen huic
crimini miscebo populares. Sed illū clerici soli nes-
ciunt sacerdotes. nec inmerito nosse illū inuidi no-
luerunt. q̄a si uirtutes illi nosserent. sua uita cogno-

49
uissent. Horreo dicere quod nup̄ audiui. infelicem
dixisse. nescio quē te in illo libro tuo plura inuitum.
Non ē hominis uox ista sed diaboli. Nec martino in
hac parte detrabit̄. sed fidei euangelii derogatur.
Nam cū dñs ipse testatus sit istiusmodi opa quę mar-
tinus impleuit. ab omnib; fidelib; ēē facienda. qui
martinū non credit ista fecisse. n̄ credit xp̄m ista
dixisse. Sed infelices. degeneres. somnolenti. quę ipsi
facere non possunt. facta ab illo erubescunt. & ma-
lunt illius negare uirtutes quā suā inertā confiteri.

Verum nobis ad alia p̄perantib; . omnis istoz . **XX** .
memoria relinquat̄. Tu potius ut iā dudū desidero.
residua martini opa contexe. At ego inquā arbitror
rectius istud a gallo ēē poscendū. quippe q̄ plura
nouerit. neq; enī ignorare potuit magistri facta dis-
cipulus. Et qui n̄ in merito istā uicē n̄ solū martino.
sed etiā nobis debeat. ut quia ego iam librū editum
actu haecenus orientaliū gesta memorasti. istā demū
necessarii sermonis hystoriā gallus euoluat. quia ut
dixi & nobis debet loquendi uicē. & martino suo cre-
do p̄stabit ut n̄ grauatē illius facta commemoret.

Ego plane inquit gallus licet impar sim tan . **XXI** .
to oneri tam̄ relatis sup̄ a postumiano obedientie
cogor exemplis. ut munus istud qđ in pontis non re-
cusem. Sed dū cogito me hominē gallū int̄ equitanos
uerba facturū. uereor ne offendat ur̄as nimū urba-
nas aures sermo rusticior. Audietis me tam̄ ut gor-
donicū hominē nihil cū fuceo aut coturno loquentē.
Nam si m̄ tributus martini me ēē discipulm. illud etiā

concedite. ut mihi licet exemplo illius inanes sermo
 nū faleras. & uerboꝝ oneramenta contēpnere. Tu v̄ inq̄t
 postumianus. uel celtice aut si maius gallice loquerre in
 iā martinū loquaris. Ego autē p̄fiteor quia etiā si mutus
 eēs n̄ de futura t̄ uerba quib; martinū facundo ore loque
 reris. sicut zacharie in iohannis nomine lingua resoluta ē.
 Cētum cū sis scolasticus hoc ipsū quasi scolasticus artifici
 ose facis ut excuses imp̄itiā quasi exupas eloquentiam.
 Sed neq; monachū tā astutū. neq; gallū decet eē tā callidū.
 Verū adgredere potius. & qđ te manet explica. Nimiū. n̄
 dudū alias res agentes c̄sumim̄ temp̄ etiā solis occidui.
 umbra plixior monet. n̄ multū de uicina nocte sup̄ eē.
 Deinde cū paululū om̄s̄ eticuissem̄. gallus ita cepit. Ca
 uendū in in p̄mis eē arbitror. ne ea de martini uirtuti
 bus repetā que in libro suo sulphitius iste memorauit.
 Unde p̄ma illius int̄im̄ militando gesta p̄tereo. neq; ea at
 tingā que laicus egit ac monachus. nec ū audita ab
 aliis potius quā que uidi ipse dicturus sum. Ex pt. t. u.

Incepit capitulatio dialogi seueri in libro. iii.

- .i. **V**bi intra amphibalū sibi tunicā latentē edux̄ ꝓ paup̄em uestiuit.
- .ii. **V**bi cū altare b̄ndiceret globus ignis de capite illi uis̄ ē emicare.
- .iii. **V**bi euantiū guissima egritudine. v̄t mortis piculo libauit. ꝓ puerum
 illius a serpentis mortis iā exanimē tactu suo sanauit.
- .iiii. **V**bi eū militares uiri cū reda uenientes cecidunt qb̄ supplicanti;
 ueniā element̄ indulxit. **V** suscitatus sit ex ponte.
- .v. **V**bi diē n̄ illā in ep̄atu uirtutū grā se habuisse quā p̄us habuerat.
 & qđ antea duos mortuos uite restituerit. in ep̄atu v̄ unū & qualiter
- .vi. **V**bi ei ualentiniā impr̄ assurgere n̄ ē dignat̄ ipsā sellā regīā ignis
 opuit. cui p̄ea munera multa optulit. sed ille cuncta reiecit.

vii. **U**bi maximus impr & eunx sua remotas oib ministris ei pbuer con-
uuiū & rationē dat quapp̄ id adq̄euerit. ne hoc se tueant̄ exem-
plo q̄ libent̄ feminis inserunt̄. 7 seuerus dicit se p̄ ammonitione odia
in currisse multoz. **Z**obuiā manu pecude furibunda cōsistere iussit.

viii. **U**bi de stramine in quo iacuerat uirtutes faete s̄t. **U**bi eleuata

ix. **U**bi sermonis impio carib̄ alligatus leporē libauit.

x. **U**bi de oue recenti t̄pre tonsa cōparationē fac̄. 7 de homine in pelli-

xi. cia ueste repto. 7 de p̄to abub; depalto vt a porcis effosso. **Z**cunt̄.

xii. **U**bi miles quidā cingulū in ecclā monachū pfessus abiect̄. 7 c̄ta q̄ se-

xiii. **U**bi uirginē p̄dicat que fortissimi uinela p̄posita nec ipsi contem-
platione laxauit. **Z**c̄ta. **V**nt capitula in libro Tercio.

xiiii. **U**bi cū sc̄i hoc ē petrus 7 paulus. agnes. reela. & maria sepe uisitauer̄.

xv. **U**bi angls q̄ gestū nemauso fuisse in synodo nuntiaū. **E**xpl̄ci-

INCIPIT LIBER TERTIUS.

UO PRIMO IGIT̄ EP̄RE

MRELICTIS SCOLIS BEATO ME VIRO IUNXI.
paucos post dies eunt̄ ad ecclā sequē-
bamur. Interim ei seminudus hibernis

mensi bus paup̄ occurrit. orans sibi uestimen-
tum dari.

Tunc ille accessito archidiacono.
iussit argentem sine dilatione uestiri. Deinde se-
cretariū ingressus. cū solus ut erat illi consuetudo
resideret. hanc enī sibi etiā in ecclā solitudinem p̄-
missa clericis libertate p̄stabat. Cum quidē in alio
secretario p̄bri sederent. uel salutationib; uacan-
tes vt̄ audiendis negotiis occupati. marunum v̄
usq; in eā horā qua sollemnia p̄ptō agi consuetu-
do deposceret. sua solitudo cohibebat. Illud non
p̄teribo qd̄ in secretario sedens nūquā cathedra.

usus ē. nam in ecclā nemo umquā illū sedere con-
spexit. sicut quendā nup. testor dñm non sine meo
pudore. uidi sublimi solio quasi regio tribunali cel-
sa sede residentē. Sedebat autē martinus in sellula
rusticana ut ē in usib; seruuuloꝝ quas nos rustici gal-
li tripettas. uos scolastici. aut certe tu qui de grecia
uenis tripodas nuncupatis. Ergo hoc secretū beati
uiri paup ille captatū. eū ei archidiaconū dare tu-
nicā distulisset. irrupit. dissimulatū se a clerico que-
rens algere deplorans. Nec mora scs paupē non ui-
dente. intra amphibulā sibi tunicā latentē eduxit.
paupemq; contactū discedere iubet. Dein paulop̄
archidiaconus ingressus admonet p̄suetudine ex-
pectare in ecclā p̄p̄m illū ad agenda sollempnia
debere p̄cedere. Cui ille respondens. ait. Paupem
p̄us de se autē dicebat oportere uestiri. se ad ecclā
non posse p̄cedere. nisi uestē paup accipet. Diaconus
v̄ nihil intelligens. quia extrinsecus indutū amphi-
balo ueste. nudū int̄ius n̄ uidebat. Postremo paupem
non cōparere causat. Mibi inq̄t uestis que p̄parata
ē deferatur. paup non deest uestiendus. Artat̄ de-
mū clericus. necessitate cōpulsus. iamq; felle cōmoto.
ex proximis tabernis bigerrigā uestē breuemq; atq; his-
pidam. quinq; cōparatā argenteis rapit. atq; ante
martini pedes iratus exponit. En inq̄t uestē. s̄ paup
hic n̄ ē. Ille nihil iubet eū paululū stare. p̄foribus
secreto itaq; p̄curans dū sibi uestē nudus imponeret.
totis uirib; elaborans. ut possit occultū eē quod fe-
cerat. Sed quando in sc̄is uiris latent ista q̄rentib;

uelint nolint cuncta producantur. II.

Cum hac ^{q̄} oblaturus sacrificiū dō ueste p̄cedit. quo quidē die mira dicturus. cū iā altariū sicut ē sollempne benediceret. globū ignis de capite illius uidimus emicare. ita ut in sublime contendens. longius collū erinēq; flamma p̄duceret. Hoc licet celeberrimo factū die in magna ppli multitudine uiderim. una tantum de uirginib; & unus de p̄bris. tres tantū uidere de monachis. eēt cur n̄ uiderint. non potē nri ēē iu

Per idem fere temp̄ cū euantius auun. III. / dicu.
culus m̄s. uir licet sēli negotiis occupatus. tamen ad modū xp̄ianus. ḡuissima egritudine extremo mortis piculo cepisset urgeri. martinū euocauit. nec cunctatus ille p̄perauit. Prius tam̄ quā mediū uic spatium uir beatus euolueret. uirtutē aduenientis sentit egrotus. receptaq; c̄tinuo sanitate. uenientib; nobis obuiā ipse p̄cessit. Altera die redire cupientē. magna p̄cedatant. cū interī unū e familia puerū letali ictu serpens p̄culit. quē iā exanimē ui ueneni ipse euantius suis humeris inlatū. ante pedes sc̄i uiri nihil illi impossibile confisus exposuit. Lamq; se malū serpentis p̄ om̄a membra diffuderat. Cernens omnib; uenis inflatā cutē. & ad utris instar tensa uitalia. Marunus porrecta manu uniuersa pueri membra p̄tractans digitū p̄pe ipsū uulnuscū quo bestia uirus infuderat fixit. Iū v̄ mira dicturus sū. uidim̄ uenē nū ex om̄i parte reuocatū. ad martini digitū euecurisse. Deinde p̄ illud ulceris forā exiguū. ita uirus stipasse cū sanguine ut solet ex uberib; capraz. aut

ouium pastoz manu p̄ssis. longa linea copiosi lactis ef-
flúere. Puer surrex̄ in columis. Nos obstupefacti tante
rei miraculo. id qđ ipsa cogebat ueritas fatebam̄ non eē
sub celo. qui martinum possit imitari. .IIII.

Consequenti itadē tēpre iter eū eodē dū dioceses uisi-
tat agebam̄. nobis nescio qua necessitate remoranti-
bus aliquantulū ille p̄cesserat. Interī p̄ aggerē publi-
cū plena militanti; uiris fiscalis reda ueniebat. Subi
martinū in ueste hispida nigro & pendulo pallio circū
textū. contigua de latere iumta uideēt. paululū in
partē altā pauerfacta heserunt. Dein funib; implica-
tis p̄tentos illos. quib; ut sepe uidistis. misera illa ani-
malia eglobant̄. ordines miscuerūt. dūq; egre expedi-
unt̄. morā fecere p̄pantib;. Qua p̄ motu iniuria. militan-
tes p̄cipitatis in t̄ram saltib; se dedunt. Dein martinū
flagris ac fustib; urguere cepunt. Cū quidē ille mut̄
& incredibili patientia p̄bens terga cedentib; maiorem
insaniā infelicib; cōmoueret. magis ex hoc furentes. qđ
ille quasi n̄ sentiens uerbera inlata contēpneret. nos ilico
consecuti. fede eruentū. atq; uniuersa corporis parte la-
matū. eū exanimis in t̄ra p̄cubuisse inuenim̄. statimq;
eū a sello suo inposuim̄. ac locū cedis illi execerantes. rapū
abire p̄pauimus. In t̄ra illi regressi ad redā suā furore
sotato. agi q̄ ire cepant iumta p̄cipiunt. Que eū om̄ia
solo fixa. ac si c̄nea r̄guissent. tollentib; altius uocē ma-
gistris flagris hinc atq; inde resonantib; nihil p̄gnit̄
mouebant̄. Consurgunt deinde om̄s parit̄ in uerbera
consumit gallicas mulaz pena mastigias. tota raptur
silua de p̄ximo. trabib; iumta tundunt̄. S̄ nihil p̄gnit̄

52
seue manus agebant. uno atq; eodem in loco stabant
fixa simulacra. quid agerent infelices homines nescie-
bant. nec iam ultra dissimulare poterant. quin qualibet
brutis pecoribus agnoscerent. diuino numine se teneri.
Tandem q̄ in se regressi. cepunt querere quis ille esset.
quē in eodē loco ante paululū cecidissent. Cum p̄-
cunctantes. cognoscunt ex uiantibus. martinū a se tam
crudelitē uerberatū. Tū ū apparere omnibus causa ma-
nifesta. nec ignorare iam poterant. quin ob illius uiri
iniuriā tenerent. Igit̄ om̄s rapidis nos passibus conse-
cunt. conscio facti ac meriti pudore confusi. flentes
& puluere quē se ipsi sedauerant. caput atq; ora cō-
spici. ante martini se genua p̄ uoluunt ueniā p̄cantes.
& ut eos audire sineret postulantes. satis se uel sola cō-
scientia dedisse penarū. satisq; intellexisse. qua eosdē
ipso uiuos absorbere terra potuisset. ut ipsi potius amif-
sis sensibus in immobile saxorum naturā rigescere debuif-
sent. sicut affixa locis quibus steterant iumenta uidissent.
orare se atq; obsecrare. ut indulgeret secleri ueniam.
& copiam p̄staret abeundi. Senserat enī p̄usquā ad
currerent. uir beatus illos teneri. nobisq; id ante iam
dixerat. ueniā tam̄ elementem̄ indulgit. eosdemq;

Iabire p̄misit animalibus restitatis. . . **V**.
Illud autē animaduerti sepe sulpicii martinū t̄ dicere
solutū. nequaquam s̄ in ep̄atu eā uirtutū grām suppe-
tasse. quā p̄us se habuisse meminisset. Qd̄ si uerū ē.
immo quia uerū ē. conicere possum. quanta fuerit
illa quē monachus opat̄ ē. & quē teste nullo solus
exercuit. cū tanta illū in ep̄atu signa fecisse sub oeu-

lis omnium uiderimus. Multa quidem illius prius gesta in-
notuere mundo. neque potuerunt celari. sed innumerabilia
esse dicuntur. Quae dum iactantiam uitae occultauit. neque in
hominum noticiam passus est peruenire. quippe quae humana sub-
stantiam supergressus. uirtutis suae conscientia mundi gloriam cal-
cans. celo teste fruere. Quod uerum esse uel ex his quae compta
nobis sunt. nec latere potuerunt. possumus estimare. Siquidem
ante episcopatum duos mortuos uitae restituerunt. quod liber tu-
us plenius est locutus. In episcopatu uero quod praemississe te miror.
unum tantum suscitaret. Cui rei ego testis sum. si tamen
nihil de minus idoneo teste dubitatis. Id ipsum autem uobis
qualiter gestum sit explicabo. Fuerat causa nescio qua ear-
notum oppidum petebam. Interea dum uicem quandam habitan-
tium multitudine frequentissimum praeterirem. obuium nobis in-
manis precessit turba. quae erat tota gentiliu. Nam nemo
in illo uico. nouerat christianum. Verum ad famam tanti uiri.
campos omnes late patentes. confluentium multitudo confluxerat.
Sensit hic martinum operandum. & annuntians spiritu. totus in-
fremuit. Nec mortale sonans. uerbum dei gentibus praedicabat.
sepius ingemiscens. cur tanta dominum saluatorem turba nesciret.
Interea sicut nos incredibilis circum dederat multitudo. mul-
ter quaedam cuius filium paulo ante defecerat. corpus beato uiro
exanime protensis manibus cepit offerre dicens. Scimus quia
amicus dei es. restitue mihi filium meum quia uincens mihi est. Iunxit
se cetera multitudo. & matris precibus acclamabat. Tum martinum
uidens pro expectantium salute ut pro ea nobis ipse dicebat.
consequi se posse uirum. defuncti corpus propriis manibus
accepit. Et cum expectantibus cunctis genua flexisset. ubi
essummatam oratione surrexit. uiuificatum paruulum matri

restituit. Tum uero multitudo omnis in celū clamore
 sublato. xpm dñm fateri. Postremū cuncti cātūatim
 ad genua beati uiri rucere cepunt. fidelit̄ postulantes.
 ut eos faceret xpianos. Nec cunctat̄ in medio ut erat
 cāpo. cunctos in posita unius manu cateminos fecit.
 Cū quidem ad nos conuers̄ diceret. ñ inrationabilit̄ in
 campo cateminos fieri. ubi solent martyres consecrari.
 uicisti inqt̄ postumianus galle uicisti. ñ utiq; me q̄ mar
 tini sum potius assertor. & qui hec om̄a de illo uiro. &
 seui semp & credidi. sed heremitas om̄s anachoretāq;
 uicisti. nemo enī illoꝝ sicut martinus hic ūr. immo
 n̄r. mortib; impauit. Meritoq; hunc iste sulphicius
 aptis comparat & pph̄is. quē p om̄a illis ēē c̄similem.
 fidei uirtus. ac uirtutū opa testant̄. Sed p̄ge. queso
 quāquā nihil magnificentius audire possumus. p̄ge
 tam̄ galle. qđ etiā nunc de martino sup̄ ē sermonis
 euolueret. Nā etiā minima illius & cotidiana animus
 festinat agnoscere. quia minima illius. alioꝝ maxi
 mis. maiora ēē nulli dubiū ē. Ita faciā gallus inqt̄.
 uerū id qđ dicturus sum. ipse ñ uidi. Prius enī gesta
 res ē. quā me illi uiro iungerē. Sed factū celebre ē

Fideliū fr̄m. qui inter fuerant sermone uulgatū.
 Eodem fere tēpre quo p̄mū ep̄c̄ datus ē. fuit ei **VI.**
 necessitas adire comitatū. Valentinianus tū maior
 rerū potiebat̄. Is cū martinū ea petere cognouisset. que
 p̄stare nolebat. iussit eū palatū forib; arceri. Et enī
 ad animū illius inmittē ac sup̄bum uxor̄ accesserat
 arriana. que totū illū a sc̄o uiro ————— ne ei de
 bitā reuerentiā p̄staret auertat. ————— Itaq;

martinus ubi semel atq; itum supbū p̄ncipē adire
tēptauit. recurrit ad nota p̄sidia. cilicio obuoluit.
cinere cōsp̄gitur. cibo potuq; abstinet. orationib;
dieb; noctib; q; p̄petuat. Septimo v̄ die astitit ei
angl̄s. iubet eū ad palatiū ire securū. regias fores
quālibet clausas sponte reserandas. impris spiritū
supbum molliendū. Igit̄ istiusmodi p̄sentis angl̄i
confirmat̄ ē alloquio. & fretus auxilio. palatium
petit. patent limina. nullus obsistit. Postremo usq;
ad regē. nemine p̄hibente puenit. Qui cū uenien
tē eminus uideret. infrendens. cur fuisset admissus.
nequaquā assurgere ē dignatus adstanti. donec re
giā sellā ignis opiret. ipsūq; regē ea parte corporis
qua sedebat afflaret incendiū. Ita solio suo supbus
excitit. & martino inuttus adsurgit. multūq; com
plexus quē sp̄nere ante decreuerat. uirtutē sensisse
diuinā emendatior fatebat̄. Nec expectatis martini
p̄cibus. p̄us om̄ia p̄stitit. quā rogaret̄. Colloquio
illū atq; conuiuio. frequent̄ adsciuit. Postremo
abeunti. multa munera optulit. que uir beatus
ut semp̄ paupertatis sue custos cuncta reiecit. Et q̄a
palatiū semel ingressi sum̄. licet diuersis in palatio
tēp̄rib; gesta conectā. nequaquā enī p̄termittendū
uidet̄. circa martini admirationē regine fidelis ex

Maximus imp̄r rem publicā gu VII. Templū.
bernabat. uir omni uitę merito p̄dicandus. si
ei uel diadema n̄ legitime tumultuante milite
impositū ————— repudiare. uel armis ciuilibs
abstinere ————— licuisset. Sed magnū impiū

54
nec sine piculo renui. nec sine armis potuit teneri.
Hic martinū sepius euocatū. receptūq; intra palatiū
uenerabilē honorabat. Totus illi cū eo sermo de p̄sen-
tib; de futuris. de fidelū glā. de cōnitate scōz. Cū
interim dieb; ac noctib; de ore martini regina pen-
debat. euangelico illo n̄ inferior exemplo. pedes
sc̄i fletu rigabat. crine tergebat. Martinus quem
nulla umquā femina cōtigisset. istius assiduitatem.
immo potius seruitutē n̄ potat euadere. Non illa
opes regni. n̄ impu dignitatē. n̄ diadema. n̄ p̄r-
purā cogitabat. diuelli a martino pedib; solo stra-
ta n̄ poterat. Postremo auro suo poposcit. Dein
martinū uterq; compellunt. ut ei remotis om̄ib;
ministris p̄beret sola cū uiuū. Nec potuit uir beat⁹.
obstinatius reluctari. Componit castus regine ma-
nib; apparat⁹. sellulā ipsa cōsternit. mensam admo-
uet. aquā manib; subministrat. cibū quē ipsa cox-
erat. apponit. Ipsa illo sedente ēminus sc̄dm famu-
lantū disciplinā. solo fixa cōsistit immobilis. Per
om̄a ministrantis modestiā & humilitatē exhibi-
bens seruientis. Miscuit ipsa bibituro. & ipsa por-
rexit. Finita cenula. fragm̄ta panis assūpti. mi-
casq; collegit. satis fidelit̄ illas reliquias impiali-
bus sepulis ante ponens. Beata mulier tante pie-
tatis affectu illi merito cōparanda. que uenit a
finib; t̄re audire salomonē. Siquidē simplicem
sequam̄ hystoriā. sed fides reginaꝝ ē cōferenda. qd̄
mibi licet separata m̄ysterii maiestate dixisse.
Illa ex petuit audire sapientē. ista n̄ tantū audisse.

contenta. sed & meruit seruire sapienti. Ad hec postumi
anus. Iam dudū inq̄t galle audiens te loquentē. uehe-
mentē admiror regine fidem. Sed illud ubi ē. qđ nulla
umquā femina. ferebat̄ p̄pius asstisse martino. Ecce
ista regina. n̄ solū asstuit. sed etiā ministravit. Et uere
or. ne isto aliquantulū se tueant̄ exemplo. q̄libent̄ femi-
nis inserunt̄. Tum gallus. Qđ tu inq̄t n̄ uides quod
solent docere ḡmmatici. locū. tempus. p̄sonā. A po-
ne enī tibi ante oculos captū in palatio imp̄ris p̄cib;
ambiri regine fide cogi. tēp̄ris necessitate constrin-
gi. ut clausos carcere liberaret. exilus datos resti-
tueret. Hec quanti pietas cōstare ep̄o debuisse. ut p̄
his omnib; n̄ aliquantulū de rigore p̄posita relaxa-
ret. Verūtāq̄ quia occasione huius exempli male-
usuros ēē aliquos arbitraris. illi v̄ felices erunt. si a dis-
ciplina exempli istius uiri n̄ recedant. Videant enim
quia a martino semel tantū in uita iā septuagenario
n̄ uidua libera. n̄ uirgo lasciuens. sed sub uiro uiuent̄.
ipso uiro parit̄ supplicante regina seruiuit & minis-
travit. Hec edenti. n̄ cū epulante discubuit. nec
ausa ē participare cūuium. sed deferebat obsequi-
um. Discere ḡ disciplinā. seruiat t̄ matrona. n̄ imp̄t.
& seruiat. non recumbat. Sicut martha illa minis-
travit dño. nec tamē adsetta cūuiuo. immo p̄lata
ē ministranti. que uerbū potū audiebat. S̄ in marti-
no ista regina utrūq; cōpleuit & ministravit ut mar-
tha. & audiuit ut maria. Qđ si quis hoc uti uoluerit ex-
emplo. p̄ om̄a teneat exemplū. Talis causa sit. talisq;
p̄sona. tale obsequiū. tale conuiuiū. & in omni uita

semel tantū. Pelare inquit postumianus. nros istos ut
 martini n̄ egrediant̄ exemplū. tua c̄stringit oratio.
 S̄ p̄fiteor tibi. quia hęc surdis aurib; audient̄. Nam
 si martini sequerem̄ uias. nūquā causas de osculo dice
 remus. & uniuersa sceue opinionis. & obp̄briū carere.
 Verū sicut tu soles dicere. cū edacitatis argue
 ris galli sumus. ita nos in hac parte nūquā uel mar
 tini exemplo. uel tuis disputationib; corrigendi fa
 temur. Verū tam̄ hęc nobis iā dudū agentib; quid
 tu tā obstinate sulphici taces. Egone inquā n̄ solūm̄
 taceo. sed olim de istis tacere disposui. Nam quia
 quandā uiduā uagā. nitidulā. sūptuosam obuirga
 uerim. lasciuus uentantē. itidēq; uirginē adolescenti
 cuidā m̄ caro indecentius adherentē. cū quidē ipsā
 frequent̄ audissem. alios etiā q̄ talia agerent incre
 pantē. tanta mihi omniū feminaz cunctorūq; mona
 choz. odia concitavi. ut aduersū me utraq; legiones
 iurata bella suscipent. Unde queso taceatis. ne etiam
 hoc qđ uos loquimini. ad meā referat̄ inuidiā. Tan
 ta uobis istoz mentio relinquat̄. ad martinū potius re
 uertam̄. Tu galle ut aggressus es. ceptū opus explica.
 Tū ille. Iā uobis inq̄t quidē tanta narraui. ut satis
 facere studis ur̄is meus sermo debuerit. sed quia uo
 luntati ur̄e n̄ obsecundare m̄ n̄ licet. quantū adhuc
 dies sup̄ ē loquar. Nā certe dū stramen illud quod in
 lectos nros parat̄ aspicio. subuenit in memoriā etiam
 de stramine in quo martinus iacuerat factā ēē uirtu

Uuillibrodus

Ctem. Res ita gesta est. . VIII .
 Laudiomacus uicus ē in c̄fimo biturigū atq; tu

ronoz. ecclia ibi ē celebris religione scōz. nec minus
glōsa sacraz uirginū multitudo. Prētens ḡ martinus
in secretario ecclē habuit mansionē. p̄ discessum illius
cunctę in secretariū illud uirgines irruerūt. ad lambus
singula loca. ubi aut sederat uir beatus. aut steterat.
stramentū etiā in quo quieuerat. partiunt. Una earum
p̄ dies paucos partē straminis quā s̄ p̄ benedictione col
ligerat. in ergumino quē spiritū erroris agitabat de
ceruice suspendit. nec mora. dicto citius. eiecto de
mone. p̄sona purgata ē. **VIII.** Per idē fere tēpus
martino a treueris reuertenti. fit obuiā uacca quā de
mon agitabat. quę relicto grege suo in homines fe
rebat. & iā multos noxie petula ēfoderat. Verū ubi
nobis cepit ēē cōtigua. hūi qui eā ēminus sequebant.
p̄ dicere magna uoce cepunt. ut caueremus. Sed p̄
quā ad nos toruis furibunda luminib; p̄pius acces
sit. martinus eleuata obuiā manu pecudē cōsistere
iubet. Quę mox ad uerbū illi stare cepit immobilis.
cū int̄ea uidet martinus dorso illi demonē sup se
dentē. Quē increpans. discede inqt̄ funeste de pecu
de. & innoxiiū animal agitare desiste. Paruit. nequā
spiritū. & recessit. Nec defuit sensus in bucula. quin
se intelligeret liberatā. ante pedes sc̄i recepta. q̄ere
p̄sternit. Dein iubente martino gregē suū petat. seq;
agmini cet̄az oue placidior inmiscuit. Hoc illud
fuit temp̄. quo int̄ medias flāmas positus. non sensit
incendiū. Qd̄ mihi n̄ arbitror ēē referendū. quia hoc
plenius iste sulphicius licet in libro suo p̄teritū. in epla
tam̄ p̄ea quā ad eusebiū tū p̄br̄m. in ep̄m fecit exposuit.

quã tu postumane aut credo legisti. aut si incognita tibi ẽ. cũ libuerit in p̄mptu ex illo armario habes. nos

ab illo om̄ssa referimus. . X .

Quodã aut̄ tẽpre dũ dioceses circũiret uenantium agmen incurrimus. canes leporẽ sequebant̄. iãq; multo spatio uicta bestiola cũ undiq; campis late patentibus nullũ eẽt effugiũ. mortẽ imminentẽ. iam iãq; capienda crebris flexib; differebat. Cuī piculũ uir beatus pia mente miseratus. impat canib; ut desisterent sequi. & sinerent abire fugientẽ. Qui continuo ad p̄mũ sermonis impiũ constitit. Crederes uinctos. immo potius ad fixos in suis herere uestigis. Ita lepusculus p̄secutorib; alligatis. in colomis euasit. O p̄p̄rium aut̄ ẽ etiã familiaria illius uerba. sp̄italit̄

sale condita memorare. . XI . **Q**uem recensitõsam forte ẽspexerat euangelicũ ista mandatũ compleuit. Duas habuit tunicas. unã earũ largita ẽ ñ habenti. Ita g̃ & uos facere debetis. Itẽ cũ subulcum algentẽ ac pene nudũ in pellicia ueste uidisset. en inquit adam eiectus de paradýso in ueste pellicia suis pascit. Sed nos illo uetere deposito. qui adhuc in isto manet. nouũ adam potũ induam̄. Boues ex parte prata depauerant. porci etiã ñnulla suffoderant. pars ec̄ta que manebat inlesa diuersis floribus. quasi pieta uernabat. Speciẽ inq̄t gerit. pars illa coniugũ. que pecore depasta. & si non penitus grãm amisit herbarũ nullã tam̄ floꝝ retinet dignitatem. Illa ū quã porci pecora immunda foderunt. fornicationis imaginẽ fedam p̄tendit. Ceterũ illa portio que

nullam sensit iniuriã. glãm uirginitatis ostendit. her-
bis fecunda luxuriat. feni in ea fructus exuberat. & ul-
tra omnẽ speciẽ distincta florib; quasi gemmis mi-
cantib; ornata radiauit. Beata species & dõ digna ni-
hil enĩ uirginitati ẽ cõparandũ. Ita & illi qui coniu-
gia fornicationi cõparant uehementẽ errant. & illi q̃
coniugia uirginitati equanda estimant. miseri penitus
& stulti sunt. Verũ hæc a sapientib; tenenda distinctio
est. ut coniugiũ p̃tineat ad ueniã. uirginitas spectet
ad gloriã. fornicatio deputet̃ ad penã. nisi satisfac-
tione purgetur. **xii.** **M**iles quidã cingulũ in ecclã
monachũ p̃fessus abiecerat. cellulã sibi eminus in
remoto quasi heremita uicturus erexerat. Interea
astutus inimicus. uarus cogitationib; brutũ pectus
agitabat. ut coniugẽ suã quã martinus in monas-
terio puellaz ẽẽ p̃ceperat. uoluntate mutata secũ.
potius uellet habitare. Adit q̃ martinũ fortis he-
remita. q̃d haberet animi confiteẽ. Ille ṽ uehemẽ-
ter abnuere feminã uero rursus iã monacho non
marito in congrua ratione misceri. Postremo cum
miles instaret. affirmans nihil hoc p̃posito ẽẽ no-
citurũ. se solo coniugis uti uelle solatio. Porro ne
rursus se in sua reuoluerent. non ẽẽ metuendum
se ẽẽ militẽ xp̃i. Illã quoq; in eadẽ eiusdẽ militie
sacramta iurasse. pateret̃ ep̃e sc̃s. & sexum suum
fidei merito nescientes paritẽ militare. Tũ martinũ.
Verba uobis ipsa dicturus sũ. Die m̃ inq̃t si umquã
in bello fuisti. si in acie constitisti. At ille respondit.
frequentẽ inq̃t in acie stei. & bello frequentẽ int̃ fui.

Adhuc martinus. Dic mihi ergo. Numquid in illa acie
 que armata in p̄lio parabat̄. aut iam aduersus hostile
 exercitū collocato comminus pede districto ense pug
 nabas. ullā feminā stare. aut pugnare uidisti. Tum
 demū miles confusus erubuit. gr̄as agens errori suo se
 non fuisse p̄missum. nec aspa increpatione uerboꝝ. sed
 uera & rationabili secundū p̄sonā militis cōparatione
 correctū. Martinus autē conuersus ad nos. sicut eum
 frequens fr̄um turba uallauerat. mulier inquit uiroꝝ
 castra non adcat. acies militū separata consistat. pro
 cul femina in suo degenst tabernaculo sit remota. Con
 temptibile enī reddit exercitū. si uiroꝝ cohortibus
 turba feminea miscat̄. Miles in acie. miles pugnet
 in campo. mulier se intra muroꝝ munimta c̄tineat.
 Habet & illa gl̄am suā. si pudicitia uiro absente ser
 uauerit. cuius hęc p̄ma uirtus & consummatio uicto
 ria est non uideri. **xiii.** Illud v̄ sulphici meminisse
 te credo quo affectu nobis cū & tu corā adēēs. illam
 uirginē p̄dicaret. que ita se penitus ab omniū ui
 roꝝ oculis remouisset. ut ne ipsū quidē ad se marti
 num cū eā ille officii causa uisitare uellet admi
 serit. Nam cū p̄ter agellū illius p̄teriret in quo se
 iam ante conplures annos pudica cohibebat. audi
 tā fide illi atq; uirtute diuertit. ut tam illustris
 meriti puellā religioso officio ep̄s honoraret. Nos c̄
 sequentes gauisurā. illā uirginē putabam̄. siquidē
 hoc intestimoniū uirtutis sue eē habiturā ad quā
 tanti nominis sacerdos deposito p̄positi rigore ue
 nisset. Yerū fortissimi uincla p̄posita. ne martini

quidem contēplatione laxauit. Ita uir beatus ac-
cepta p̄ aliā feminā excusatione laudabili. ab illis
forib; que uidendā se salutandāq; n̄ dederat letus
abscessit. O uirginē gloriosā que ne a martino qui-
dem passā ē se uideri. O martinū beatū qui illam re-
pulsam n̄ ad etumeliā suā duxit. sed magnificans
illius cū exultatione uirtutē. in usitatū in his regio-
nib; gaudebat ob exemplū. Ergo cū haut longe ab
illa uillula nos manere. nox imminens coegisset. xe-
nium beato uiro eadē ^{illa} beata uirgo transmisit. Ecceq;
martinus qđ antea n̄ fecerat. nullius enī ille umquā
xenium. nullius munus accepit. nihil ex his que uirgo
miserat refutauit. dicens benedictionē illi a sacerdo-
te minime respuendā que eēt multis sacerdotib; p̄-
ferenda. Audiant queso uirgines istud exemplū. ut
fores suas si eas mali obsidere uoluerint. etiā bonis
claudant. Et ne ad se in p̄bis s̄o liber accessus. n̄ uere-
ant̄ excludere etiā sacerdotes. Totus hoc mundus exau-
diat. uideari se a martino uirgo n̄ passā ē. Non utiq; illa
que cūq; a se reppulit sacerdotē. sed in eius uiri cōspectu
puella n̄ uenit. que uidere salus uidentū fuit. Quis au-
tē hoc alius p̄ter martinū sacerdos. n̄ ad suā iniuriā re-
tulisset. Quos aduersū scām uirginē motus. quantasq;
iras mente concepissent. Hereticā iudicasset. & anathe-
matizandā eē decreuisset. Quā v̄ illi beate anime illas uir-
gines p̄tulisset que crebris occurrib; ubiq; se p̄bent obuias
sacerdoti. que cū uia sūptuosa disponunt. que una pa-
rit̄ accūbunt. Sed quo me ducit oratio. Paululū iste libe-
rior sermo rep̄mendus ē ne in aliquoz forsitan incurrat

offensam. Et enī infidelib; obiurgationis uerba n̄ pderē.
 fidelib; autē satisfaciet exemplū. Verū ego. ita uirtutem
 huius uirginis p̄dicabo. ut tam̄ nihil illis que ad marti
 nū uidendū ex longinquis regionib; sepe uenerunt arbi
 trer derogandū. siquidē beatū uirū hoc frequentē affec
 tu etiā angli frequentarint. **xiiii.** Ceterū id quod
 dicturus sū postumiane. hoc t̄ me autē intuebat. teste rec
 te phibco. Quodā die ego & iste sulphicius p̄ forib; illi ex
 cubantes. iā p̄ aliquō horat eū silentio sedebam. ingenti ho
 nore & tremore. ac si ante angli tabernaculū manda
 tas excubias duceremus. eū quidē clauso cellule sue ostio
 nos ibi ēē nesciret. Interī conloquentiū murmur audi
 uimus. & mox horrore quodā circūfundim̄ ac obstupen
 tes. nec ignorare potuimus. nescio qđ fuisse diuinum.
 Post duas fere horas ad nos martinus egredit. ac tū eū
 iste sulphicius sicut apud eū nemo familiarī loquebat.
 cepit orare ut p̄quirentib; indicaret. qđ illud diuini
 fuisset horrois qđ fatebam̄. nos ambo sensisse. uel cum
 quib; fuisset in cellula conlocut. tenuē enī nos licet.
 & uix intellectū sermocinantiū sonū p̄ forib; audisse.
 Tū ille diu multūq; cunctat. sed nihil erat qđ ei sulphici
 n̄ extorqueret uel inuito. incredibilia forte dictū
 sum. sed xpo teste n̄ mentior n̄ quisquā ē tā sacrilegus
 ut martinū estimet fuisse mentitū. Dicā inq̄t uobis.
 sed uos nulli queso dicatis. Agnes. tecla. & maria mecu
 fuerūt. Referebat autē nobis uultū atq; habitū singularē.
 Nec v̄ illo tantū die. sed frequentē se ab eis confessus.
 uisitari. Petrū etiā & Paulū aptos uideri a se sepi n̄ negauit.
 Iā v̄ demones p̄ ut ad eū quisq; uenisset. suis nominibus

increpabat. Mercuriū maxime patiebatur infestū. iouem
brutū atq; hebetē eē dicebat. Hec plerisq; etiā in eodē
monasterio cōstitutis. incredibilia uidebant. necdum
ego confidā om̄s qui hec audient credituros. Nā nisi
inestimabilē uitā atq; uirtutē martinus egisset. nequa
quā apud nos tanta gl̄a p̄ditus haberet. Quāquam
minime mirū si in opibus martini infirmitas huma
na dubitauerint. cū multos hodie uidēam. ne euan
gelus quidem credidisse. xv. ¶ A martino autē sepe
angelos uisos familiaritē & sensimus & expta sumus. Rem mi
nimā dicturus sū. sed tamen dicā. Apud nemausū ep̄oz
synodus habebatur. ad quā quidē ire noluerat. sed quid
gestū eēt scire cupiebat. Casu cū eo iste sulphicius nauigabat. sed p̄cul ut semp a ceteris in remota nauis parte
residebat. ibi ei angls qd gestū eēt in synodo nuntiavit.
Nos p̄ ea temp̄ habita conciliū sollicite requirentes. satis
comptum habuim̄ ipsū diē fuisse cūuentus. & ea ibi ab
ep̄is fuisse decreta. que martino angls nuntiaret. Hec
cū maxime gallus necdū explicitis que statuerat refer
re loqueret. puer familiaris ingressus ē. nuntians refri
geriū p̄brm stare p̄forib;. Dubitare cepim̄ utrū gallū
adhuc eēt melius audire. an exoptatissimo nobis uiro
qui officii causa ad nos ueniebat occurrere. Tū gallus.
Etiā si non ob aduentū sc̄ssimi sacerdotis relinquenda
nobis hec eēt oratio. nox ipsa cogebat huc usq; p̄trac
tum finire sermonē. Verū qui de martini uirtutibus
nequaquā explicari uniuersa potuerunt. hec uos ho
die audisse sufficiat. cras reliqua dicem̄. Ita pariter
accepta galli sponsione susseximus. Expt̄ LIBER. iii.

Incipiunt capitula in libro quarto . 1 .

- V**bi multitudo hominū inspata occurrit audire gallū de sc̄i martini uiritatib; locuturo . **ii .** **V**bi puellā duodecennē ab uirō mutā curau .
- iii .** **V**bi oleū sub t̄ b̄ndictione cretū . 3 ampullā cū oleo q̄ b̄ndixerat sup constiatū marmore pauimentū cecidit . 3 integra ē inuenta .
- iiii .** **V**bi ipsius nomine inuocato canis hestit latratus in guttore . **Tece dit** .
- v .** **V**bi orante eo autianus lecto suo turbat̄ excutit̄ . 3 uniuersa ultro
- vi .** **V**bi quotiens uentū ad celam pedē ext̄ cellule sue lim̄ extulisset . demonioꝝ gemit̄ indicabant . **vii .** **V**bi orationib; suis pagū ā gn̄dine libauit . **viii .** **V**bi autianū demonio expulso mitiore fecit .
- ix .** **V**bi idolū orationib; p̄strauit . **x .** **V**bi columnā in mense molis in ex pugnabile . cui idolū sup stabat . orationib; soluit in puluerem .
- xi .** **V**bi mulierē p̄fluuiō sanguinis laborantē sanauit .
- xii .** **V**bi serpens iussu illi in uliōrē ripā insmeauit . **xiii .** **V**bi piscato rib; nihil capientib; iussu illi captā puenit . **xiiii .** **V**bi uisa est manus illi sac̄ficiū offerentis uestita nobilissimis gemmis .
- xv .** **V**bi cū angl̄s monuit 3 solat̄ ē p̄ thaciāne partis cōmuniōne cui se ut̄ ad horā necessitate n̄ spū miscuerat . 3 q̄ p̄ca ab om̄ib; ep̄oꝝ conuenit̄ se remouit . **xvi .** **V**bi in erguminū p̄ usq; lim̄ cellule sue attingeret curauit . **xvii .** **V**bi egypt̄ needū xp̄ianus inuo cato nomine ei de naufragio maris libatus ē . **xviii .** **V**bi lionta domū ab om̄i piculo oratione libauit . 3 munera illi recipe noluit .
- bi** fornacule sue factā n̄ sensit iniuriā . **xix .** **V**bi ait de martino aut̄ expectare n̄ debes . ut ulla sit finis referenti . aut ullo ualeat sermone celudi . ista int̄im de illo uiro portabis orienti . 3 dum recurris diūsa loca . portus insulas ut̄ ciuitates p̄teris martini nom̄ & glām p̄ dica ppl̄is . **xx .** **V**bi sperat sollicit̄ inq̄ri & pie uisitari sepulturā pomponi . **Ex p̄t̄ capit̄ De lib . iii .**
- INCIPIT LIBER QUARTVS .**

UCESCIT HOC GALLE

SURGENDVM EST. NAM UT VIDES ET POS-
tumanus instat & hic pbr qui hesternov
auditoriũ amissit. expectat. ut que de
Martino nro in hodiernã diẽ explicanda
distuleras. debitor sponsionis euoluas. n̄
ignarus quidem omniũ quecũq; memoranda sunt. sed
dulcis & grata cognitio. et etiã nota relegendi. Siquidẽ
natura ita cõparatũ sit. ut melior equis conscientia se
nosse congaudeat. que multoz testimonis non eẽ in
certa cognoscat. Nam & hic a pma adulescentia mar-
tinum secutus. nouit quidem omnia. sed libentẽ cogni-
ta recognoscat. Fatebor enĩ tibi galle martini mihi
sepius auditas eẽ uirtutes. quippe qui de eo etiã lit-
teris multa mandauerĩ. sed p gestoz admirationem
semp in noua sunt. que de illo licet audita sepius re-
uoluunt. Unde auditũ nobis refrigeriũ auditorem
eo impensius gratulamĩ. quo pmpius postumanus
iste qui hec orienti inferre festinat. quasi sub testibus
consignatã abste accepturus e ueritatẽ. Hec me lo-
quente. gallo iã adnarrandũ parato. irruit turba
monachoz. Euargius pbr. aper. sabastianus. agricola.
Et post paululũ ingredit̃ pbr nra etherius. cũ cali-
pione diacono. & amatore subdiacono. Postremus
aurelius pbr dulcissim̃ meus longiore uia ueniens.
anbelus cucurrit. Quid nos inquã tã subito & tam
insperati. tã ex diuersis regionib; tã mane ecurritis.
Nos inq̃t hesternov cognouim; gallũ istũ p totũ diẽ

60

martini narraſſe uirtutes & reliqua in hodiernū diem
quia nox oppreſſerat diſtulſſe. P̄p̄ta maturauim⁹ fre
quens adiutoriū facere. tantā materiā locuturo. Int̄ea
nuntiat̄ multos ſeculariū ſtare p̄forib⁹. nec ingredi au
dentes. ſed ut admitterent̄ orantes. Tum aper. Nequaquā
inquit iſtos nobis admuſeri. conuenit quia ad audien
dū curioſitate potius quā religione uenerūt. Confuſus
ego illoꝝ uice quos n̄ admittendos eē cenſebat. egre
tamen obtinui ut eueheriū ex uicarius & celſum ad
mitterent̄ cōſularem. ceteri ſunt repulſi. Tum gallū me
dia in ſede cōponimus. Qui cū diu nobili ſua uerecun
dia ſilentiū tenuiſſet. tandē ita exorſus ē. Conueniſtis
inquit ad me audiendū. & ſc̄i. & diſc̄i. ſed religioſas po
tius quā doctas aures ut arbitror attuliſtis audituri
me fide teſtes. n̄ oratoris copia locuturū. Que aut̄ heſ
terno dicta ſunt n̄ reuoluā. illa que n̄ audierūt. ex ſcrip
tis recognoſcent. Noua poſtumanus expectat nuntia
turus orienti. ne ſe in cōparatione martini p̄ferat occi
dendi. Ac p̄mū geſtit̄ animus qđ refrigeriuſ in aure
ſuggerit explicari. ii. **R**es in carnotena geſta eſt
ciuitate. Pat̄ filiā duodecennē ab ut̄o mutā puellam
martino cepit offerre. poſcens ut linguā ligatā me
ritis ſuis ſeſ̄ abſolueret. Iūc egdens ep̄iſ qui tū forte
latus illiuſ ambiebant ualentiniano atq; uetricio
inparē ſe eē tantę moli ſed illiſ quaſi ſanctorib⁹ ni
hil impoſſibile fatebat̄. At illi piāſ p̄ceſ una cū patre
ſupplicii uoce iungentes. orare martinū. ut ſpata
p̄ſtaret. Nec cunctat̄ ultra utrūq; p̄clarū. & oſten
dendo humilitatē. nec differendo pietatē. iubet eueū

cumstantis populi multitudinē submoueri. Ep̄is tantū
& puellę patrę assistentib; in orationē suo illo more p̄
sternitur. Dein pusillū olei cū exorcismi p̄fatione be
nedicit. atq; ita in os puellę sc̄ificatū liquorē. cum &
linguā illius digitis teneret infudit. Nec fessit sēm
uirtutis euentus. patris nomen int̄rogat. Mox illa resp̄n
dit. Aclamat pat̄ cū gaudio parit̄ & lacrimis martini
genua cōplexus. & hanc p̄mam se filię audisse uocē.
cunctis stupentib; fatebat̄. Ac ne cuiquā id incredibi
- le forte uideat̄ p̄hibeat uobis p̄sens euagrius testimo
nium ueritatis. nā res ipso p̄sente tū gesta ē. Parum ē
illud qđ nup̄ arpagio p̄bro referente cognoui. sed
non p̄termittendū uidetur. **III.** **A**uttiani comi
tis uxorē misisse martino oleū qđ ad diuersas morboꝝ
causas necessariū sicut ē consuetudo benediceret. am
pullulam utreā istiusmodi fuisse ut rotunda in uentrē
cresceret ore p̄ducto. sed oris exstantis cōcauū n̄ reple
- tū. quia id moris sit uascula cōplere. ut pars umbonib;
obstruendis libera relinquat̄. Testabat̄ p̄br̄ uidisse se
oleū sub martini benedictione creuisse. quo ad exun
dante copia sup̄ne deflueret. eandēq; dū ad matrem
familias uasculū referret̄ seruasse uirtutē. nam inter
manus pueri portantis. ita semp̄ exundasse oleū. ut omne
illius uestimentū copia sup̄fusi liquoris opiret. matronā ita
usq; ad summū labrū plenū uasculū recepisse. ut p̄br̄
hodieq; fateat̄ obdendi pessuli quo claudi diligentī
seruandi consuerunt. in utro illo spatū non fuisse.
Mirū & illud qđ huic. me autē intuebat̄. meminī con
tigisse. Has utreū cū oleo qđ martinus benedixerat.

61
in fenestra paululū editiore deposuit. puer famili-
aris incautus lintū sup positū. ampullulā ibi ēē
ignarus adtraxit. Vas sup constratū marmore ad
pauimentū decedit. Cunctis metu extritus ne bene-
dictio deperisset. ampullula p̄inde in colomis ē re-
pta. ac si sup plumas mollissimas decidisset. Que res
non potius ad casū. quā ad martini ē referenda uir-
tutem. cuius benedictio perire non potuit. .iiii.

Quid illud quod factū ē a quodā cuius nom̄ quia
p̄sens ē. & p̄di se uertit supprimerē. Cui quidem
tēpri. hic etiam saturninus int̄fuit. Canis nobis in-
portunior oblatrabat. In nomine inq̄t martini.
iubeo te obmutescere. Cani hēsit latratu in guttu-
re. linguā ut absensam putares obmutuit. Ita pax
est ipsū martinū fecisse uirtutes. credite mihi q̄.

A etiam alii in nomine eius multa fecerunt. .v.
Auttiani quondā comitis noueritis barbarā nimis
& ultra om̄s eruentā feritātē. Hic rapido spiritu in-
gressus turonis ciuitatē. sequentib; cū miserabili facie
ordinib; catenatis. diuersa p̄dendis. parari iubet ge-
nera p̄nary disponens postero die attonita ciuitate
ad opus tam triste p̄cedere. Qd̄ ubi martino cōp̄tū
est solus paulo ante mediā noctē ad p̄torū bestie
illi tendit. Sed cū p̄funde noctis silentio quiescentib;
cunctis. nullus forib; obseratis pateret ingressus. ante
lumina eruenta p̄sternit. Int̄ea auttianus graui som-
no sepultus anglo ingruente p̄cellit. Seruus inquit
dī ad tua lumina iacet. & tu quiescis. Qua illa uoce
p̄cepta lecto suo turbatus ex euit. euocatisq; seruis

trepidus exclamat martinū eē pforib; irent p̄tinus.
claustra referrent. ne dī seruus pateret̄ in iuriam.
Sed illi ut ē omnīū natura seruoꝝ. uix p̄ma lumina
egressi. irridentes dominū suū qđ somno fuisset illus.
negant quēquā eē pforib; ex suomet ingenio con-
iectantes. neminē nocte posse uigilare. necdum illi
crederent in illi noctis horrore iacere ante aliena
lumina sacerdotē. Idq; autiano facile p̄suasū. rur-
sum solutū in soporē. Sed mox ui maiore cecussus.
exclamat martinū stare pforib; sibi ideo nullam
quietē animi corporisq; p̄mitti. Tardantib; seruis
ipse ad lumina extiora p̄gredit̄. ibi martinū ut
senserat deprehendit. Percussus miser. tante mani-
festatione uirtutis. quid inq̄t hoc domine m̄ fecisti.
Nihil loqui te necesse ē. Scio quid desideres. uideo
quid requiras. Discede tantotius ne me obiniuriā
tuā celestis ira c̄sumat. satis solueri huc usq; penaꝝ
crede quia n̄ leuit̄ apud me actū ē. ut ipse p̄cederē.
Post discessū autē scī aduocat officiales suos. iubet om̄s
custodias relaxari. & mox ipse p̄ficisset. Ita fugato
autiano. letata ē ciuitas & liberata. Hęc cū multis au-
tiano referente cōpta sint. tū nup̄ refrigerius p̄br quē
corā uidetis. ab agarido fidei uiro ex tribunis sub in-
uocatione diuine maiestatis audiuit. qui sibi hoc
ab ipso autiano reuelatū eē iurabat. Ceterū nolo
miremini me hodie facere qđ hesternō non feci. ut
ad singulas quasq; uirtutes nomina testū p̄sonasq;
subnectā. Ad quas si quis fuerit incredulus quia ad
huc in corpore sunt recurrat. exigit id infidelitas

62

plurimorum. qui in aliquibus que hesterno memorata sunt.
nutare dicunt. Accipiant ergo testes adhuc incolumes
atque uiuentes. quibus quia de fide nostra dubitant. ma-
gis credant. Sed si adeo infideles sunt. profitor quia
nec illis sunt credituri. Miror autem quendam qui uel
tenuem sensum religionis habeat tantum piaculi uelle
committere. ut putet quemquam de martino posse mentiri.
Facessat a quoquam qui sub deo uiuit ista suspitio. Neque
enim martinus hoc indiget ut mendatus asserat. sed
tam sermonis fidem apud te christe depmimus. nos nec
alia dixisse. nec alia dicturos. quam que aut ipsi uidimus.
aut que manifestis auctoribus uel plerumque ipso referente
cognouimus. Ceterum & si dialogi speciem quo ad leuandum
fastidium lectio uariaretur assumpsimus. nos pie prestruere.
profitemur historie ueritate. Hec me extrinsecus inserere
nonnulorum incredulitas. nisi sine meo dolore compulerit.
Sed redeat ad nostrum sermo consensus. in quo cum maxima stu-
diose audiri uideam. fatebor necesse est apertum fecisse con-
stantem. qui reppulit infideles. eos tantum iudicans audire
debere qui crederent. **VI.** **E**fferor siquidem credi-
tis spiritu. & pro dolore totus insanio. Non credent
martini uirtutibus christiani. quas demones fatebantur.
Monasterium beati uiri duobus a ciuitate erat milibus
disparatum. sed si quotiens uenturus ad ecclesiam pedem
extra cellule sue limen extulerat. uideres pro totam
ecclesiam in erguminos rugientes. & quasi adueniente
iudice agmina dampnanda trepidare. ut aduentum
epi clericis qui uenturum esse nescirent. demoniorum gemi-
tus indicaret. Uidi quendam adpropinquantem martino in aera

raptum manibus extensis in sublime suspendi. ut nequa-
quā solū pedib; attingeret. Si quando autē exorcizandoy
demonū martinus opam recepisset. neminē manib; at-
trectabat. neminē sermonib; increpabat. sicut plerūq;
p clericos rotat̄ turbo uerboꝝ. Sed ad motis in ergumi-
nis. cētōs iubebat abscedere. ac forib; obseratis in me-
dio ecclē cilicio circūtectus cinere resp̄sus solo strāt̄
orabat. Tum & cerneret miseros diuerso extu purge-
ri. hos sublatis in sublime pedib; quasi de nube pen-
dere. nec tam uestes defluere sup faciē ne faceret
uerecundiā nudata pars corpoꝝ. At in parte alia
uideret sine in̄rogatione uexatos. & sua crimina
ēfuentes. Nomina etiā nullo in̄rogante p̄debant.
Ille se iouē. iste mercuriū fatebatur. Postremo cun-
ctos diaboli ministros cū ipso cerneret auctore cru-
ciari. ut iā in martino illud fateam̄ impletū. quod
scriptū est quō scī de anglis iudicabunt. . VII .

Pagum quendā in sennonico annis grando uastabat.
Compulsi extremis malis incolę. a martino auxilium
poposcerunt. Missa p̄ auspitiū p̄fectoriū uirū satis fida
legatio. cuius agros specialit̄ grauior. quā cētōꝝ assue-
uerat. p̄cella populari. sed facta ibi oratione martinus
ita uniuersā p̄ntus liberauit ab ingruenti peste regionē
ut p̄uiginti annos quib; postea mansit in corpore. gran-
dinē in illis locis nemo p̄tulit. Qd̄ ne fortuitū ēē & non
potius martino p̄stitum putarēt. eo anno quo ille de-
functus ē. rursū incubuit rediuiua tēpestat. adeo sensit
& mundus uiri fidelis excessum. ut cuius uita iure gau-
debat. eiusdem mortē lugeret. Cētū si ad hec p̄banda

que diximus. testes etiā infirmior auditor exigeret.
 non unū ego hominē. sed multa milia pducā. & totā in
 testimoniū uirtutis expt̄ sennonū ad uocabo regionē.
 Et tamē tu refrigēri p̄bra credo meministi nup̄ nobis
 sup̄ hoc cū romulo ausp̄tu illi filio honorato & religio-
 so uiro fuisse sermonē. qui hęc nobis tanquā in cōpta
 referebat. Et cū futuris p̄uentib; p̄ assidua dāpna trepida-
 ret. ut ipse uidisti magno secū merore lugebat. marti-

S num non in hęc tempora seruatum. . VIII .
 sed ut ad autianū recurrā. qui cū in omnib; locis cunc-
 tisq; urbib; ederet crudelitatis sue infanda monumē-
 ta turonus tantū innocens erat. Et illa bestia que hu-
 mano sanguine & infelicū mortib; alēbat. mittē se atq;
 tranquillū beato uiro p̄sente p̄stabat. Memini quodam
 die ad eū uenisse martinū. qui ubi secretariū eius ingres-
 sus ē. uidet p̄ tergū ipsi dymonē mirę magnitudinis assi-
 dentē. Quē eminus ut uerbo quia ita necesse ē parū lati-
 no loquam̄ ex sufflans. autianus se ex sufflari existiman̄.
 qđ me inqt̄ scē sic aspicias. Tum martinus. Non te inqt̄.
 sed eū qđ ceruici tue teter incubuit. Ita recessit diabolus.
 & reliquit familiare subselliū. Satisq; ēstat ab illo die
 autianū mitiorē fuisse. seu qđ intellexerit egisse. se sēp̄
 assidentis sibi diaboli uoluntatē. seu qđ immundus spiritus
 ab illi consensu p̄ martinū fugat̄ p̄uat̄ ē potestate gr̄as
 sancti. cū erubesceret minister auctore. nec ministrum
 auctor urgeret. . VIII . In uico autē ambaciensi id-
 est castello ueteri qđ nunc frequens habitat̄ a fr̄ibus
 idolū noueratis grandi ope ēstruetū. politissimis saxis
 moles turrita surrexerat. que in quo collectio summi

tatis thronū sublimē p̄cedebat sup̄stitionē loci op̄is
dignitate seruabat. Huius destructionē marcello ibi
dem cōsistenti p̄bō. uir beat⁹ sepe mandauerat. Post
aliquantū temp⁹ regressus. increpat p̄b̄m. cur adhuc
idoli structura cōsisteret. Ille causatus ē uix militari
manu. & ui publicę multitudinis. tantā molē posse
subuerti. necdū id facile putaret. p̄ inbecillos cleri
cos aut infirmos monachos qui uisū curari. Tunc
martinus recurrens ad nota subsidia. noctē totā in
oratione puigilat. Mane orta tēpestas edē idoli
usq; ad fundamenta puoluit. Verum hęc marcello
teste dicta sunt. .x. **A**liam eius n̄ dissimilem
in simili ope uirtutē refrigerio ad stipulante p̄bi
beo. Columnā in m̄se molis cui idolū sup̄stabat. pa
rabat euertere. sed nulla erat facultas qua id dare
tur effectui. Tum ad orationē suo more conuertitur.
Visam certū ē parilē quodam m̄ columnā rucere de
celo. que in paeta idolo totā illā in expugnabilem
molē soluit in puluerē. Parū scilicet si inuisibilit̄
celi uirtutib; uterēt. n̄ ipse uirtutes uisibilit̄ marti
no seruire humanis etiā oculis cernerentur. .xi.
Idem autē refrigerius in testis ē muliere p̄fluuo san
guinis laborantē cū martini uestē exemplo mulie
ris illius euangelicę cōtigisset. sub moimto tēpris fu
isse sanatam. .xii. **S**erpens flumen secabat. & ri
pe in qua cōstitueramus ad natabat. In nomine in q̄t
dñi iubeo te redire. Nox se mala bestia ad uerbū
sc̄i retorxit. & multiorē ripā nobis expectantibus
transmeauit. Qd̄ cū om̄s n̄ sine miraculo cernerem⁹

64
altius ingemiscens ait. Serpentes me audiunt. & ho-
mines n̄ audiunt. **xiii.** **P**iscē pascē dieb; edere
consuetus paulo ante horā refectionis intrōgat. an ha-
beret in p̄mptu. Tunc cato diaconus ad quē monaste-
rii administratio p̄tinebat doctus ipse piscari. negat p̄
totū diē sibi ullā cessisse capturā. sed neq; alios pesca-
tores qui uendere solebant. quicquā agere quiuisse.
Vade inq̄t mitte linū tuū. captura p̄ueniet. Coni-
guū flumini ut sulptius iste descripsit. habebam̄
habituacula. Processim̄ cuncti ut pote feriatis dieb;
uidere piscantē. omniū spebus intentis. n̄ incassum
futura tēptamina quib; piscis martino auctore
martini usib; quereret. Ad p̄mum iactū in rete p̄
modico. inmanē esocē diaconus extraxit. & ad
monasteriū letus accurrens. nimirū ut dixit poe-
ta. nescio quis utim̄ enī uersu scolastico. quia inter
scolasticos fabulam̄. captiuūq; suam mirantib; in-
tulit agris. Vere iste xp̄i discip̄s. gestaz a saluato-
re uirtutū. quasi in exemplū sc̄is suis edidit emula-
tor. xp̄inq; in se monstrabat. opantē qui sc̄m suum
usq; quaq; glorificans diuersaz munera gratiarū
in unū hominē c̄feribat. **xiiii.** **T**estabat̄ arbori
ex p̄fecto uidisse se martini manū sacrificiū offeren-
tis. uestitā quodam̄ nobilissimis gēmis lucē micare
purpurā. & ad motū dextere conlisarū. in se fra-
gorē audisse gemmaz. **xv.** **U**eniā ad illud
qd̄ ppt̄ tēporoz notā semp occultauit. sed nos eclare
non potuit. In quo illud ē miraculi. qd̄ facie ad
faciē cū eo ē anḡls conlocut̄. Maximus imp̄r

alias sane bonus. deprauatus consilius sacerdotū. post
p̄scilliani necē. itachū ep̄m. p̄scilliani accusatorem.
extosq; illius socios quos nominari non ē necesse vi
regia tuebat̄. nequis ei crimini daret opam illi cui
eumquemodi hominē fuisse dāpnatū. Intra mar-
nus multis grauibq; laborantiū causis ad comitatū
ire compulsus. p̄cellā ipsā totius tēpestatis in currit.
Congregati apud treueros ep̄i tenebant̄. q̄ cotidie
cōmunicantes itachio. communē sibi causā fecer-
ant. His ubi nuntiatū ē in opinantib; ad eē marti-
num totis animis labefacti mustitare & trepidare
cepunt. Etā p̄die imp̄a ex eoz sententia decreue-
rat. tribunos summa potestate armatos ad hispa-
nias mittere. qui hereticos inquirerent. dep̄hensis
uitā & bona adimerent. Nec dubiū erat quin sc̄oz
etiā maximā turbā tēpestas ista depopulatura
ēet paruo discrimine int̄ hominū genera. Et enī
tum solis oculis iudicabat̄. cū quis pallore poti' aut
ueste quā fide hereticus estimaret̄. Hec nequaquam
placitura martino ep̄i sentiebant. sed male consciis
illa uel molestissima erat cura ne se ab eoz cōmu-
nionē adueniens abstineret. n̄ defuturis qui tanti
uiri ēstantiā p̄missa auctoritate sequerent̄. In eū
cū imp̄e consiliū. ut missis obuiā magistri officia-
libus urbē illā p̄p̄i uctaret̄ accedere. n̄ se cū pace
ep̄oz ibi cōsistentiū adfore fateret̄. Quos ille callide
est frustratus. p̄fiteret̄ se cū pace xp̄i eē uenturum.
Postremo ingressus nocturno tēpre. adit eccl̄am
tantū orationis grā. Post tridie palatium petit.

65
Præter multas quas euoluere longū ē has p̄ncipales
peticiones habebat p̄ narsete comite. & leucadio p̄si-
de quoz ambo gratiam partiū fuerant p̄tinatiorib;
studis. que non ē t̄p̄ris explicare irā uictoris ementi
illa p̄cipua cura ne tribuni cū iure gladioꝝ ad his-
panias mitterent̄. Pia enī erat sollicitudo martino.
ut n̄ solū xp̄ianos qui sub illa erant occasione uex-
andi. sed ipsos etiā hereticos liberaret. Verū p̄mo die
atq; alio suspendit hominē callidus impr. siue ut
rei pondus imponeret. siue quia nimis sibi inplaca-
bilis erat. seu quia ut pleriq; tū arbitrabant̄ auari-
tia repugnabat. siquidē in bona eoz inhauserunt. Fer-
tur enī ille uir multis bonisq; actib; p̄ditus. aduers̄
auaritiā parū consuluisse. nisi regni necessitates quip-
pe exhausto superiorib; p̄ncipib; rei publice aerario
p̄ne semp̄ in expeditione atq; p̄inctu belloꝝ cū-
lium ēstitutus. facile excusabit̄ quibūlibet occa-
sionib; subsidia impio patuisse. Int̄ea ep̄i in quoz
communione martinus n̄ ibat. trepidi ad regē con-
currunt. p̄ dāpnatos se equerentes. actū eē de suo om-
niū statu si theognisti p̄tinatiā qui eos solus palam
lata sententia ēdempnauerat. martini armare aue-
toritas n̄ oportuisse hominē recipi memib;. illū iam n̄
defensore hereticoz eē sed uindicē. nihil actū morte
p̄scilliam si martinus exerceat illi uitionē. Postremo p̄-
strati cū fletu & lamentatione potestate regiā imploras.
ut utat̄ aduersus unū hominē vi sua. Nec multum
āberat quin cogeret̄ impr. martinū cū hereticoz sor-
te misceri. Sed ille licet ep̄is nimio fauore eēt ob

nixius. non erat nescius martinū. fide. sc̄itate. ac
uirtute. cunctis p̄stare mortalib;. Alia longe uia
s̄m uincere parat. ac p̄mo secreto accersitū blan-
de appellat. hereticos iure dāpnatos more iudicioꝝ
publicoꝝ. potius quā insectationibꝫ sacerdotū. non
ēē causā qua it̄hacū. c̄t̄oꝝq; partis eius cōmunio-
nem putaret ēē damnandā. theognistū odio potū
quā causa fecisse discidiū. eundemq; tam solū ēē.
qui se acōmunionē int̄im separaret a reliquis. ni-
hil nouatū quin etiā ante paucos dies habita sy-
nodus. it̄achiū p̄nuntiauerat culpa n̄ teneri. Quibꝫ
cū martinus parū moueret̄. rex ira accendit̄. ac se
de c̄spectu eius arripuit. & mox p̄cussores his p̄q̄bꝫ
martinus rogauerat dirigunt̄. Qd̄ ubi martino cōp-
tum iā noctis tēpre ē. palatiū irrupit. spondit si
paret̄. se cōmunicaturū dū in tribuni iā in exci-
diū eccl̄az ad hispanias missi retraherent̄. Nec mora
int̄cessit. maximus in dulget om̄ia. Post tridie felices
ep̄i ordinatio parabat̄. sc̄issimi sane uiri & plane dig-
ni. qui meliore t̄pre sacerdos fieret. Huius diei com-
munionē martinus inuit. satius estimans ad horam
cedere quā his n̄ consulere. quoz̄ ceruicibꝫ gladius
imminebat. Verū tam̄ sūma vi ep̄is nitentibꝫ ut cō-
munionē illā subscriptione firmaret. extorqueri non
potuit. Postero die se inde p̄ripiens. cū reuertens
in uia mestus ingemiseret. se uel ad horā noxię cō-
munioni fuisse p̄mixtū. haut longe a uico cui no-
men ē andethannā qua uasta solitudine siluarū se-
creta patiunt̄. p̄gressis paululū comitibꝫ. ille subse-

dit causam doloris & facti accusante ac defendente
 inuicē cogitatione puoluens. astut ei repente angſ
 merito inq̄t martine conpungeris. sed aliter exire ne
 quisti. Repara uirtutē. resume cōstantiā. ne iā non pi
 culum gſe sed salutis incurris. Itaq; ab illo t̄pre sa
 tis caute cū illa r̄thariāne partis cōmunionē miseri.
 Cētum cū quosdā exenerguminis tardius quā solebat.
 & grā minore curaret. subinde nobis cū lacrimis fate
 batur se p̄pt̄ cōmunionis illi malū. cui se uel puncto
 t̄pris necessitate n̄ spū miscuisset detrimentū sentire
 uirtutis. Sedecē postea uixit annos. nullā synodum
 adit. ab omnib; ep̄oz conuentu se remouit. **XVI.**

Sed plane ut expti sumus inminutā ad tēpus grām
 multiplici mercede reparauit. **V**idi p̄ea ad pseudo
 forū monasterii ipsius adductū energuminū. & p̄
 usquā lumen attingeret. fuisse curatum. **XVII.**

Testantē quendā nup̄ audiui cū in tyrreno mari
 cursu illo. quo romā tendit̄ nauigaret. subito turbi
 nibus exortis. extremū uitę omniū fuisse discrim̄.
 in quo cū quidā egypti negotiator. needū xp̄ianus
 magna uoce clamauerit. d̄s martini eripe nos. mox
 tempestatē fuisse sedatā. seq; optatū cursū cū sūma
 placidi equoris quiete tenuisse. **XVIII.**

Riconius ex uicariis uir fidelis cū familiā illi lues
 extrema uexaret. & inaudite calamitatis exemplo
 p̄ totā domū corpora egra p̄cumberent. martini p̄
 litteras implorauit auxiliū. Quo t̄pre uir beatus
 eē p̄misit difficilē impetrari. Nam spū sentiebat
 domū illā diuino numine uerberari. tam̄ n̄ prius

destitit. septē totos dies totidemq; noctes orando & ieiunando continuans. quā id qđ exorandū recepat impetraret. Mox ad eū licentius diuina ceptus beneficia puolauit. nuntians simul & agens grās domū suam omni piculo liberatā. centū etiā argenti libras optulit. quas uir beatus nec respuit. nec recepit. Sed p̄usquam pondus illud monasterii limen attingeret. redimēdis id captiuis continuo deputauit. Et cū ei suggererēt a fr̄ibus ut aliqđ ex eo in sūptu monasterii reseruaret. omnib; in angustū eē uictū. multis de eē uestitum. nos inq̄t p̄cā & pascat. & uestiat. dū m̄ nihil nisi

Susibus quesisse uideamur. . **XVIII.**
Succurrunt hoc loco illi uiri magna miracula. que facilius admirari possum' quā referre. Agnoscentis p̄fecto qđ dico. multa sunt illi que n̄ queant expli-
cari. ueluti istud ē qđ nescio. an ita ut gestū ē anob' possit exponi. Quidā ex fr̄ib; nomen n̄ ignoratis. sed ce-
landa p̄sona ē. ne scō uiro uerecundiā fecerimus. Qui-
dam ḡ cū ad fornaculā illi carbonū copiā repperisse.
& admota s̄ sellula diuaricatis pedib; sup ignē illū
nudato inguine residere. c̄tinuo martinus factā
sacro tegmini sensit iniuriā. magna uoce pelamas.
quis inquit nudato inguine nr̄m incestat habi-
taculū. Hoc ubi ille fr̄ audiuit. & ex̄scientia
qđ increpabat̄ agnouit. c̄tinuo ad nos cucurrit
exanimis. pudorē suū n̄ sine martini uirtute c̄fessys.
Quodā tidē die dū in arca que parua admodū
tabernaculū illius ambiebat in illo suo qđ nostis
om̄s sedili ligneo residisset. uidet duos demones

in excelsa illa que monastio sup eminet rupe consistere.
 inde alacris ac lectos uocē istiusmodi adhortationis
 emittere. heia te brecio. heia te brecio. Credo cerne-
 bant miserū eminus p̄p̄inquantē. consen quantā illi ra-
 biem spiritū suscitassent. Nec mora. brecio furibundus
 irrupit. ibi plenus insanie euomit in martinū mille
 conutia. obiurgatus enī p̄die ab eo fuerat. Cur qui ni-
 hil umquā ante clericatū quippe q̄ in monasterio ab
 ipso martino nutritū habuisset. equos aleret. manci-
 pia cōpararet. Nam illo t̄p̄re arguebat̄ a multis. qđ
 non solū p̄ucros. sed etiā puellas sc̄tis uultib; coemis-
 set. Quib; reb; infelicissimus insano felle commotus.
 & ut credo p̄cipue demonū illoꝝ agitatū instinctu.
 martinū ita aggressus ē. ut uix manib; temperet.
 Cū quidē sc̄s uultu placido. mente tranquilla. infe-
 licis amentia p̄ mitia uerba cobiberet. sed ita in eo
 nequā spiritus redundabat. ut ne sua quidē illi. quā-
 uis uana admodū mens sub eēt t̄mentib; labis. in-
 certoq; uultu decolorē p̄ furore rotabat uerba pec-
 cati. se asserens sanctorē quippe qui a p̄mis annis
 in monasterio int̄ sacras ecclē disciplinas. ipso mar-
 tino educante creuisset. m. martinū v̄ & a p̄ncipio
 qđ ipse diffiteri n̄ posset. multasq; actib; sorduisse.
 & nunc p̄ inanes sup̄stui-ones. & fantas mata uisi-
 onum. ridicula p̄sus int̄ deliramenta senuisse. Hęc eū
 multa atq; alia etiā que reticere melius ē. ac trui-
 ora uomisset. egressus tandē furore satiatus. quasi q̄
 se penitus uindicasset. rapidus ea parte qua uenerat
 recurrerebat. Cū int̄ta credo p̄ martini orationes. fuga

tis ab illius corde demonibus; reductus in penitentiam
mox reuertit. atque ad martini se genua prosternit
ueniam poscens fatetur errorem. nec sine demone fuisse.
tandem sanior confitetur. Non erat apud martinum la-
bor iste difficilis. ut ignosceret supplicanti. Tunc &
ipsi & nobis omnibus sanctis exposuit. qualiter illum a demo-
nibus uidisset agitari. se curis non moueri. que ma-
gis illi a quo essent effusa nocuissent. Ex inde cum idem
brietiis multis apud eum magnisque criminibus per sepe
premeret. cogi non potuit. ut eum a prebato sub moueret.
ne suam persequi uideret iniuriam. illud sepe commemo-
rans. si christe iudam passus es. cur ego non patiar brietio-
nem. Ad hec postumianus. Audiatur inquit istud ex-
emplum nostrum iste de proximo. qui cum sit sapiens inmemor
presentium. inmemor futurorum. si fuerit offensus insa-
nit. in sua se non habens potestate. seuit in clericos.
grassatur in laicos. totumque terrarum orbem in suam commouet
ultionem. in qua per triennium iugiter dimicatione con-
sistens. nec tempore. nec ratione sedatur. dolenda hominis &
miseranda conditio etiam si hac sola insanabilis mali peste.
premeretur. Verum ista ei penitentiae & tranquillitatis exempla
referre sepius galle debueras. ut sciret irasci. & sei-
ret ignoscere. Quis istum ipsum breuiter insertum ser-
monem meum in se perlatum forte cognouerit. sciat ma-
gis non ore inimici quam amici animo me locutum. quia si
fieri posset. optarem ut martino potius episcopo. quam fallari
tyranno similis diceretur. Si istum cui commemoratio parum
suauis est transcamus. & ad martinum nostrum galle redeamus.
Tum ego cum iam ad eum ut spum occiduo sole sentire dies in

quam abire postumane. surgendū ē simul tā studio-
 sis auditorib; cōna debet. **xx.** De martino autem
 expectare non debes ut ulla sit meta referendi. latius
 ille diffundit. quā ut ullo ualeat sermone cōcludi. Ista
 interim de illo uiro portabis orienti. sed dū recurris di-
 uersasq; regiones. loca. portus. insulas. urbesq; p̄terieris.
 martini nomen & gloriā sparge p̄ p̄ptos. In p̄mis mem-
 to n̄ p̄ire cāpaniā. & si maxime cursus inde uo sit. n̄
 tam t̄ tantū sint. ut magnarū morarū ulla dispendia.
 quin illuc adeas illustrē uirū. ac toto laudatū orbe
 paulinū. illi queso te p̄mū sermonis nr̄i. quo ut hester-
 no cōfecimus. ut hodie dixim⁹ uolum⁹ euolue. illi om̄ia
 referes. illi cuncta recitabis. ut mox p̄ illū sacras uiri
 laudes roma cognoscat. sicut p̄mū illū nr̄m li-
 bellū n̄ p̄ italiā tantū. sed p̄ totā etiā diffudit illyricū.
 ille martini n̄ inuidus glāz. scārumq; uirtutū in xp̄o
 pussimus estimator. n̄ abnuet p̄sulem nr̄m cum suo
 felice cōponere. Inde si forte ad africā t̄nsferabis. re-
 fer audita kartagini licet iā p̄dem ut ipse dixisti.
 uirū nouerit. tam n̄ p̄cipue de eo plura cognoscat.
 ne solū ibi cyprianū martyre suū quāuis sc̄o illi san-
 guine cōsecrata miret. Iā si ad leuā achaz sinū pau-
 lulū diuexus int̄ueris. sciat corynthus. sciant athens
 n̄ sapientiore in academia platonē. nec socraten in car-
 cere fortiore. felice quidē greciā. que meruit audire
 ap̄tm̄ p̄dicantē. sed nequaquā a xp̄o gallias derelictā
 quib; donauerit habere martinū. Cū v̄ ad p̄gyptum
 usq; p̄uenieris. quāquā illa sc̄oz suoz numero uir-
 tutib; sit sup̄ba. tam n̄ dedignet̄ audire. qua illi vel

uniuersę asię in solo martino europa non cesserit.

cū cū ierosolymā inde petiturus uentis cursum
uela cōmiseris. negotiū tibi nr̄i doloris in iungo. ut si
umquā illustris illius ptolomaidis litus accesseris. inq̄
ras ubi sit consepult' nr̄ ille pomponius. Nec fastidi
as uisitare ossa pegrina. multas illic lacrimas tā ex
affectu tuo quā ex nr̄is funde uiscerib;. ac licet inani
munere solū ipsū flore purpurto. & suaue redolenti
bus sparge gramini;. Dices tam̄ illi sed n̄ aspe. non
acerbe compatiens alloquūo. n̄ expbrantis eulogio.
qđ si uel te quondā. uel me semp̄ audire uoluisset.
& martinū magis quā illū quē nominare nolo fuis
set imitatus. numquā me crudelitē tā disparatus.
ignoti pulueris regione tegeret. naufragi sorte p̄do
nis passus in medio mari mortem. & uix in extremo
nactus litore sepulturā. Videant hoc opus suū. qui
cumq; ex abcessu mihi nocere uoluerunt. uideant
gloriā suā. & uel nunc aduersū me grassari. desi
nant uindicari. Hęc cū maxime flebili uoce geme
remus. omniū lacrimis p̄ nr̄a lamenta commotis.
cū magna quidem martini admiratione. sed non
minore ex nr̄is fletib;. dolore. discessum est.

EXPLICIT LIBER QUARTVS. INCIPIT VITA
SEI AC BEATISSIMI BRICCI EP̄I CONFESS.
GITVR POST EXCESSVM BEATI MARTINI TYRONICE
ciuitatis ep̄i. summi & incōparabilis uiri. de cui' uirtu
tib;. magna apud nos uolumina retinent. sc̄s bricci
ad ep̄atum successit. At v̄ hic briceus cū ēre p̄mi
ue etatis iuuenis. sc̄o martino adhuc uiuente in

corpore multas ferebat insidias. eo quod ab eo cur fa-
 ciles ressequeretur arguebatur. Quadam tamen die dum quidam
 infirmus medicinam ex peteret. bricium adhuc diaconum
 in platea euenit. Cui simpliciter ait. Ecce ego presbiter
 beati uirum. & nescio ubi sit. uel quod opus agat. Cui bric-
 ius. Si inquit delirum illum queris. prospice eminens. ecce ce-
 lum solito sicut amens respicit. Cumque pauper ille oc-
 cursu reddendo quod petierat impetrasset. bricium diaco-
 num uir beatus martinus alloquitur. En ego bricci delirum
 tibi uideor. Cumque ille confusus hec audiens dixisse se
 denegaret. sanctus martinus ait. Nonne aures mee ad os
 tuum erant. cum hec eminens loquebaris. Am dico tibi.
 quia iam obtinui apud deum ut post me ad pontificatus
 honorem accederes. sed noueris te in uento multa ad-
 uersa passurum. Bricius hec audiens irridebat cum
 dicens. Nonne uerum dixi istum delira uerba proferre.
 Sed presbiteri honore perditus. sepius beatum martinum
 conuictus laceleuit. Adeptus ergo essentibus. cuius
 pontificatus officium oratione uacabat. quia quamquam
 esset superbus & uanus. castus tamen habebat in corpore. Inge-
 simo ordinationis sue anno. oritur contra eum lamentabile
 erim. nam mulier ad quam cubicularum ei uestimenta deferre-
 bant ad abluendum. que sub specie religionis erat. ueste
 mutata. ceperit & peperit. Quia de re surrexerunt omnes populi
 turonorum in ira. & totum erim super episcopum referunt. uolentes
 eum unanimiter lapidare. Accabant enim. Diu pietas sancti
 tua eclauit luxuriam. nec nos deus ducit sine manu tua
 indignas osculando pollui. Iuo quoque extraneo uirum
 hec negante. affert inquit infantem ad me. Cumque oblatum

fuisse infans xxx dies ab ortu habens. ait ad eum
briceius episcopus. Adiuro te per Iesum Christum filium dei omnipotentem. ut
si ego te generavi. coram cunctis edicas. Et ille infans
dixit sancto briceio episcopo. Non es tu inquit pater meus. Populis
autem rogantibus. ut quis esset pater interrogaret. ait sanctus brice-
ius episcopus. Non est hoc meum. quod ad me pertinuit. sollicitus
fui. Vobis si aliquid superest. per vos reseruit. Tunc magicis
hec artibus factum adseuerantes. insurgunt contra
eum in una conspiratione. trahentesque sanctum briceium episcopum
dicebant. Non diutius nobis falso pastoris nomine
dominaberis. Sanctus briceius episcopus ad satisfaciendum adhuc
populo prunas ardentibus in birro suo posuit. & ad se
stringens usque ad sanctum sepulchrum beati martini una
cum populo turbis vadit. proiecitisque ante sanctum sepulchrum
prunis uestimentum inustum apparuit. Illis quoque sic cum
persequentibus. ait. Sicut istud uestimentum ab his ignibus
videtis illesum. ita & corpus meum a tactu mulieris senote
impollutum. Illis vero non credentibus. sed contumaciter dicentibus. sanctus
briceius trahitur. calumniatur. eicitur. ut sermo sancti marti-
ni adimpleret. noueris te in episcopatu multa aduersa
passurum. Quo eiecto. iustiano episcopatum constituitur.
Denique briceius romae urbis papa exprobat. fitusque heu-
lans. atque dicens. Merito hunc patior quia peccaui in seculo
dei. & eum delirum & amentem uocaui. cui uidentis uirtute non
credidi. Post eius abscissum. auunt turonici sacerdoti suo.
Vade pro eum. & exerce negotium tuum. Qui si eum persecutus fueris. ^{non}
ad nostrum omnium contemptum humiliaberis. Iustianus vero
egressus a turonis. uerrellis italicae ciuitatis adgressus
iudicio dei percussus. obiit pegrinus. Turonici ei obitum

audientes & in sua malitia p durantes. armentuū in eis
 loco cōstituunt. At v̄ briceus ep̄c romā ueniens. eun
 cta que ptulerat pape refert. qui ad sedē aplicam
 residens. plerūq; missay sollemnia celebrauit. ibi q̄c
 quid in seō dī deliquerat destens. Septimo ḡ anno regres
 sus ē a roma. & cū auctoritate pape illi turonis redire
 disponit. Veniens ad uicū sc̄s briceī ep̄c cui nom̄ ē lau
 diaco. sexto ab urbe miliario mansionē accepit. Ar̄m
 tius ḡ v̄ febre corripit. media autē nocte sp̄m exala
 uit. Qd̄ ptinus briceio ep̄o. p uisū ē reuelatū. Qui ait
 suis. Surgite uelocius. ut ad tumulandū fr̄m nr̄m
 turonicū pontificē occurrām. Cūq; illi uenientes por
 tā ciuitatis ingrederent̄. ecce istū p aliā portā mor
 tuū efferebant. Quo sepulto. sc̄s briceī ep̄c in cathe
 dra suā regressus ē. septē p̄ca felicē uiuens annis.
 Cui p̄ quadragtsimū septimū ep̄atus annū defunc
 to. sc̄s eustachius successit magnifice sc̄tatis. ps
 tante dño nr̄o ih̄u xp̄o. cui ē gl̄a. honor. laus. impi
 um. una cū coḡno patre & sp̄u sc̄o ī sc̄ta sc̄toꝝ am̄.

prima lectio etc

historus. quod scs bonifacius qui quart' a beato gregorio roma-
 ne urbis episcopatum tenebat. suis p'ibus a foca cesare un-
 petrarit donari eccle xpi templu romę. qd ab antiquis pan-
 thron ante uocabat. quia hoc quasi simulachru omium uide-
 ret esse d'oz. In q eliminata omi spurcua. fec' ecclam scę dei ge-
 nitricis. atq; omnium marturum xpi. ut exclusa multitudine
 demonum multitudo ibi scōz in memoria haberet. & plebs
 uniuersa in capite kalendaru nouembriur. sicut in die na-
 talis dñi ad cęliam in honore omnium scōz consecratam
 conueniret. ibi q; missarum sollempnitate a p'sule sedis apos-
 tolice celebrata. omnibusq; rite perfectis unusquisq; in sua cū
 gaudio remearet. Ex hac q; consuetudine scę romane ecclie.
 crescente religione xpiana. decretum est. ut in ecclesiis dei
 que per orbem terrarum longe late q; construunt. honore
 et memoria omnium scōz in die qua p'dixim' haberetur.
 ut quicquid humana fragilitas per ignorantiam uel negli-
 gentiam. seu p occupationem rei secularis. in sollempnitate scōz
 min' plene peregisset. in hac sacra obseruatione solueret.
 quatinus eoz pat'um p'ecti. ad superna poloz gaudia
 peruenire ualeamus. Hęc q; frs kmi in omnium p'moediis
 scōz. nob nominare. laudare. & glificare condecet eum. q
 cunctos condidit scōs. per quem omia facta sūt. per quem
 cuncta subsistunt elementa. cuius maiestas nec incipit
 nec desinit in scim. ut merito omis p'ncipium ac finis crea-
 ture nominetur. Unde de eo per quendam prudentem die
 tum est. Omis sapientia a dño dō est. & cum illo fuit se-
 per. et est ante eum. Altitudinē celi. & latitudinē terrę.
 et pfundum abyssi quis dimensus est. Arenam maris

71
et pluuie guttas. & dies scli. quis dinumerat. Ipse solus in
uestigare meori. ac dinumerare. hec omnia potest. qui celi
ambitū sua circuit sapientia. & pfundum abyssi sua pene
trat uirtute. Unde & egregius ille uersificator dei sapien
tiam omnia posse atq; nosse considerabat dicens. Qui stellas
numeras. quatum tu nomina solus. signa potestates.
cursus. loca. tempora. nosti. Cuius pncipium atq; uirtute.
apls spū s̄cō preuentus. supra modum esse u. uestigare
humanum cōmemorabat dicens. O altitudo diuitiarū
sapientie & scientie dei. quam incomprehensibilia s̄t iudi
cia eius. & inuestigabiles uis eius. Quis enim cognouit sen
sum domini. aut quis consiliarius eius fuit. aut quis p̄ce
dedit illi & retribuetur ei. qm̄ ex ipso & per ipsum et in ipso
sunt omnia. ipsi honor & glā in secla seclōz. qui superna
celōz regna. spiritib' angelicis ad laudem. & glām. atq;
honorē sui nominis ac maiestatis. in perpetuum miro or
dine collocauit. De quib' plura loqui peruenissem'. quia
soli deo scire est. quomodo uel quemadmodum eoz inui
sibilis absq; contagione seu diminutione. in sua sola puri
tate consistat natura. **B**eata di genitrix & semper
uirgo **MARIA** templum dei. sacrum sp̄s sc̄i. uirgo an
te partum. uirgo post partum. presentis sollempnitare
diei. cum suis uirginibus ex pers' nullo m̄ credenda ē. que
dei p̄lm̄ faciendo monebat spernere peritum luxus scli. le
nocinā mortalis nate declinare. carnis pudiciām cū uir
ginitatis honore intacta cordis hospitia obseruare. eam quir
tutum omnium reginam. fructum salutis perpetue. sociam
esse angeloz. suis affirmabat exemplis. ita ut innumerabi
lis multitudo utriusq; sexus eius sequerēt uestigia. et relic

Benedi. can. v. Benedi.

tu nuptiarum copulationibus. sperata q̄ liboz ppagine. spon-
so qui in celis est perenni mente. actu. habitu. & gestu. ap-
plicare se maluerint. orationibus instantes. ieiuniis ad-
herentes. uigilias sacras adamantes. elemosinas sectantes.
pauperes recreantes. nudos uestientes. infirmos uisitantes.
in tribulatione gaudentes. in uerbis calumnie uel con-
tumelie patientes. in augmento sue p̄fectionis humiles.
in dampno rerum temporalium deo gratias agentes. Hęc
om̄a & his similia pro desiderio regni celestis. et p̄pter
spem eterne remunerationis agentes. et ardentissimo
amore perseverantes. deo soli uitam finire gaudebant.
Sic & anachoritarum singulare p̄positum. ab huius diei
sollemnitate non separatum esse confidimus. qui per
singula heremi loca in speluncis. & exiguis cellarum tu-
guriis unci. modico contenti pabulo demorabantur. besti-
is sociati. multi auiibus subministrati. ciboz spernentes
delicias. luxus sibi calcantes. laudem temporalem non
amantes. uisus hominum fugientes. angeloz assueti
loquelis. plurimi uirtutum effulserunt signis. Cecis uisum
innouabant. claudis gressum firmabant. surdis au-
diuum tribuebant. superantes demonia. manes manus
restituunt. mortuos suscitabant. Nouem ēē angeloz
ordines ad dei iudicia ac ministeria complenda. testan-
te sacro eloquio cognouimus. quorum principatus atq; po-
testates subtiliter ac mirabiliter dei omnipotentis nutu
distinguantur. Alii ex illis ad nos in mundum missi. fu-
tura p̄dicando preueniunt. alii ad hęc s̄ constituti. ut
per eos signa & miracula frequentius fiant. Alii sub-
iectis angeloz spiritibus presunt. eis q; ad explenda diu-

72
na ministeria dominando principantur. Alii mira potentia ce-
teris prominent. pro eo quod eis ad obediendum alia angelorum
agmina subiecta sunt. Alii tanta diuinitatis gratia re-
plentur: ut in eis dominus sedeat. & per eos sua iudicia de-
cernat. Alii tanto perfectioris scientia pleni sunt. quanto clari-
tate dei uicinius contemplant. Alia uero ita deo coniunc-
ta sunt angelorum agmina. ut in his & deum nulli alii in-
tersint. Qui tantomagis ardent amore. quanto subtilius
claritatem diuinitatis eius aspiciunt. Talibus ut diximus a pro-
mordio incipientis uite beatorum spirituum distinctionibus.
superna celorum regna a deo conditor in perpetuum mira-
biliter collata subsistunt. His omnibus fratres karissimi. tam de-
coris ac deo dilectis angelorum agminibus. huius diei sollempni-
tatem credimus esse consecratam. Sed ecce dum celestium ciui-
um secreta rimamur. supra modum nostre fragilitatis digres-
si sumus. Taceamus interim de secretis celestibus. & ante
conditoris oculos tergamus peccatorum maculas. ut ad eos de
quibus loquimur. peruenire ualeamus. **A**dhuc aliquid
de hac eadem tam pulchra atque preclara festiuitate loqui
incipiamus. que non solum angelorum ut praediximus spiri-
tibus. uerum etiam sanctis omnibus qui in terra sunt ab exor-
dio mundi per totam dedicata consistit. Et quibus
primi fuerunt patriarche. uiri religiosi. atque gloriosi in ui-
ta sua. patres prophetarum & apostolorum. quorum memoria
non derelinquitur. & nomen eorum manet in eternum.
quia deo digni inuenta sunt. fide preclari. hospitalitate pre-
cipui. astuti in sensu. sapientes in moribus. rebus secula-
ribus locupletati. reparatores orbis atque rectores. iusticia
insignes. longanimes in spe. obediens in preceptis. credu-

Et sancti. Cherubim.

li in pmissionibus. susceptores angelorum effecti. facie ad fa-
ciem deum uidentes. in consilio prudentes. in plus uicto-
riosis. statum mundi regentes. sceptrum regni opunen-
tes. Quorum imperu posteritas non cessauit. quoadusq;
xpc ex eorum germine per uterum intacte uirginis
qui spes est omnium natus in mundo coruscando ap-
paruit. & primatum totius orbis atq; monarchiam
capiendo retinuit. Hos sequitur electio prophetarum cum
quibus locutus est deus. & ostendit illis secreta sua. ut
ea que uentura erant. quasi presentia. spiritu scō il-
luminati agnoscerent. atq; enunciare potuerunt. prin-
cipes populorum uentura predicando facti. Alii in
utero. alii in puertia. alii in uuentute. atq; alii in
senectute deo cogniti. & sanctificati inuenti sunt.
fide pleni & deuotione. summa industria solertes.
excellenti ingenio predicti. in exercitatione discipli-
ne districti. in sancta meditatione assidui. me-
tu q; mortis intrepidi. Verberabant tyrannos. sacri-
legos interfecerunt. Clauserunt imbribus celum.
iterum parcendo aperuerunt. Peccata plii plangen-
tes. eorum se seditioni opposuerunt. multis quoq;
miraculorum signis effulsere. Hominum infirmita-
tes curabant. moertuorum corpora resuscitabant.
Xpi uero per uirginem natiuitatem. ac passionem uel
resurrectionem. siue ascensionem. uel spc sancti aduen-
tum. futurum q; in consummatione mundi iudicium.
dei spiritu edocti. clara uoce predicere. Hos omnes pro-
culdubio ueneranda huius diei festiuitate nullomo-
do priuatos. sed consortes ee eam intueno speram.

72
Hos q̄ fratres km̄i antiquorum memoriam preceden-
tium patrum quos ante legē & sub lege scripta sc̄a
demonstrante cognouimus. ad hoc tantū modo p̄fe-
rimus. ut facilius intelligere ualeatis quanta uel
qualis sit huius sacratissimi presentia diei. que om-
nibus his de quibus loqm̄ sine fine c̄stat honesta.

Hunc reuertam̄ ad eos quos unda baptismatis et
effusio sanguinis xp̄i. ab errore paterni delicti. ac
squalore uetuste gentilitatis. in nouo testamento p̄
gratiam sp̄s sc̄i abluendo purgauit. quoz ocli be-
ati. qui xp̄m in carne uenientem uidere meruer̄t.
Huic tam preclare uisioni iohannes baptista ad-
fuit. qui eodem anglo quo xp̄e denunciante con-
cept̄. in exordio predicationis atq; baptismatis pri-
matum tenebat. qui ihm peccata mundi tollentē
uidendo agnouit. ac digito demonstrauit. quo
inter natos mulierum non surrexit xp̄o attestan-
te maior. Qui merito p̄cursor domini. p̄co iudicis. p̄-
pha altissimi nuncupat̄. quia nondum editus. xp̄m
uentum mundo p̄phauit. & ad redemptionem ani-
marum ad inferos descendentem. gl̄osa p̄cucurrit
passione. v̄. Huic ad lete dei electo concordat di-
odenus ap̄loz numerus. quos a p̄mis miracloz xp̄i
uirtutibus. ad componendum fidei noue fundam̄-
tum. erigendum q; adhuc tenere statū eccl̄e. diuina p̄-
uidentia. ex omnibus quos capiebat mundus elegit.
ut in omnē terram sonus p̄dicationis eoz exiret. &
in fines orbis terre eorum p̄cederent uerba. Qui uere
uinec idest xp̄o. tamquam palmites adherentes

In natos. v̄. Fuit homo

quorum fructus in sempiternum permanens non marcescit. / quibus ipse dominus locutus est dicens. Vos estis lux mundi. Et iterum. Non potest ciuitas abscondi super montem posita. neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed super candelabrum. ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus. ut uideant opera uestra bona. et glorificent patrem uestrum qui in celis est. Et iterum. Iam non dicam uos seruos. quia seruus nescit quid faciat dominus tuus. Uos autem dixi amicos. quia omnia quecumque audiui a patre meo nota feci uobis. et quecumque ligare uoluissent super terram ligata esse et in celis. et quecumque soluissent super terram. soluta esse in celis promisit. et iterum cum uenisset ad iudicandum seculum. eos super sedes duodecim esse sessuros. et secum iudicaturos orbem terrarum prederat. Talibus ut credimus pariter. hec dies subiecta declaratur. **H**os subsequutum est triumphale martirum nomen. qui per diuersa tormentorum genera christi passionem non lassescerentibus precordiorum mentibus imitabantur. alii ferro precepti. alii flammis crusti. alii flagris uerbati. alii uectibus perforati. alii crueiati patibulo. alii pelagi periculo. alii uiui decoiati. alii uinculis mancipati. alii linguis preuati. alii lapidibus obruti. alii frigore afflicti. alii fame cruciati. alii uero truncatis manibus suis ceteris membris incisis. spectaculum contumelie in partibus nudis. propter nomen domini portantes. Hi sunt triumphatores et amici dei. qui contempnentes sceleratorum iussa

...
R. Qui sunt hi v. Dorfa cog. VI.

74
principū in coronant & accipiunt palmas laboris.
quia fundati erant super firmam petram. id est
xpm. De talibus huiusmodi apłs mente compunc-
tus ingemiscens ait. Scđ ludibria & uerbera experti
insuper & uincta & carceres. lapidati sunt. secti
sunt. temptati sunt. in occisione gladii mortui. Circue-
runt in melotus in pellibus capnis. egentes. angus-
tiati. afflicti. quibus dignus non erat mundus. &
cetera. Et beatus papa gregorius in expositione eu-
uisdam euanglii. de istiusmodi bellatoribus queri-
moniam faciendo. ecce inquit electi dei carnem do-
mant spm roborant. demonibus imperant. uirtu-
tibus coruscant. presentia despiciunt. & eternā patā
uocibus moribus q; predicant. eam etiam moriendo
diligunt. atq; ad illam per tormenta pertingunt.
Decidi possunt. & flecti nequeunt. Cui coram homi-
nibus tormenta passi sunt. spes illos immortalitate
plena est. In paucis uerati. in multis bene disponen-
tur. quoniam ds temptauit illos. & quasi holo-
chausti hostiam accepit illos. Nunc g martirum
xpi certamina atq; uictorias auduimus. eis q; ni-
mirum hē diem tantum credimus scificatum. quan-
tum in semet ipsis ut scificaretur. laborare per tormenta
non cessauerunt. Xpi uero sacerdotibus atq; doctoeib;.
sue cōfessoribus. huius festiuitatem diei non ignotam
esse credimus. qui coeda fidelium spiritualiter. quasi
imbribus irrigant celestibus. ut feliciter pferre in-
marcescibilem bonorum operum possint fructum. Qui
talenta sibi credita non solum reddere. uerum etiam cū

usura sine fraude amplificare procurauerunt. quia bonum quod per gratiam spiritus sancti intelligendo didicere. non sibi tantummodo profuturum. sed et aliis subiectis mentibus secundum apostoli preceptum. arguendo. obsecrando. increpando. curamque faciendo inferere nitentur. Quorum mens lucidissima. manus uero plene sunt mundicia. eo quod in mensa altaris sancta christi corporis et sanguinis mysteria celebrantes. et in sui cordis penetrabilibus hostiam uiuam deo que placentem. id est semet ipsos sine macula atque ammiratione prauis operibus offerre non desistant. Et licet persecutores non sensissent gladium. tamen per uite meritum deo digni martirio non preuentur. quia martirium non sola sanguinis effusione. sed abstinentia peccatorum. et exercitatione dei preceptorum perficitur. Verum quia his omnibus non medioeriter. sed perfecte huius sacratissimi atque excellentissimi sollempnitatis diei. maximo fine constat honore. nos fratres karissimi tantorum patrum intercessoribus de quibus locuti sumus. tota mentis intentione queramus. ut per temporalia festa que gerimus. eorum meritis intercedentibus. ad eterna peruenire ualeamus. Transeunt cuncta. que temporaliter festiua celebrantur. Curate ergo qui his sollempnitatibus interestis. ne ab eterna sollempnitate separemini. Quid enim prodest interesse festis hominum. si non interesse contingat festis angelorum. Nolite ergo pensare in uobis temporalia que possidetis. sed considerate quid estis. Ecce mundus qui diligitur fugit. Sancti isti quorum hodie mentionem facimus. florentem mundum in

us despectu calcaverunt. Tunc enim erat uita longeva
 salus continua. opulentia in rebus. fecunditas in
 ppagine. tranquillitas in diuina pace. & tamen cu
 in se ipso floeret. iam in eoz coedib' mundus aruerat.
 Ecce iam in se ipso mundus aruit. & adhuc in nostris
 coedibus floret. Vbiq; desolatio. undiq; percuntur
 undiq; amaritudinib' replem'. & tamen ceca mente
 carnalis concupiscentie ipsas eius amaritudines ama
 mus. fugientem sequimur. labenti inheremus. &
 cum ipso labimur. quem cadentem tenemus. Aliqn
 do nos mundus retrarit a deo. nunc tantis plagis
 plenus est. ut ipse iam nos mundus mittat ad deū.
 Pensate ergo. quā nulla sunt que temporaliter cur
 runt. finis enim temporalium ostendit. quia nichil
 sit qd transire potest. Casus rerum indicat. quia res
 transiens. & tunc ppe nichil fuit cum stare uideret.
 Hec g' uobiscum agite. Hec in mente sedula cogitati
 one uersate. & si adhuc hic tenem' infirmitate coepois.
 tñ ad eos de quibus loquim' toto corde tendamus.
 ut cum ipsis postmodum in eterna sela gaudere me
 ream'. per eum qui uiuit & regnat in sela seloerū
 Amen. In autem dne.

B. Illi si sancti Individari co

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines.

up

